

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nataša Ramovš

Kako interkulturno komunicirati podnebne spremembe

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nataša Ramovš

Mentorica: doc. dr. Sandra Bašič Hrvatin

Kako interkulturno komunicirati podnebne spremembe

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

ZAHVALA

Tako močno sva si želela, da bi dočakal dan, ko bom oddala in zagovarjala svoje diplomsko delo. A si in sta prekmalu odšla. Pustila sta mi razparano srce. Vendar kljub bolečini življenja ne bi zamenjala in ponovno vaju bi izbrala. Ker vem, da sem zaradi teh izkušenj postala boljša, močnejša in vedno pripravljena ponuditi pomoč šibkejšemu.

Dragi brat, hvala ti, da si bil vsa ta leta močni starejši brat in me ovijal v vato, ko nisem razumela. Zdaj si na vrsti ti, da dokončaš študij – in skupaj nazdraviva najinemu uspehu.

Neustavljiva volja mojega dedka mi je vlivala ponos in željo, da se povzpnem vedno više. Hvala ti, ker si mi dokazoval, da se vsega lahko priučimo in da vse zmoremo, le volja je potrebna.

Moj najdražji Urh, ki mi pomaga odkrivati in se zavedati vseh čudovitih vrednot, ki so v meni in so danes tako redke v naši družbi. Spodbujaš me - kadar mi ne uspe prvič - da poskušam in poskušam znova in znova.

Zahvala mojim sorodnikom, vsem prijateljicam in prijateljem, ki so s tekmovalnostjo, ponižnostjo in vzvišenostjo rasli z menoj.

Ob tej priložnosti bi se rada zahvalila tudi mag. Alenki Burja, ker me je navdušila za okoljska vprašanja in mi pomagala razumeti področje, ki ga predstavljam v diplomskem delu.

KAKO INTERKULTURNO KOMUNICIRATI PODNEBNE SPREMEMBE

Naloga v teoretičnem delu opisuje razmerje med komunikacijo, kulturnim kapitalom in interkulturno komunikacijo. S pregledom izbranih raziskovalnih pristopov in definicij predstavi polje komunikacije in interkulture komunikacije ter koncepte, ki so relevantni za empirični del. Izhaja iz teze, da interkulturna komunikacija spodbuja razvoj in akumulacijo kulturnega kapitala v kontekstu interkulturenega stika, kjer se dogajajo interakcije posameznikov brez poprejšnjih skupnih interpretacijskih in vedenjskih zemljevidov.

V empiričnem delu se naloga osredotoča na razumevanje problema globalnega segrevanja, ki povzroča podnebne spremembe. V nadaljevanju so predstavljeni možni scenariji podnebnih sprememb in vplivi na posamezna področja človekovega delovanja. Predstavljena so področja mednarodnih okoljskih prizadevanj. S sekundarno analizo raziskave javnega mnenja Special Eurobarometer 300 raziskuje razumevanje problema med ljudmi in išče načine za večje ozaveščanje ljudi o globalnem problemu. Podatki kažejo na pomanjkanje poznavanja problema med ljudmi in ukrepanja zoper njega. Naloga bi želela prispevati k ozaveščanju ljudi. Avtorica je uspešno spodbudila podjetje Mercator k družbeno odgovorni akciji »Okolju prijazen sosed«.

Ključne besede:

komunikacija, kultura, interkulturna komunikacija, podnebne spremembe.

HOW TO COMMUNICATE CLIMATE CHANGE INTERCULTURAL

Dissertation considers relationship between communication, cultural capital and intercultural communication. A selection of research approaches and definitions presents a field of communication, intercultural communication and relevant concepts for further empirical analysis. Intercultural communication is regarded as a support for development and accumulation of cultural capital in context of intercultural encounter where people have to interact without shared interpretational and behavioral maps.

Empirical part of dissertation is concentrated on understanding problem of global warming, which is causing climate change. In continuation possible scenarios of climate change and impacts on different areas of human activities, are presented. Also the areas of international environmental aspirations are portrayed. The author introduced secondary analysis that researches the public opinion Special Eurobarometer 300, which inquires into understanding the problems, that higher awareness about global warming presents. The data is pointing towards lack of knowledge and taking action against global warming. Dissertation is encouraging awareness of people about global problem. Author has successfully stimulated company Mercator to socially responsible initiative »Environment friendly neighbor«.

Key words:

communication, culture, intercultural communication, climate change.

KAZALO

1	UVOD	8
2	INTENZIVNA MOBILNOST LJUDI, SPOROČIL IN IDEJ	13
2.1	RAZŠIRJENOST ONESNAŽEVANJA	14
3	POLJA SPORAZUMEVANJA	15
3.1	RAZSEŽNOST KOMUNIKACIJE	16
3.2	KOMUNICIRANJE MNOŽICI	18
3.3	POLJE RAZNOLIKOSTI	19
3.4	DEMOKRATIČNO KOMUNICIRANJE	19
4	KULTURA V KOMUNIKACIJI	20
4.1	SOODVISNOST V SVETU	21
4.2	KOMUNICIRANJE MED KULTURAMI	21
4.3	INTERKULTURNO KOMUNICIRANJE	22
5	OKVIR ZA RAZUMEVANJE PODNEBNIH SPREMENB	24
5.1	VREME IN PODNEBJE	24
5.2	ZEMLJIN PLAŠČ	25
5.3	NARAVNA TOPLA GREDA	25
5.4	SPREMINJANJE PODNEBJA	26
6	OZRAČJE SE SEGREVA IN POVZROČA SPREMINJANJE PODNEBJA	27
6.1	VZROKI SEGREVANJA OZRAČJA	27
6.2	POSLEDICE SEGREVANJA OZRAČJA	28
	☐ Dvig povprečne globalne temperature ozračja	29
	☐ Ledeniki	30
	☐ Dvig morske gladine	30
	☐ Ogroženost obalnih območij	31
	☐ Onesnaževalcem z minimalnimi izpusti emisij TGP, grozijo najhujše posledice	31
	☐ Ekstremni vremenski pojavi	32
	☐ Kmetijstvo in hrana	32

□	Ogroženost ekosistemov	33
□	Biotska raznovrstnost planeta	34
□	Vodni viri.....	34
□	Koralni grebeni	35
□	Človekovo zdravje	36
7	ČLOVEKOVO (NE)ODGOVORNO RAVNANJE.....	36
7.1	MEDIJI RAZVIJAJO OBCUTEK (NE)ODGOVORNOSTI	38
7.2	ODZIV PREBIVALCEV ZEMLJE	39
7.3	ODZIV SVETOVNIH VLAD.....	39
7.4	NI VSAKA KOMUNIKACIJA DOBRA	42
7.4.1	OZADJE NEPRIJETNE RESNICE.....	43
7.4.2	NOVE SPREMEMBE NA OBZORJU.....	46
7.5	EVROPEJCE PODNEBNE SPREMEMBE SKRBIJO, A NE VEDO, KAKO JIH OMILITI	47
8	MNOŽENJE INTERAKCIJ	49
8.1	PLANET IZOBILJA	50
9	KAKO INTERKULTURNO KOMUNICIRATI PODNEBNE SPREMEMBE.....	51
9.1	HEARTH.....	57
	Slika 9.1: Uradno priznani znaki.....	59
	Slika 9.2: Eart Sun Slika 9.3: Heart.....	60
	Slika 9.4: »HeartH« Land Slika 9. 5: »HeartH« Fire Slika 9. 6: »HeartH« Air...	60
9.2	TRAJNOSTNA POTROŠNJA.....	61
9.2.1	OKOLJU PRIJAZNO OBLIKOVANJE – LCA	61
9.2.2	KOLIKO SMO TEŽKI – EKOLOŠKI ODTIS	62
9.3	TRA 2008, Transport Research Arena	62
9.4	PROMET	66
10	KREPKI SUHEC S. P.	67
11	NAKUPOVALNE VREČKE V NAJVEČJIH SLOVENSКИH TRGOVINAH	70

11.1	EKO VREČKA HeartH.....	70
	Slika 11.1: Vrečke »HeartH«	71
12	SKLEP	72
13	LITERATURA	75

1 UVOD

Zakaj sem se odločila za izbrano tematiko? Preprosto zato, ker se čutim odgovorno. Ker sem kakor vsi drugi prebivalci Zemlje s svojim neodgovornim ravnanjem soodgovorna za (nadaljnje) segrevanja ozračja, ki povzroča podnebne spremembe po vsem svetu. Te neodgovorne navade želim spremeniti v odgovorno ravnanje in ga nato komunicirati svojim najbližjim, pa tudi sodelavcem in vsem drugim ljudem. Svet se sooča s podnebnimi spremembami, ki se dogajajo vse pogosteje in vse hitreje, to pa povzroča negotovo prihodnost za vse nas in za vse prihodnje generacije. Ljudi po svetu je treba ozavestiti o problemu.

Diplomska naloga je sestavljena iz več vsebinsko zaokroženih sklopov, ki pomenijo temeljna področja za uspešno razumevanje in oblikovanje sporočila. Osredotočam se na interkulturno komunikacijo in oblikujem sporočilo, ki bi prek meja kultur uspešno komuniciralo težo problema podnebnih sprememb. Ozaveščanje ljudi se kaže kot nujno potrebno, saj je problem podnebnih sprememb globalna težava in prav okoljska neizobraženost ljudi, ki ne prepoznajo svoje vloge v njej, je razlog zanjo.

Ideja se mi je porodila na zadnjem potovanju po Indiji. Potovala sem po provinci Radžastan, spoznavala tamkajšnje prebivalce, njihovo vsakdanje življenje, navade, prepričanje, ravnanje in druge posebnosti njihove kulture. Vse nabrane izkušnje so bogatile moje komunikacijske sposobnosti, tako večšine poslušanja, pogajanja, prepričevanja kakor tudi nagovarjanja. Svoja opazovanja sem usmerjala v tiste elemente, ki so jim pripadniki posamezne kulture pripisovali vrednost in pozornost. Potovanje sem doživljala kot »čas nazaj v zgodovino«, kakor sem prebirala iz knjig o zgodovini življenja ljudi. Na eni strani podobnost z razvitim svetom, na drugi strani močna zaostalost za razvitim svetom. Ljudje nimajo pitne vode, ponjo hodijo kilometre daleč; nimajo urejene kanalizacije; če elektrika že je, so žice prepletene kar najbolj nevarno; promet teče po predpisu: prednost močnejšega. Onesnaževanje okolja je velikansko. Sama sem se soočila s težavo, da sem težko našla urejeno odlagališče odpadkov, saj prebivalci nevestno odlagajo odpadke vsevprek. Potoki in reke so preobloženi s smetmi, ki se vijejo po gladini. In prav te razmere so me spodbudile k razmišljanju, kako pomagati ljudem, da se bomo vsi zavedeli svojih vplivov in odgovorneje ravnali v odnosu do Zemlje.

Po prepričanju hinduistične vere naj bi vsak hindujec na svojo zadnjo pot prišel v sveto mesto Varanasi, kjer njegovo telo po smrti sežgejo in pepel stresejo v sveto reko Ganges. Pa ne samo pepel, v reki najdejo večnost vse živali, tudi hudo bolne. Kljub opozorilom (predvsem turistom), da je reka Ganges močno onesnažena, se domačini v reki umivajo, perejo v njej

oblačila in hrano in to vodo tudi pijejo. Hindujce povezuje skupno verovanje in ta reka je njihov povezovalni element. Vsak član razume njen simbolni pomen precej podobno, če že ne enako. Skrb za okolje in za naravne vire pa je v kulturi kakor izumrla. Tamkajšnji ljudje ne razmišljajo o izviru pitne vode ne o ledenikih, ki se vse hitreje talijo, skrbi pa jih, kako bodo preživel do naslednjega dne.

Ob razmišljanju, kaj naj vključim med raziskovalne potrebe svoje diplomske naloge in kako naj jo izpeljem, se mi je porodilo nemalo vprašanj in dvomov. Zavedam se, da je pisanje o tematiki podnebnih sprememb nadvse težavno in polno izzivov, saj je skoraj nemogoče uokviriti »svetovni« problem na nekaj deset straneh. Kljub vsemu sem se odločila, da poskusim najti odgovor na vsaj nekaj vprašanj, povezanih z možnostjo oblikovanja univerzalnega sporočila podnebnih sprememb za interkulturno ozaveščanje.

V diplomski nalogi se opiram na učinke globalizacije z vidika intenzivnejše mobilnosti med državami, ljudmi, sporočili in idejami. Zanimata me vpliv globalizacije na povezovanje kultur sveta in porast zavesti o svetu kot celoti, čeprav kulturno okolje postaja iz dneva v dan bolj vrednostno raznoliko. To raznolikost so dodatno spodbudili procesi globalizacije; če samo pogledamo Slovenijo, je bila zanjo še posebno pomembna širitev EU. Tovrstne težnje pomenijo večje število jezikov, veroizpovedi, različnih narodnosti in kulturnih skupnosti, ki se vedno bolj prepletajo in soobstajajo na enem mestu. Sprašujem se, ali obstaja možnost, da bi informacijska in komunikacijska tehnologija omogočili povezovanje ljudi v skupnem globalnem problemu za oblikovanje »globalne kulture«, katere člani bi se zavedali resnosti težave, ki jo povzročamo sami, in bi tako uspešno interkulturno komunicirali in dopolnjevali svoje znanje.

Prav tako se opiram na negativne strani procesa. Namen, da bi proces globalizacije z ustvarjanjem novih priložnosti prek gospodarske rasti pripomogel k zmanjšanju razlik in na splošno k zmanjšanju svetovne revščine, je vodil v nasproten, povsem neenakomeren izid. Namesto pravičnega, nepristranskega in vsemogočnega akterja, ki bi deloval v smeri javnega dobrega, je (posamičen državni) aparat razumljen kot neučinkovit dejavnik, ki omejuje svobodo posameznika in je predvsem le sredstvo, ki ga politično najmočnejše skupine uporabljajo za doseganje lastnih ciljev (Klanjšek 2004, 56). Navidezno rastoča soodvisnost še bolj povečuje neskladja: neravnovesje med bogatimi in revnimi deželami; socialni prepad med bogatimi in izobčenimi v posamezni državi; brezobzirna uporaba naravnih virov, ki vodi v pospešeno uničevanje okolja. Razlike v razvoju se ponekod še povečujejo, kakor to poudarja večina mednarodnih poročil; govorimo o pravem razsulu najrevnejših držav. In prav

informacijska in komunikacijska sredstva širijo poznavanje te neenakosti. Svet zmore in mora omogočiti priložnost nerazvitim, da tudi oni stopijo na pot napredka v obliki, kakor jo poznajo najbolj razvita gospodarstva, s poudarkom na »čisti« tehnologiji. Številne stvari, ki končajo v trgovinah in naših domovih, izdelajo v državah v razvoju, kjer so multinacionalke odkrile zase najlažjo rešitev, da namreč preselijo svojo umazano proizvodnjo v države, ki niso tako natančne glede varstva okolja in imajo manj strogo okoljsko zakonodajo, pa tudi cenejšo delovno silo.

V nalogi opredeljujem pojem komunikacije in ga postavljam v okvir kulture, ki je nujen za razumevanje, kako je oblikovano in razumljeno sporočilo in njegov pomen. Nadalje razvijam idejo o sporočilu, kjer vzpostavim potrebo po interkulturni komunikaciji. Znotraj problema podnebnih sprememb, ki ga povzroča globalno segrevanje, to pa predvsem človekove dejavnosti, poskušam predstaviti elemente interkulture komunikacije, ki lahko uspešno spodbujajo najrazličnejše kulture k ravnanju, odgovornejšemu do okolja in do naravnih virov. Da bi nam uspelo izpeljati komunikacijo z globalnim svetom, sem za raziskavo izoblikovala univerzalno sporočilo, ki ga sestavljata konvencijski znak, to je podoba Zemlje, in z Zemljo povezana opisna beseda v (splošno sprejemljivem) angleškem jeziku. Ozaveščenost prebivalcev Zemlje je nujna, saj lahko le s tem, da se zavedamo svojih razvad, odkrijemo načine, kako izkoreniniti in spremeniti vsakodnevne navade, to pa nas bo vodilo v bolj kakovostno življenje na vseh področjih našega ustvarjanja. Da bi sporočilo doživelo prepotrebno množično sprejetje, se mora njegova vsebina ukvarjati s temami, ki so deležne splošnega zanimanja (v tem trenutku je to problem globalnega segrevanja in podnebnih sprememb). Vendar pa vsebina ne zadeva samo predmeta sporočila, ampak tudi to, kako je predmet obravnavan oziroma kako ljudje razumejo in si razlagajo problem. Bolj ko jasno sporočimo, kaj želimo, da ljudje storijo, bolj bomo učinkoviti.

Največji krivec pri globalnem problemu, ko se ozračje segreva in povzroča globalne podnebne spremembe, je človek in njegovo neodgovorno ravnanje v odnosu do Zemlje. Človek onesnažuje tla, zrak in vodo. Največji vir onesnaževanja, ki povzroča globalno segrevanje, je ogljikov dioksid, ki nastaja ob uporabi in pri izgorevanju fosilnih goriv, s katerimi prebivalci Zemlje proizvedemo tri četrtine vseh emisij toplogrednih plinov za proizvodnjo energije in zaradi industrijskih procesov, transporta in kmetijstva, tudi s spremembo rabe zemljišč, s sežiganjem in sečnjo gozda za uporabo v kmetijstvu, z gradnjo cest in z urbanizacijo itd. (Cegnar 2007a). Razvite države prispevajo največ k naraščanju koncentracije toplogrednih plinov v ozračju, saj porabijo večino fosilnih goriv. Evropske

države, Japonska in Severna Amerika imajo okoli 15 odstotkov svetovne populacije, vendar izpustijo v ozračje približno dve tretjini ogljikovega dioksida. ZDA z manj kakor petimi odstotki svetovnega prebivalstva prispevajo v ozračje okoli 25 odstotkov ogljikovega dioksida (Cegnar 2007a).

Za razumevanje, ali je univerzalno sporočilo za interkulturno komuniciranje o problemu podnebnih sprememb sploh potrebno in možno, je ključnega pomena opredelitev pojmov komuniciranja in kulture in različnih pristopov komuniciranja med kulturami, treba pa je tudi pojasniti vzroke in posledice za nastalo situacijo, za spreminjanje podnebja.

Diplomska naloga je sestavljena iz več poglavij in podpoglavij.

Prvi dve poglavji sta namenjeni uvodnim besedam in opredeljevanju strukture in ciljev naloge. Zanimajo me proces globalizacije ter pozitivni in negativni učinki na povezovanje in soodvisnost svetovnega prebivalstva. V tretjem poglavju izpostavim učinke razvijajoče se tehnologije, ki omogoča razširjanje načinov sporazumevanja med ljudmi. Za raziskovalno delo je potrebna opredelitev značilnosti komuniciranja. V četrtem poglavju predstavim pojem kulture in različne definicije tega pojma. Osredotočim se na komunikacijo med različnimi kulturami, kjer posamezniki s svojimi izkušnjami pogojujejo razumevanje pomena sporočila. Peto in šesto poglavje prinašata razumevanje problema podnebnih sprememb; tu razložim vzroke in napovedi in izpostavim problem otoške države Maldivov. V sedmem poglavju skušam ugotoviti vzroke za človekovo (ne)odgovorno ravnanje v odnosu do narave. Vključim dejavnosti in napore mednarodne skupnosti in razkrijem možne vzroke za zavlačevanje odgovornega ukrepanja zoper globalni problem podnebnih sprememb. Preveč posameznikov in skupin zaseda odločilna mesta, ki zaradi kratkoročnih interesov večino omenjenih težav zanikajo in jih po svoje preoblikujejo. Do problema so pragmatične predvsem Združene države Amerike. Uradno jih najbolj skrbi nedorečena vloga vodilnih držav v razvoju (Kitajska in Indija) pri zmanjševanju izpustov toplogrednih plinov. V resnici pa branijo svoje ekonomske interese. V osmem poglavju predstavim način poročanja množičnih medijev o problemu podnebnih sprememb. Nadalje ugotavljam, ali je mogoče z manipulacijo, kakršno uporabljajo korporacije, motivirati ljudi k odgovornejšemu ravnanju in k spreminjanju navad v odnosu do globalnega segrevanja. V devetem poglavju se osredotočim na interkulturno komunikacijo in oblikujem sporočilo, moj namen pa je, da bi to sporočilo zaokrožilo po svetu in ozaveščalo svetovno prebivalstvo. Odgovoriti poskušam na zastavljena vprašanja: Kako oblikovati univerzalno sporočilo, da bo moglo uspešno interkulturno komunicirati? Na katerih moralnih vrednotah naj bi temeljilo? Kakšna bi bila vsebinska konstrukcija sporočila? Kdaj in

kako bi se sporočilo objavilo? Kako bi se širilo med ljudmi in jih ozaveščalo? Kakšni bi bili učinki prepričevanja?

Nadalje predstavim dobre prakse na poti k trajnostni potrošnji, k manjšemu onesnaževanju in k učinkovitejši porabi energije. V sklepu analiziram ugotovitve in potrdim ali ovržem postavljene hipoteze. Hipoteze preverim s sekundarno analizo virov.

Cilj diplomske naloge je, preučiti, ali obstajajo možnosti za oblikovanje (novega) univerzalnega sporočila, ki bo interkulturno komuniciralo in ozaveščalo ljudi o problemu podnebnih sprememb.

Zastavljene hipoteze so naslednje:

1. Hipoteza: Ljudje doživljamo podnebne spremembe kot grožnjo (svojemu življenju), vendar zoper te spremembe ne ukrepamo dovolj odločno, niti vlade niti industrija, pa tudi posamezniki ne.
2. Hipoteza: Izkoreniniti moramo sindrom »domačega dvorišča«.
3. Hipoteza: Problem podnebnih sprememb je globalni problem in za uspešno interkulturno komuniciranje je treba izoblikovati univerzalno sporočilo, ki bo ozaveščalo ljudi.

2 INTENZIVNA MOBILNOST LJUDI, SPOROČIL IN IDEJ

Ko se bo nekega dne pisala zgodovina globalizacije, bi lahko njen začetek umestili na 20. julij 1969. Tega dne je prvi človek postavil svoje neokretne, v vesoljsko oblačilo odete noge na Luno. Neil Armstrong je videl to, kar smo mi doma prek televizijskih zaslonov videli še jasneje: Zemljo, svet kot celoto, globus z znanimi strukturami, vendar iz neznane perspektive. Z drugega nebesnega telesa je postala vidna enotnost našega, v skoraj vseh pogledih neenotnega planeta (povzeto po Dahrendorfu v Klenošek 2006, 5).

Ta navedba poudarja eno najpomembnejših prvin globalizacije: povezanost in soodvisnost vseh delov sveta ter hkrati neenotni razvoj posameznih držav. V svetu in v Evropi smo soočeni z vse večjim povezovanjem in izmenjavo s preostalim svetom prek gospodarskih vezi, trgovine, izobraževanja, prostega časa in prek splošne globalizacije. Komunikacija postaja vse hitrejša in omogoča neoviran pretok idej po vsem svetu. Priča smo vse večjemu medsebojnemu vplivu različnih kultur, jezikovnih in etničnih skupin ter religij na evropskem kontinentu in v svetu. Še do včeraj trdne zgradbe kulturnih vrednot se spreminjajo, razvijajo in na novo strukturirajo. Doživljamo pomembne podnebne spremembe in tako postajamo bolj soodvisni in hkrati bolj občutljivi in ranljivi v skupaj ustvarjenem in vse obremenjujočem problemu.

Globalizacija je proces, ki kapitalizem uveljavi kot prevladujoč svetovni sistem in ga tudi razširi po svetu. Korenine modernega svetovnega sistema segajo v začetek 16. stoletja (Klanjšek 2004, 56). V posameznih delih zahodne Evrope je kriza fevdalnega sistema odprla pot razvoju različnih tehnologij in gospodarskih institucij. Napredek in večja proizvodnja sta evropske sile spodbudila k širjenju lastnih poti in k odkrivanju večjega dela sveta. Z vojaško močjo in s transportnimi zmogljivostmi so tako navezale trgovske stike s preostalimi regijami. Skozi 16. stoletje je vodilna zahodna Evropa vzpostavila prvi zgodnji model globaliziranega sveta (Beck 2003). Proizvodnja je bila v rokah dominantnih sil, razdeljena na intenzivno produkcijo v jedrnih deželah ter na zbiranje surovin in primarno industrijo z nizko usposobljeno delovno silo v perifernih deželah. To je nezadržno vodilo do skrajno nesorazmernega razvoja, v katerem je aktivno sodelovanje perifernim državam prinašalo le malo koristi. V 20. stoletju je svetovni model kapitalizma pri svojem širjenju dosegel geografsko mejo z razraščanjem trga in državnega sistema v vse regije sveta. Velik premik je bila uveljavitev Združenih držav Amerike kot prvega hegemonu.

2.1 RAZŠIRJENOST ONESNAŽEVANJA

Odprtost (svetovnih) trgov ima za posledico to, da namesto po domačem, slovenskem proizvodu posegamo po tujem, uvoženem predmetu, ki je morda - da bi nam bil na voljo na trgovinski polici - prepotoval pol sveta. In le zato, ker je tuj, drugačen, mogoče »eksotičen«, nas privlači. Kot potrošniki v tej množici mikavnih proizvodov, ki nas vabijo, hitro pozabimo na škodo, ki je (bila) povzročena okolju: tako z umazano proizvodnjo izdelka in embalaže kakor s prevozom na velike razdalje, ki povzroča porabo ogromnih količin fosilnih goriv. Številni proizvodi prečkajo mnoge državne meje, preden z ladjo, vlakom ali tovornjakom prispejo do potrošnika.

Nekateri okoljski problemi so globalni samo po svoji prostorski razširjenosti, ker jih človek povzroča skoraj povsod (na primer onesnaženost površinskih voda in podtalnice, kemično onesnaževanje itd.), toda ne potekajo na globalni ravni. Nasprotno pa problem globalnih podnebnih sprememb prinaša možne posledice za celotno človeštvo in za biosfero Zemlje. »S procesi globalizacije, ko se v orbito svetovne ekonomije vključuje koriščenje naravnih virov z vseh delov sveta, je iz dneva v dan vse bolj pereče vprašanje globalne, ne pa zgolj lokalne, regionalne, državne ali kontinentalne trajnosti« (Kirn 2004, 212).

Nenehno izkoriščanje naravnih virov se izraža v dveh temeljnih oblikah biofizičnih okoljskih omejitev: v končnosti virov in v končni zmogljivosti okolja, da sprejme onesnaženje in prenese degradacijo do te stopnje, pri kateri je še možno človekovo življenje in ni bistveno ogrožena njegova kakovost. Obstajajo tako lokalne kakor globalne biofizične okoljske omejitve človekovih dejavnosti in človekovih potreb. Lokalne omejitve je vedno presegala svetovna trgovina blaga in surovin, tako da skoraj niso bile zaznavne. Drugače od prejšnjega stoletja pa zdaj stroka ugotavlja, da so meje degradacije bolj kritične kakor končnost virov (Kirn 2004, 212). Razvite industrijske države so prekoračile meje po obeh razsežnostih, ko porabijo 85 odstotkov svetovnih virov in obremenjujejo okolje s toplogrednimi plini prek njegove absorpcijske zmogljivosti (TV Slovenija, Intervju 2008).

Večino okoljskih problemov lahko povežemo s človekovo proizvodno in potrošniško dejavnostjo in z njegovo izrabo prostora. Pri tem nastaja okoljska škoda, ki je nenamerno povzročena (tudi) drugim akterjem proizvodnje in potrošnje. Ta škoda je v ekonomskem jeziku označena kot zunanja (imenovana eksternaliteta) (Kirn 2004, 212). Globalizacija okoljskih problemov se tako kaže v čezmernem prelivanju eksternalitet in v odnosu držav do skupnih virov, kakor so na primer: globalni podnebni sistem, vesolje, naravna bogastva,

biotska raznovrstnost planeta, ribolov na odprtih morjih, obremenitev globalnega okolja. Eksternalitete se dogajajo znotraj nacionalne ekonomije in meddržavno, ko gospodarska dejavnost ene države povzroči okoljsko škodo in z njo povezane stroške drugim državam zaradi grozečih nevarnosti kakih tveganj, ki bi se lahko uresničila. Priznanje eksternalitet pa je privedlo do sprejetja načela »Plača naj onesnaževalec« (Kim 2001, 79–80).

Razmere v svetu in s tem povezana grožnja podnebnih sprememb zaradi človekove porabe fosilnih goriv in z njimi povezanih potreb, navad in razvad ter načina življenja nas spodbujajo k razumevanju in oblikovanju globalne razsežnosti individualne zavesti, k nastajanju globalnega, svetovnega etosa, globalnih vrednot, univerzalnih človekovih pravic, pa tudi občutka globalne odgovornosti in dolžnosti. Da bi bilo okolju prizaneseno, je treba razviti globalno mišljenje. Globalno je treba razmišljati o okoljski degradaciji in iskati globalne rešitve zanjo. Eden od pomembnih načinov reševanja okoljskih problemov je trajnostni razvoj, ki je izredno velikega obsega. Zahteva globalne in trajne vrednote, norme, mišljenje, zavest in končno tudi rešitve vsakega prebivalca Zemlje.

3 POLJA SPORAZUMEVANJA

Z nenehno razvijajočimi se tehnologijami vstopa človeštvo v najrazličnejša polja komunikacije, ki so po drugi strani vedno bolj univerzalna. Najnovejše in najnatančnejše informacije so pogosto takoj dosegljive vsakomur in kjerkoli na svetu, tudi na najbolj oddaljenih območjih. Pričakovati je, da bo šla ta smer razvoja še dlje in se izboljševala. Informacijska in komunikacijska tehnologija omogoča nastajanje svetovne družbe in globalno komuniciranje, ki povečuje medsebojno odvisnost v svetovnem merilu, dominacijo velikih in močnih, pa tudi kulturno homogenizacijo.

Osrednje sredstvo sporazumevanja med ljudmi je jezik. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo je slovenski jezik postal eden od uradnih jezikov Evropske unije. V Evropi ljudje govorimo 200 živih jezikov (Anderson 2005, 3). Še mnogo več pa je lokalnih govorov in narečij. Angleščina postaja »jezik priložnosti«, »nova latinščina«, za mnoge splošno sprejemljivi jezik komunikacije v svetu in v internetnem prostoru, v mednarodnih organizacijah in institucijah in med mladimi. Res je tudi, da je največ svetovnih informacij in znanstvenih, strokovnih sporočil napisanih v angleščini. Odpor proti dominaciji angleščine je velik, vendar so obenem prav zaradi nje prednosti lažjega sporazumevanja med narodi sveta izjemne. Z jezikom se širijo tudi kulturne in materialne dobrine, način življenja in različne socialne prakse.

Največji razpon komunikacije pomeni sistem spletnega komuniciranja, ki se skoraj ne ozira po državnih mejah. Informacija lahko v eni sami minuti zaokroži prek celotnega planeta. Pa ne le informacija v klasičnem pomenu besede, tudi glasba, vizualna umetnost, film, fotografija, radio, televizija. Prostor, ki ga (včasih) ne morejo kontrolirati vzvodi oblastnih mehanizmov, postaja prostor izmenjave znanja, vedenja, dosežkov človeštva, informacij, kulturnih dobrin, javnih razprav itd. Teme, o katerih so nekoč razpravljali skorajda izključno politiki, postajajo teme najširših javnih razprav v najbolj »demokratičnem« prostoru, v prostoru, ki ga omogoča internet. Možnost imamo slišati in brati raznovrstne informacije in sporočila, imamo pa tudi možnost, da se vključimo v javne razprave o katerikoli temi, glasujemo, pritrdimo ali nasprotujemo, spoznamo argumente za in proti.

Ne moremo pa mimo dejstva, da je velik del revnejšega prebivalstva še dalje izključen iz tega razvoja, na primer območja brez elektrike. Prav tako skoraj polovica svetovnega prebivalstva nima dostopa do različnih storitev, ki jih omogoča telefonsko omrežje. Negativni učinek informacijskih sistemov pomeni dejstvo, da so še zmerom dragi in za mnoge dežele težko dostopni.

3.1 RAZSEŽNOST KOMUNIKACIJE

Seznam pomenov pojma komuniciranja je neskončen. Pojem lahko pomeni pogovor z nekom, lahko je to širjenje informacij, televizija, naša pričeska, ekološko ravnanje, pa tudi vsakršno človekovo vedenje kot reakcija na nekaj ali nekoga. Komunikacija je prenašanje sporočil in je proces, v katerem udeleženci oblikujejo, sprejemajo, interpretirajo, prenašajo in izmenjujejo sporočila, ki vsebujejo določene pomene. Komunikacija je »družbena interakcija prek sporočil« (Fiske 2005, 17). Uspešnost komunikacije se povečuje, kadar je sporočilo oblikovano jasno, razumljivo in zanesljivo. Komuniciranje je tudi proces, s katerim lahko človek vpliva na vedenje ali razmišljanje nekoga drugega. Omogoča usklajevanje mnenj in doseganje različnih ciljev, pa tudi vzpostavljanje, vzdrževanje in spreminjanje medosebnih odnosov. Odnosi so mogoči samo prek nenehnega komuniciranja. In čeprav je večšina komuniciranja najpomembnejša med vsemi, kar jih ljudje sploh imamo, se je le malokdaj načrtno učimo.

Komuniciranje je »posredovanje pomenov med živimi bitji« (Maletzke v Vreg 1990, 19) in vzpostavljanje »skupnosti enega bitja z drugim« (Schramm v Vreg 1990, 19). Komuniciranje je izredno kompleksen proces. Poteka lahko enosmerno ali dvosmerno (vzajemno) med različnim številom (individualnih ali institucionalnih) komunikatorjev in recipientov: med

posamezniki in skupinami posameznikov (medosebno ali interpersonalno komuniciranje), med člani organizacij, institucij in asociacij (skupinsko ali organizacijsko komuniciranje) ali med komunikacijskimi institucijami (množični mediji) in njihovimi občinstvi (množično komuniciranje) (Vreg 1990, 25–36).

Elementov, ki omogočajo komunikacijo in prenašanje sporočil, je več. Kanal je fizično sredstvo, prek katerega je signal prenesen. Medij je fizično ali tehnično sredstvo preoblikovanja sporočila v signal, ki ga je mogoče prenašati po kanalu. Koda je pomenski sistem, ki je skupen pripadnikom neke kulture ali subkulture in je sestavljen tako iz znakov (na primer fizični znaki, ki lahko predstavljajo nekaj drugega kakor sami sebe) kakor tudi iz pravil ali konvencije, ki določi, kako in v kakšnih kontekstih so ti znaki uporabljeni in kako jih lahko kombiniramo, da bi oblikovali bolj kompleksna sporočila (Fiske 2005, 53–93).

Da komuniciram, moram ustvariti sporočilo iz znakov. To sporočilo stimulira občinstvo, da si ustvari pomen. Čim bolj si z občinstvom delim enake kode, čim bolj uporabljam enake znakovne sisteme, tem bolj se bo pomen sporočila približal ljudem. Semiotika vidi komuniciranje kot oblikovanje pomena v sporočilih. Pomen tako ni absoluten, statičen koncept, ampak je aktiven proces (Fiske 2005, 67). Je rezultat dinamične interakcije med znakom, interpretantom in predmetom; pomen je »zgodovinsko določen in se lahko spremeni s časom« (Fiske 2005, 67). Med uporabniki pa obstaja konvencija oziroma sporazum o primernih rabah in odzivih na znak. Obstaja družbena razsežnost znakov, ki vključuje tudi nenapisana in včasih neizrečena pričakovanja, ta pa izhajajo iz skupne izkušnje članov neke kulture. Konvencija spodbuja pričakovanja, da se bodo ljudje vedli in delovali znotraj določenih omejitev (Fiske 2005, 67).

Razumevanju pomena sporočila se približujemo, ko poskušamo primerjati zunanje dražljaje s svojimi notranjimi koncepti ali vzorci razmišljanja, ki smo jih razvili kot posledico svoje kulturne izkušnje. Ko ustvarimo to primerjavo, stvar razumemo in ji damo pomen. Zato lahko ljudje, ki izvirajo iz različnih kultur in imajo različne življenjske izkušnje, tudi drugače dojemajo pomen nekega sporočila oziroma informacije.

V diplomski nalogi želim izpostaviti, da se mora vsebina sporočila - če naj bi sporočilo doživelo potrebno množično sprejetje - lotevati tēm, ki so deležne splošnega zanimanja (tukaj je to problem globalnega segrevanja in podnebnih sprememb). Vsebina pa ne zadeva samo predmeta sporočila, temveč tudi to, kako je predmet obravnavan. Obstajajo vzorci občutij, odnosov in vrednot znotraj kulture, ki so predstavljeni v objavljenih sporočilih ter lahko

razvijajo vzorce mišljenja in občutenja (Fiske 2005, 53–55). Sporočilo, ki ga bom predstavila v nadaljevanju, je oblikovano na navedenih načelih, svoje domneve pa opiram na podatke raziskave Special Eurobarometer 300.

3.2 KOMUNICIRANJE MNOŽICI

Množično komuniciranje je oblika komunikacije, v kateri se sporočila razširjajo javno (so obče dostopna) prek tehničnih prenosnikov (množičnih komunikacijskih sredstev) razpršeni in anonimni publiki (Vreg 1990, 46). Množični mediji predstavljajo kompleksne organizacije, ki v množičnem komuniciranju opravljajo vlogo sporočevalca, pomembno prispevajo k prenosu sporočil in kot posledica tega k družbeni integraciji. Za večino ljudi so najpomembnejši vir informacij, socializacije in razvedrila. Nekatere močne družbene skupine pa jih uporabljajo kot učinkovito sredstvo prepričevanja in propagande (Vreg 1990, 45).

Začetki množičnih medijev segajo v sredino 19. stoletja, ko sta se »izoblikovala politična demokracija in sistem izobraževanja« (Vreg 1990, 39). »Množični mediji so omogočili množično kulturo« (Vreg 1990, 39). Začeli so izhajati prvi dnevni časopisi z visokimi nakladami. Razvoj tiska, predvsem časopisov, je omogočil večjo razširjenost in množični dostop do tiskanih sporočil. Telegraf, radio, telefon, televizija in internet pa so prinesli še sočasnost komuniciranja na velike razdalje. Novejši razvoj komunikacijske tehnologije je tako pomembno vplival na spremembe gospodarskih, političnih, socialnih in izobraževalnih institucij in odnosov, da lahko sodobno družbo upravičeno imenujemo »komunikacijska družba«.

Kako doseči recipienta oziroma kako posredovati svoje sporočanje prek prostora in časa? Kot rešitev te ovire navaja Luhmann (Luhmann v Škerlep 1997, 112) razvoj tako imenovanih »medijev razširjanja«, kamor uvršča vse tehnologije posredovanja sporočila od pisave dalje. »Pisava je s transformacijo oralne kulture v tekstualno kulturo omogočila razvoj kritične misli in začetek graditve kompleksnih podsistemov« (Luhmann v Škerlep 1997, 112). Luhmann obravnava družbo kot komunikacijski sistem in sklepa, da nastop vsakega novega »medija razširjanja«, to je tiska, radia, televizije in računalniških omrežij, poveča možnost družbene diferenciacije in s tem njene kompleksnosti. Pravi, da nastop vsakega novega komunikacijskega medija pomeni »velikansko širitev valovne dolžine komunikaciji«, to pa vzvratno učinkuje na vsebino komunikacije. Postavi trditev, da so moderni množični mediji omogočili globalno komunikacijo, prek katere se je »družbeni sistem« vzpostavil kot planetarna družba (Luhmann v Škerlep 1997, 112).

3.3 POLJE RAZNOLIKOSTI

Države postajajo gospodarsko vedno bolj povezane. Raznolikost številnih skupaj živečih ljudstev in kultur postaja bogastvo. Nenehno širjenje stikov med ljudmi pomeni komunikacijo med osebami z različnim jezikovnim in kulturnim ozadjem. Na stičiščih med različnimi vrstami razmišljanja, različnimi vrednotami, komunikacijskimi in pogajalskimi slogi in med različnimi načini vodenja postajajo interkulturene sposobnosti ena od ključnih zahtev za zagotavljanje uspešnosti soočanja različnih kultur. In prav interkulturena komunikacija je nastala zaradi gospodarskega in vojaškega sodelovanja, znanosti, izobraževanja, množičnih medijev in zaradi turizma, pa tudi kot posledica priseljencev in političnih konfliktov (Communication Capstone 2001). Če želimo živeti skupaj kot ena kultura, se moramo veliko naučiti drug o drugem, se spopasti s svojimi predsodki in iluzijami in sprejeti razlike med ljudmi. Hkrati to pomeni, da moramo nemočnim ponuditi pomoč.

V Evropi in v svetu vedno bolj poudarjajo pomembnost interkulturenih sposobnosti, predvsem zato, da bi ljudje lažje razumeli in razvrstili lastne in tuje vzorce obnašanja ter v posameznih situacijah primerno reagirali. Več informacij in možnosti za mobilnost na eni strani ter politična in ekonomska neenakost na drugi strani prispevajo k vedno pogostejšim migracijam ljudi med državami. Družbeno, kulturno in drugače ustvarjene neenakosti povzročajo ločevanje med »dobrimi« in »slabimi« tujci ter med »upravičenimi« in »neupravičenimi« razlogi za preseljevanje.

3.4 DEMOKRATIČNO KOMUNICIRANJE

Leto 2008 sta Evropski parlament in Svet Evropske unije razglasila za leto medkulturnega dialoga (Evropsko leto medkulturnega dialoga 2008). V bistvu lahko izraz »medkulturni dialog« v skladu z definicijo Sveta Evrope razumemo kot »odprto, spoštljivo in enakopravno izmenjavo pogledov in mnenj med posamezniki oziroma skupinami različnih kulturnih ozadij, ki posledično prispeva h globljemu razumevanju različnih svetovnih nazorov, vrednot in razmišljanj« (European Year of Intercultural Dialogue 2008). Dialog med kulturami je najstarejša in temeljna oblika demokratičnega komuniciranja. Pomeni možnost izhoda za odtujenost in samozadostnost kulturnih skupin, odpravljanja morebitnih neskladij v mnenjih o nekaterih političnih in družbenih zadevah in nerazumevanja medsebojnih razlik v kulturnih tradicijah. Posamezne družbene skupine različno vrednotijo posamezne ideje in procese glede na svoja stališča, vzorce in tradicionalne vrednote. Različne, včasih radikalno drugačne ocene privedejo tudi do zaostrenih odnosov med družbenimi skupinami. Lahko celo postanejo izvor

nestrpnih dejanj in oblik diskriminacije. Zato je cilj nenehnega in dinamičnega medkulturnega dialoga, omogočiti, da bi različne kulture v multikulturnem svetu mirno in konstruktivno soobstajale, razvijale občutek skupnosti in pripadnosti in gojile vzajemno medsebojno spoštovanje in razumevanje.

Uporabljene definicije komuniciranja so pomembne za razumevanje razsežnosti sporazumevanja. Komuniciranje je osrednjega pomena za življenje v kulturi, saj omogoča ljudem sporazumevanje in možnost za skupno življenje, to pa je pogoj za nastanek in obstoj družbe. »Brez medsebojnega sporazumevanja ljudi, bi bilo družbeno življenje nemogoče« (Schaff v Vreg 1990, 19).

Predmet komuniciranja zajema vidik kulture, s katero je prepletena, in ker je razumevanje pomena vsebine v sporočilu pogojeno s kulturnimi izkušnjami, je treba opredeliti pojem kulture in izpostaviti ključne povezovalne elemente; v nadaljevanju jih bomo potrebovali za razumevanje elementov, ki omogočajo (ali onemogočajo) oblikovanje univerzalnega sporočila podnebnih sprememb, to je sporočila, ki bo uspešno sprejeto in tudi razumljeno v različnih kulturah. Zanima me, ali obstaja možnost, da bi bilo sporočilo v različnih kulturah podobno ali enako razumljeno, če upoštevamo, da v svetu veliko razpravljajo o nevarnostih, ki jih prinašajo podnebne spremembe, in jih tudi opazujejo. Menim, da nas razmere v svetu spodbujajo k razmišljanju v tej smeri (odgovornejše ravnanje) in s tem k uspešnemu razumevanju zelenega sporočila. Namen raziskovanja je, prikazati razvoj prakse komuniciranja v konstruktivni interakciji med kulturnimi razlikami in poiskati tiste znake in simbole, ki jih lahko uporabimo za oblikovanje univerzalnega sporočila.

4 KULTURA V KOMUNIKACIJI

V preteklosti so z izrazom kultura poimenovali mnogo različnih stvari, od gojenja pridelkov na polju do političnega življenja organiziranih skupnosti. Tudi danes se koncept povezuje in uporablja na različnih področjih in je pogosto nejasno opredeljen, večdimenzionalen, kompleksen in prežemajoč. Ralph Linton (Linton v Haralambos in Holborn 1999, 11) pravi, da je kultura neke družbe »način življenja njenih članov; zbirka idej in navad, ki se jih učijo, so jim skupne in jih prenašajo iz generacije na generacijo«. Clyde Kluckhohn (Kluckhohn v Haralambos in Holborn 1999, 11) dodaja, da je kultura »načrt za življenje«, ki mu sledijo člani neke družbe.

Kultura je dinamičen sistem, ki se spreminja skozi čas. Ni vrojena, ampak se je človek nauči ob interakcijah, opazovanjih in posnemanjih drugih. Proces socializacije (proces, v katerem se

posamezniki naučijo kulture svoje družbe) se začne z rojstvom in vključuje norme, vrednote, prepričanja, navade, jezik itd., vse, kar omogoča oblikovanje skupnosti, jo združuje v nekaj enotnega in hkrati ločuje od drugih. »S tem ko si neka skupina ljudi deli kompleksen sistem prepričanj, vrednot in konceptov, s katerimi osmišlja in razlaga življenje, se kultura prenaša prek posameznikov, skupin in generacij« (Haralambos in Holborn 1999, 10–21).

Izpostaviti želim koncept kulture kot vseobsegajoč način življenja ljudi, to je integriran vzorec človekovega delovanja, ki vključuje človekovo misel, govor in artefakte ter zajema tako materialno kot tudi duhovno kulturo (Vreg 1998, 79).

4.1 SOODVISNOST V SVETU

Soočeni smo s pozitivnimi in z negativnimi učinki kulturne globalizacije. Menim, da je za človeštvo in za posameznika izjemnega pomena pretakanje kulturnih dobrin, tako po količini kakor tudi po kakovosti.

Vprašanja, kaj pomeni živeti in kako mora biti življenje urejeno, kaj je dopustno in kaj ne, kaj prispeva k trajnostnemu razvoju in kaj h kakovostnemu razvoju človeka, in obstoj živalskih in rastlinskih vrst postajajo stvar globalnega razmišljanja. V teoriji in v praksi globalizacija določa svet kot homogeno celoto, kjer pa imajo raznoliki posamezniki in družbene skupine pisana razmerja do sistema družbe in množice vrednot (vsota vrednot vseh zajetih kultur).

Globalna soodvisnost in zavest o svetu kot celoti se v sodobnosti predstavljata kot stvar kapitalistične sedanosti, začetki pa segajo že pred 17. stoletje. Trenutna sistemska oblika sveta ima korenine v koncu 19. stoletja z razvojem mednarodnih komunikacij, transportnih povezav in konfliktov (Vreg 2001, 10). Vse to je imelo močan vpliv na meje sklepanja odnosov, ki so se razširile daleč prek nacionalnih meja. V tem času se je izoblikovalo mnogo značilnosti družbe, ki je za prihodnost napovedovala internacionalizacijo; »odsokočna faza je vsebovala globalni koncept nacionalne družbe, tematizacijo posameznikovih pravic in identitete ter integracijo izven-evropskih kultur v mednarodne odnose« (Vreg 2001, 10).

4.2 KOMUNICIRANJE MED KULTURAMI

Smer svetovnega razvoja vodi do nove ocene starih konceptov nacionalnih družb kot kulturno homogenih entitet. Proces evropske integracije skupaj z vedno večjo gospodarsko in socialno soodvisnostjo povezuje različne dele sveta. Tako se vedno pogosteje srečujemo z družbami, v katerih na istem ozemlju živijo različne kulturne, nacionalne, etične in religiozne skupine.

Čeprav se zdita izraza multikulturalna in interkulturalna družba podobna, nista sinonima. V multikulturalni družbi obstaja več različnih kultur; nacionalne, etnične in religiozne skupine živijo v nekem sosedstvu na istem ozemlju, vendar skorajda nimajo stikov. V takšni družbi je drugačnost pogosto videna kot negativna in je podlaga za diskriminacijo. Manjšine so lahko pasivno tolerirane, a niso nikoli zares sprejete ali cenjene. Tudi zakon, ki naj bi preprečeval diskriminacijo, ni vedno spoštovan (Vreg 1998). V interkulturalni družbi pa različne kulturne, nacionalne, etnične in religiozne skupine živijo na istem ozemlju in so odprte za medsebojno interakcijo in izmenjavo ter spoštujejo načine življenja in vrednote drugih skupin.

Za vzdrževanje ravnotežja pri preučevanju komuniciranja med kulturami prav tako obstajajo različni pristopi. Mednarodno komuniciranje zadeva komunikacijo množičnih medijev v eni državi in med državami. Globalno komuniciranje zajema prenos informacij, podatkov, mnenj in vrednot, ki jih posredujejo institucije, mediji in vlade prek državnih meja, pa tudi tehnologijo in rezultat teh prenosov (Vreg 1998, 81). Interkulturalno komuniciranje opredeljuje interakcijo oziroma interpersonalno komunikacijo med ljudmi različnih kultur. Transkulturalno komuniciranje pa je komuniciranje prek državnih meja oziroma komunikacija med pripadniki različnih kultur prek telefona, množičnih medijev, interneta itd. (Vreg 1998, 81).

Komunikologija opredeljuje interkulturalno komuniciranje kot obliko »stikanja« kultur z različnimi tradicijami in z različnimi oblikami civilizacij ter socio-ekonomske in tehnološke razvejanosti. V interkulturalni komunikaciji prevladujejo elementi strateškega delovanja, v katerem se soočajo osebni, skupinski in nacionalni interesi. Komunikacijska situacija izraža odnos prenašanja moči (politične, ekonomske, tehnološke itd.) in ohranja dominantnost. Interkulturalna komunikacija je zato oblika strateške interakcije, ki zadržuje dva protislovna procesa: proces približevanja dveh ali več kultur (konjunkcija) in proces oddaljevanja dveh ali več kultur (disjunkcija) (Vreg 1998, 81).

4.3 INTERKULTURNO KOMUNICIRANJE

Prva predpostavka je, da v realnosti obstaja več kultur in da vse teži k idealu konstruktivnega in usmerjenega sobivanja več kultur kot cilju prakse na tem področju. Interkulturalna komunikacija opredeljuje področje komunikacije prek meja kultur, med zamejnimi kulturami (Vreg 1998, 81). Predpostavlja kulture, ki so zmožne neke oblike komunikacije ob stiku prek svojih meja. Sugerira možnost, pa tudi nujnost navzkrižnih medsebojnih zvez med kulturami oziroma njihovimi pripadniki. Temelj interkulturalne družbe je aktivno sodelovanje med različnimi kulturnimi skupinami, kjer smo priča vključevanju manjšinskih kultur skupaj z

večinsko v neki skupen socialni proces (v politiki, izobraževanju itd). Interkulturno komuniciranje nam omogoča komunikacijo v pomenu vzajemnosti, povezovanja, spoznavanja in poglobljanja ter delovanja za enakovrednost kultur. To pomeni upravljanje sporočila za ustvarjanje in širjenje pomena prek kultur. Enota za razumevanje takšne komunikacije je kultura sama, s skupnim sistemom simbolov, vrednot, prepričanj, pričakovanj, norm in ravnanja (Communication Capstone 2001).

Namen diplomske naloge je, pokazati razvoj prakse komuniciranja v konstruktivni interakciji med kulturnimi razlikami. Prav interkulturna komunikacija se lahko uporabi kot proces pogajanja glede pomena med ljudmi različnih kultur. Razložiti moramo in jasno pokazati, kaj nas vodi v ravnanju, ter razkriti pravila družbene igre, ki smo se je naučili od svojih vrstnikov; obenem pa moramo poznati tudi igro, ki jo igrajo drugi.

Po Anheierjevi oceni (Anheier v Klenošek 2006, 6) so morda prav okoljevarstvene skupine kot prve izpostavile interkulturene elemente svojega delovanja. »Če ne prej, je njihovo delovanje prišlo v zaves širše javnosti, ob nezgodi v jedrski elektrarni Černobil. Od takrat dalje se je začelo govoriti o enem svetu in o globalnih rešitvah« (Klenošek 2006, 6).

Svet je pri globalnem segrevanju in podnebnih spremembah (zopet) soočen z globalno težavo, ki nujno potrebuje globalno reševanje. V nadaljevanju predstavljam globalni problem, ki je posledica napredka, gospodarske rasti in neustavljive želje človeške civilizacije, da proizvede vedno več, ob tem pa brezobzirno izkorišča vse bolj skromne naravne vire in onesnažuje svoje življenjsko okolje. Rešitev obstaja v skromnejši potrošnji in porabi, predvsem pa v racionalnosti posameznika, da se odpove odvečnemu.

5 OKVIR ZA RAZUMEVANJE PODNEBNIH SPREMEMB

Silna borba naravnih sil, ki se je sprostila v blisku, gromu in neurju, je v pračloveku vzbujala strah pred neznanimi silami, zato jih je občudoval in jih imenoval »božje«. V svojem skalnatem domu je bil suženj vremenskega dogajanja.

Pri večini ljudstev na tej stopnji življenja srečamo vremenske sile poseobljene kot glavne bogove njihovih verstev. Pri starih Egipčanih zasledimo oboževanje sončne toplote, ker je bila izredno pomembna za poljedelstvo. Ustvarili so glavnega boga Sonce in ga imenovali RA. Pri Slovanih je bil glavni bog Perun, vladar vseh naravnih sil, ki so se kazale predvsem v vremenskem dogajanju. Od njih je bilo namreč odvisno vsakdanje življenje takratnega slovanskega pastirja in primitivnega poljedelca. Podobno je bilo pri Hindujcih, Kitajcih, Grkih, Rimljanih idr. (Pučnik 1974, 7).

5.1 VREME IN PODNEBJE

Vreme je meteorološko-klimatski izraz za trenutno stanje ozračja oziroma atmosfere, ki opisuje vse meteorološke elemente, procese in pojave na določenem področju in je navadno mišljeno kot aktivnost teh pojavov v obdobju nekaj dni (Pučnik 1974, 7). Vreme je pomemben del naravnega okolja. Hkrati ima tudi velik vpliv na naš vsakdanjik, saj neposredno ali posredno vpliva na veliko naših aktivnosti. Z vremenom po navadi povezujemo številne življenjske okoliščine: počutje, razpoloženje, zdravje, varnost, sposobnost za delo, pa tudi to, katera oblačila bomo izbrali, in način, kako bomo preživeli prosti čas. Od vremena so odvisne človekove aktivnosti v športu, kmetijstvu, transportu in v industriji. Vreme odločilno vpliva na kakovost, varnost, obstoj človekovega življenja in celo na tok zgodovine. Najbolj ga opazimo takrat, ko nas prizadenejo izjemni ali nevarni pojavi, ki lahko ogrozijo naše imetje, varnost ali celo življenje.

Na Zemlji nastopajo kot običajne oblike vremena: veter, nevihta, dež, sodra, toča in sneg. Gonilo vremena so razlike v energiji, ki prihaja od Sonca. Zaradi različnih kotov, pod katerimi pada sončna svetloba na Zemljo, so tudi različni deli planeta po različnih obsegih različno segreti. Tako nastajajo temperaturne razlike, ki privedejo do globalnih vetrov in drugih vremenskih pojavov. Neposredni vzroki vremena so: temperatura, vlaga, zračni pritisk, hitrost vetra in dviganje itd. Posledica vremenskih dogajanj pa so posamezni tipi podnebja (Moran 2005).

Podnebje ali klimo lahko označimo kot povprečno vreme, oziroma povprečni dolgoletni potek vremena na nekem območju (opazovanja potekajo praviloma 30 let). To je kompleksen pojav, ki ga oblikujejo osnovni naravni procesi v ozračju, v oceanih, na kopnem, v rastlinstvu, v živalstvu in v človeštvu. Vse skupaj pa je odvisno od Sonca, ki daje potrebno energijo za te procese (Pučnik 1974, 7).

5.2 ZEMLJIN PLAŠČ

Zemljo obdaja plinast plašč, ki ga imenujemo ozračje ali atmosfera. Deluje kot obleka okoli telesa in toploti, ki jo telo oddaja, preprečuje, da bi neovirano ušla v okolje. Sestoji predvsem iz dušika (okoli 78 %) in kisika (okoli 21 %). Oba plina sta življenjskega pomena za vsa živa bitja na planetu, vendar pa neposredne vloge pri oblikovanju podnebja nimata. Preostali odstotek atmosfere sestoji iz manjše količine plinov, med katerimi je v največjem obsegu navzoč argon, ki je z vidika podnebnih sprememb tudi lahko zanemarljiv (Pučnik 1975, 21).

Drugi plini, ki pomembno sooblikujejo podnebje, so: vodna para, ogljikov dioksid, dušikov oksid, metan, klorofluorogljiki in ozon. Povprečna temperatura našega planeta v bližini tal bi bila $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$ brez vsebnosti teh plinov, ki tvorijo naravni učinek tople grede. Tako pa je povprečna temperatura na površini Zemlje prijetnih $+15,3\text{ }^{\circ}\text{C}$ (Cegnar 2007a).

5.3 NARAVNA TOPLA GREDA

Temperaturo Zemlje določa razmerje med energijo, ki jo Zemlja prejme od Sonca, in energijo, ki jo odda nazaj proti vesolju. Nekateri plini v ozračju so ključnega pomena za to temperaturno ravnovesje in jih poznamo pod imenom toplogredni plini (Ravnik in Strnad 1996, 14).

Toplogredni plini (v nadaljevanju: TGP) v ozračju močno absorbirajo toplotno sevanje, tako da ujamejo in ponovno oddajo nekaj dolgovalovnega sevanja in ogrevajo ozračje. Tako nastaja učinek tople grede, ker nižje plasti atmosfere zadržijo infrardeče sevanje površine Zemlje. Temperatura Zemljine površine in nižjih slojev ozračja se poveča (Ravnik in Strnad 1996, 14–17). Če so koncentracije TGP večje od naravnih razmerij, se to izraža v večji temperaturni razliki. Temu pojavu pravimo globalno segrevanje (Ravnik in Strnad 1996, 14–17). Celotno segrevanje planeta je torej odvisno od koncentracij in lastnosti plinov v ozračju.

Vse od industrijske revolucije dalje so različne človekove dejavnosti v ozračje dodajale emisije TGP, posledica tega pa je bila, da se je ozračje začelo hitreje segreti. Povišano koncentracijo ogljikovega dioksida (CO₂) v ozračju obravnavamo kot glavnega povzročitelja trenutnega segrevanja ozračja. Težava, s katero se spoprijemamo danes, je, da ozračje vsebuje vse več ogljikovega dioksida in drugih TGP, katerih koncentracije povečujemo ljudje, in to predvsem s sežiganjem fosilnih goriv za pridobivanje energije in s krčenjem gozdov za kmetijske površine. Pomeni znaten delež in obsega kar 80 odstotkov človekovih izpustov. V zadnjih dvesto letih smo »svetovljani« v veliki meri povzročili globalno segrevanje Zemlje (TV Slovenija, Intervju 2008). Zaradi dodatnih emisij TGP ozračje vpije več infrardečih žarkov, ki bi drugače nadaljevali pot v vesolje, tako pa se odbijajo nazaj proti površju Zemlje. Kot posledica tega temperatura Zemljinega ozračja, površja in oceanov nevarno narašča. To je vzrok podnebnih sprememb (Maslin 2007, 13–22).

5.4 SPREMINJANJE PODNEBJA

Podnebje je zelo kompleksen pojem, saj ga določa stanje podnebnega sistema, ki ga sestavljajo atmosfera, hidrosfera, kriosfera, biosfera in njihove interakcije (Kajfež - Bogataj 2005a). To je spremenljiv sistem, na katerega lahko vplivajo različni dejavniki. Seveda pa morajo obstajati tudi vzroki, ki povzročijo ali spodbudijo spremembe. V milijonih let se je podnebje že spreminjalo, vendar brez posredovanja človeka; to je naravna spremenljivost podnebj. Podnebje se spreminja kot posledica notranje spremenljivosti v samem podnebnem sistemu in zaradi zunanjih vplivov, naravnih in antropogenih. Podnebje na Zemlji pa se - zlasti v zadnjem času - zelo hitro spreminja (Kajfež - Bogataj 2005a).

To, kar se dogaja danes, je posledica nevestnega ravnanja ljudi, industrije in politike. V dolgi zgodovini Zemlje je planet preživel že celo paleto različnih stanj. Zadnjih dvesto let je izjemnih v hitrosti, s katero se dogajajo podnebne spremembe, in je izredno glede globalnosti podnebnih sprememb: to pomeni, da se dogajajo po celem planetu. V tem se ločijo od naravnih. V medvladnem odboru za podnebne spremembe (IPCC) so zapisali oceno, da 85 odstotkov sprememb, ki smo jim priča, lahko pripišemo človeku. Tistih, preostalih 15 odstotkov pa je naravnih dogajanj (TV Slovenija, Intervju 2008).

6 OZRAČJE SE SEGREVA IN POVZROČA SPREMINJANJE PODNEBJA

Globalno segrevanje imenujemo segrevanje nad temperaturo, ki je posledica naravnega pojava tople grede. Naravne koncentracije plinov prispevajo k absorpciji infrardeče svetlobe in s tem k segrevanju ozračja. Na njihove povečane deleže pa znatno vpliva človek.

Med strokovnjaki, ki se ukvarjajo s preučevanjem vremenskih pojavov in podnebja, se vse bolj poenoteno krepi prepričanje, da se ozračje vztrajno segreva zaradi povečanega učinka tople grede. Čeprav je učinek tople grede kot pojav znan že več kakor sto let, pa znanstveniki dolgo niso bili pripravljeni priznati, da se podnebje spreminja zaradi človekovega vpliva. Segrevanje ozračja zaradi sproščanja ogljikovega dioksida iz fosilnih goriv je napovedal že švedski kemik Svante Arrhenius leta 1896 (Ravnik in Strnad 1996, 19). Izračunal je, da se bo temperatura na Zemlji povečala za 3 °C, če se bo koncentracija ogljikovega dioksida povečala za dvakrat (Ravnik in Strnad 1996, 19). Rezultati dolgoletnih meritev in naraščajoči učinki tople grede v zadnjih letih so prepričali tudi največje dvomljivce.

Industrija, promet, kmetijstvo in energetske dejavnosti so v zadnjem stoletju povzročili tolikšen porast koncentracij TPG v ozračju, da jih narava ne more odstranjevati dovolj hitro skozi naravne procese. Zato koncentracije naraščajo, to pa pomeni, da se temperature na Zemlji višajo in povzročajo hitrejše spreminjanje podnebja.

Človekove dejavnosti močno vplivajo na podnebje in ga spreminjajo. Obseg TGP v ozračju narašča, še posebno količina ogljikovega dioksida, katerega koncentracija se je v zadnjih dvesto letih povečala za 30 odstotkov zaradi sprememb v rabi tal (krčenje gozdov) in zaradi izgorevanja premoga, nafte in naravnega plina (v avtomobilih, industriji ...) (Synthesis Report: Climate Change 2007, 30–38). Kopičenje TGP v ozračju zaradi človekovih dejavnosti je že in bo tudi v prihodnosti nadalje segrevalo ozračje, to pa vodi v globalno povečanje povprečne temperature ozračja, oceanov in površja. Posledica tega so dvig morskih gladin in vremenske katastrofe.

6.1 VZROKI SEGREVANJA OZRAČJA

Glavni vzrok za dodatno segrevanja ozračja je povečanje emisij CO₂ v zraku, skupaj s povečanjem vsebnosti drugih TGP, ki povzročajo učinek tople grede. Emisije TGP, ki so ozračje dodatno začele segrevati pred dvema stoletjema med industrijsko revolucijo, so v zadnjih petdesetih letih v veliki meri povzročile globalno segrevanje Zemlje (TV Slovenija,

Intervju 2008). Glavni povzročitelj naraščajočih koncentracij TGP je človek, ki jih dodaja in povečuje.

Največji vir ogljikovega dioksida sta uporaba in izgorevanje fosilnih goriv, s katerimi proizvedemo tri četrtine vseh emisij TGP za proizvodnjo energije in za potrebe industrijskih procesov, transporta in kmetijstva, tudi s spremembo rabe zemljišč, s sežiganjem in sečnjo gozda za kmetijstvo, za gradnjo cest in za urbanizacijo itd. (Cegnar 2007c). Razvite države prispevajo največ k naraščanju koncentracij TGP v ozračju, saj porabijo večino fosilnih goriv. Evropske države, Japonska in Severna Amerika imajo okoli 15 odstotkov svetovne populacije, vendar izpustijo v ozračje približno dve tretjini ogljikovega dioksida. ZDA pa z manj kakor 5 odstotki svetovnega prebivalstva prispevajo v ozračje okoli 25 odstotkov ogljikovega dioksida (Cegnar 2007c).

Pomemben dejavnik, ki dodatno obremenjuje naravne vire in okolje, je naraščanje svetovnega prebivalstva. Število ljudi danes še vedno raste in spreminja naš odnos do planeta: število svetovnega prebivalstva se je povzpelo na 6,7 milijarde (International Data Base 2008a). Rast prebivalstva je največja v razvijajočih se deželah, kjer je tudi največ revščine. Po predvidevanjih se bo svetovno prebivalstvo do leta 2050 povečalo za polovico, s tem pa bo število ljudi na planetu naraslo na približno 9 milijard. Skoraj vsa rast bo potekala v državah v razvoju (International Data Base 2008b). Nadaljnje naraščanje svetovnega prebivalstva bo povzročalo neizmeren pritisk na naravne vire, na biotsko raznovrstnost in na ekološko ravnovesje planeta. Ker smo vsi »posadka na ladji Zemlja«, moramo temeljito spremeniti svoj odnos do naravnih virov in način, kako jih uporabljamo. Spodbujanje trajnostne potrošnje je nujnejša kakor kadarkoli prej.

6.2 POSLEDICE SEGREVANJA OZRAČJA

Sedanje spremembe podnebja že vplivajo na Slovenijo, na Evropo in na ves svet. Dolgoročno bi lahko sprožile katastrofalne dogodke, različne na različnih delih sveta. V 20. stoletju je nastalo konstantno, obsežno segrevanje tako zemeljske površine kakor oceanov. Podnebne spremembe bodo vplivale na vse države, najbolj ranljive so in bodo države v razvoju (Small 2008). V teh državah pogosto igrajo pomembno vlogo dejavnosti, ki so odvisne od podnebja; ena takšnih je kmetijstvo.

Modeliranje vremena napoveduje povečanje temperaturnih razlik med različnimi območji. Na nekaterih predelih se bo povečalo število sušnih dni, drugod bo več dežja in s tem potencialno več poplav. Kmetijstvo bo preživelo le v predelih, kjer letna nihanja vremena ne bodo

prevelika. Globalno povišanje temperatur bo privedlo do izumrtja živalskih vrst, ki se ne bodo mogle dovolj hitro prilagoditi na nove razmere ali se preseliti v hladnejše kraje. Z višjimi temperaturami se bo poslabšalo tudi zdravstveno stanje ljudi, ki slabo prenašajo vročino. Povečajo se lahko tudi populacije komarjev in podobnih žuželk, ki prenašajo bolezni (Synthesis Report: Climate Change 2007, 48).

Skoraj vsi gorski ledeniki na svetu se talijo, številni zelo hitro. V tem je sporočilo. Globalno segrevanje najbolj prizadene himalajske ledenike na tibetanski visoki planoti. V teh gorah izvirajo reke sedmerih azijskih porečij, ki so vir pitne vode za več kakor 40 odstotkov svetovnega prebivalstva. V naslednjih letih se bo teh 40 odstotkov prebivalstva verjetno soočilo z resnim pomanjkanjem pitne vode - razen če bo svet odločno in hitro ukrepal proti globalnemu ogrevanju (Synthesis Report: Climate Change 2007, 49).

Podnebne spremembe bodo lahko poleg okoljevarstvenih problemov sprožale tudi politične, ekonomske, energetske, migracijske, socialne, zdravstveno-epidemiološke in druge krize. V skrajnem primeru se utegne zgoditi, da bodo podnebne spremembe, ki so v bistvu nevojaški vir ogrožanja, sprožile celo vojaške posege in s tem posredno prerasle v vojaški vir ogrožanja (Kajfež - Bogataj 2006, 172).

❖ Dvig povprečne globalne temperature ozračja

V zadnjem stoletju se je povprečna temperatura ozračja na svetu povečala za 0,6 °C, v Evropi pa za skoraj 1 °C. Zabeležili smo šest najtoplejših let v svetovnem merilu (od približno leta 1860, ko so začeli izdelovati instrumente, s katerimi je mogoče izmeriti temperaturo precej natančno), in tako si sledijo v vrstnem redu: 2005, 1998, 2002, 2003, 2004, 2001. Nekaj vročinskih valov, za katere znanstveniki trdijo, da bodo postali vse pogostejši, smo že doživeli. Poleti 2003 je Evropo preplaval hud vročinski val in povzročil smrt več kakor 35000 ljudi. Poleti 2005 so v številnih mestih namerili temperature do 38 °C in več; presegle so rekordno višino in čas zaporednih dni trajanja (Synthesis Report: Climate Change 2007, 30).

Takšen trend segrevanja je posledica vedno večje količine toplogrednih plinov, ki nastajajo ob človekovih dejavnostih. Strokovnjaki za podnebje predvidevajo, da se bo ta trend še pospešil, tako da se bo do leta 2100 povprečna svetovna temperatura povišala za 1,4 °C–5,8 °C, temperature v Evropi pa se bodo povišale za 2 °C–6,3 °C (Synthesis Report: Climate Change 2007, 47).

❖ Ledeniki

Na našem planetu sta dve območji, ki sta izredno občutljivi za učinek globalnega ogrevanja: Arktika in Antarktika. Raziskovalci in znanstveniki v obeh »ledenih kraljestvih« beležijo hitrejša spremembe in zgodnje, bolj dramatične učinke podnebnih sprememb kakor kjerkoli drugje na Zemlji (Synthesis Report: Climate Change 2007, 46).

Na satelitskih posnetkih sta si območji zelo podobni. Do koder seže pogled, površje prekrivata sneg in led. Toda med njima obstaja pomembna razlika. V nasprotju z masivnim, 3000 kilometrov debelim antarktičnim ledenim pokrovom je arktični v povprečju debel manj kakor 3 metre (Gore in drugi 2007, 126). Razlika je pod ledom. Antarktika je kopno, obdano z oceanom, Arktika pa je ocean, obdan s kopnim. Ker je plavajoči arktični led tako tanek in ga obkroža Severno ledeno morje, je zelo občutljiv za hitro naraščajoče temperature. Zato je učinek globalnega ogrevanja najbolj izrazit na Arktiki, kjer povzroča vse hitrejša taljenje ledu. Temperatura tod narašča hitreje kakor kjerkoli drugod na planetu.

❖ Dvig morske gladine

Pri temperaturah je veliko nihanja, tudi v oceanih. Toda znanstveniki, ki se ukvarjajo z globalnim segrevanjem, uporabljajo vse bolj natančne računalniške modele, ki so že zdavnaj predvideli zvišanje temperatur v oceanih zaradi globalnega ogrevanja, ki ga povzroča človek. Od naravnih temperaturnih nihanj se je začelo razlikovati sredi sedemdesetih let (Kajfež - Bogataj 2003, 2–3).

Raziskave kažejo dvig morske gladine zaradi dveh vzrokov. Prvi je termično raztezanje vode pri višjih temperaturah, drugi pa taljenje ledu. (Synthesis Report: Climate Change 2007, 66). Višje temperature bodo povzročile ekspanzijo oceanov (voda se širi s segrevanjem). To bo imelo za posledico povečanje volumna vode v svetovnih oceanih in dvig morske gladine. Srednjeročne ocene predvidevajo, da se bo gladina morja v povprečju dvignila za 5 centimetrov na desetletje (Synthesis Report: Climate Change 2007, 46). Na priobalnih območjih so ne samo ranljivi ekosistemi, ampak živi tod tudi več kakor 50 odstotkov svetovne populacije, ki bo izpostavljena nevarnostim, kakršne so nevihte, poplave, erozija obale in vdori slane vode v pitno vodo.

Če se stopi ves led na Zemlji, se lahko vodna gladina v povprečju dvigne za 7 metrov (Synthesis Report: Climate Change 2007, 48). V 20. stoletju se je morska gladina dvignila za približno 10–25 centimetrov, v 21. pa se pričakuje dvig za skoraj 1 meter. To bo imelo

katastrofalne posledice za ljudi v nizkih obmorskih deželah (Synthesis Report: Climate Change 2007, 48).

David King, nekdanji svetovalec Tonyja Blaira in eden od znanstvenikov, ki opozarjajo na morebitne posledice sprememb ledu, je na konferenci v Berlinu leta 2004 rekel: »Zemljevid sveta bo treba na novo narisati« (King v Gore in drugi 2007, 196).

❖ **Ogroženost obalnih območij**

Višanje morske gladine bo v prihodnosti morda vedno večje in hitrejše. Odvisno je od tega, kar se zaradi globalnega ogrevanja zdaj dogaja na Antarktiki in v Grenlandiji, in od naše odločitve – ali jo bomo sprejeli ali ne. Številni prebivalci nizkih otokov Tihega oceana (otočje Polinezije) so zaradi naraščajoče gladine morja že morali zapustiti svoje domove (Gore in drugi 2007, 186).

Napovedi opozarjajo, da lahko dvig morske gladine preuredi podobo Zemlje. Morje lahko poplavi niže ležeče priobalne predele, kakor na primer obalo na Floridi, San Francisco Bay, Nizozemsko, Peking z okolico, od koder bi bilo treba evakuirati več kakor 20 milijonov ljudi; iz Šanghaja in okolice bi bili prisiljeni izseliti več kakor 40 milijonov ljudi; v Kalkuti in v Bangladešu bi brez strehe nad glavo ostalo 60 milijonov ljudi (Gore in drugi 2007, 196–208).

❖ **Onesnaževalcem z minimalnimi izpusti emisij TGP, grozijo najhujše posledice**

Za ponazoritev grožnje podnebnih sprememb sem izbrala Maldive, predvsem zato, ker v svetu veljajo za »najbolj rajsko otočje«. Državo v Indijskem oceanu sestavlja mnogo atolov. Povprečna nadmorska višina otokov je 1 meter (Second National Environment Action Plan 1999, 4), zato so otočani še posebno ranljivi za podnebne spremembe. Po navedbah raziskovalcev bo večina teh otokov v naslednjem stoletju zaradi dvigovanja gladine morja izginila.

Maldivi so med prvimi, ki so podpisali kjotski sporazum. To so storili dne 16. marca 1998, ratificirali pa so ga dne 30. decembra 1998 (Key Environment Issues: Climate Change and Sea Level Rise 2002, 35). Kljub minimalnim izpustom emisij v ozračje (0,0001 %) (Key Environment Issues: Climate Change and Sea Level Rise 2002, 29) državi grozijo katastrofalne posledice nenehnih stresov ekosistema. Prebivalci otoka že sedaj poročajo o hitrejši eroziji obale. Ogrožena sta obstoj in življenje na otoku, uničenje morskega koralnega

grebena vodi v izgubo naravne zaščite pred valovi in proti vodnim tokom. Prizadeti bodo ribolov in kmetijske površine; slana voda bo vdiralala v pitno vodo.

Otoška država se zaveda problema, zato so za zmanjšanje emisij TGP začeli projekt alternativne rabe energije. Sončna energija se uporablja v telekomunikaciji, v navigacijskem sistemu, za osvetlitev vladne palače in mošej itd. Maldive omejuje finančna zmožnost, saj nove okoljske tehnologije prinašajo visoke stroške.

V skladu s prizadevanji otočanov bi morali razviti nov način komuniciranja, da bi vsakega turista, ki obišče kraj, opominjal na posledice podnebnih sprememb, saj prav te ogrožajo rajski otok. Turisti bi nove informacije in izkušnje, ki bi jih prejeli, nato komunicirali v domačem kraju. Maldivi bi lahko za komuniciranje težav, ki jih prinašajo podnebne spremembe otoku, uporabili na primer sneženo kroglo: v njej bi podobo otokov, s premikanjem zalivalo morje.

❖ **Ekstremni vremenski pojavi**

Strokovnjaki se vse bolj strinjajo s tezo o povezavi globalnega ogrevanja z rušilno močjo tropskih ciklonov (raziskava MIT, Hurricanes and Climate Change 2005). Z naraščanjem temperature vode naraščata moč vetra in kondenzacija vodnih hlapov, to pa povečuje konvekcijski prenos energije. Ta energija pomika podnebne spremembe, ki povzročajo ekstremne vremenske pojave, kakor so neurja, poplave, suše in vročinski valovi. Samo v zadnjem desetletju se je na svetu zgodilo trikrat več naravnih katastrof, povezanih z vremenom, večinoma pa so bile to poplave in neurja (raziskava MIT, Hurricanes and Climate Change 2005). Velika tropska neurja, ki nastajajo nad Atlantikom in Tihim oceanom, so po letu 1970 postala za 50 odstotkov močnejša in bolj uničujoča (raziskava MIT, Hurricanes and Climate Change 2005).

❖ **Kmetijstvo in hrana**

Učinek globalnega ogrevanja je, da se poleg vedno večjega izhlapevanja vode iz oceanov (ker je toplejše ozračje lahko sprejme več) poveča tudi izhlapevanje vode iz tal. To je tudi razlog, da je na svetu desetletje za desetletjem več puščav (Synthesis Report: Climate Change 2007, 48–52). Bolj suha tla seveda pomenijo izsušeno zelenjavo, manj donosa v kmetijstvu in več požarov.

Na kopnem, ki ni pokrito z ledom, je od nekaj centimetrov do nekaj metrov debela plast zemlje. To je zapleten biološki in kemični sistem, za nastanek katerega je potrebnih nekaj sto do nekaj sto tisoč let. Prst je življenjski prostor številnih mikroorganizmov, rastlin in živali, pa tudi njihovega genetskega materiala. Zato so plodna tla izredno pomembna za kmetijstvo; več kakor 90 odstotkov hrane in krme pridelava človeštvo na poljih in travnikih. Kljub temu ravna človek z njimi vedno bolj malomarno. Po oceni Organizacije ZN za prehrano in kmetijstvo (FAO) je danes uničenih ali močno prizadetih že 15 odstotkov za kmetovanje primernih površin, v naslednjih desetletjih pa se bo odstotek še povečal (Small 2008). Največji povzročitelji so odnašanje zemlje z vodo in vetrom, pozidava, površinski kopi, pretirana pašnja, namakanje, težki kmetijski stroji, umetna gnojila in strupena kemična sredstva za zaščito rastlin in zatiranje plevela. Seveda je pravi krivec tolikšne erozije človek, saj povzroči več kakor tri četrtine opisane škode.

Nič čudnega torej, da se širijo puščave in goličave. Leta 1880 je bilo takšnih površin 9,4 odstotka kopnega, sedaj že 23,3 odstotka. Zadnje čase se vsako leto od 3,5 do 4 milijone hektarjev kmetijskih površin spremeni v neplodna tla, zato je prizadetih več kakor 250 milijonov ljudi (Požarnik in Primožič 1999).

Če bi se temperatura povišala za 2,5 °C, bi bilo nevarnosti lakote izpostavljenih dodatnih 50 milijonov ljudi, poleg 850 milijonov, ki že zdaj živijo v večnem pomanjkanju hrane. Zaradi vse manjšega kmetijskega donosa bo več sto milijonom ljudi primanjkovalo hrane, ki je ne bodo mogli v zadostnih količinah ne pridelati ne kupiti (Synthesis Report: Climate Change 2007).

❖ **Ogroženost ekosistemov**

Gozdovi so velikega pomena za življenje na našem planetu, saj med drugim jemljejo iz zraka ogljikov dioksid in oddajajo kisik, skrbijo za kroženje vode, ohranjajo prst in so življenjski prostor številnih živalskih in rastlinskih vrst (Požarnik in Primožič 1999, 19). Slovenija je zelo gozdnata, saj pokrivajo gozdovi več kakor polovico države. Vendar je gozd iz leta v leto bolj bolan.

Med vsemi nevarnimi človekovimi posegi v naravo je krčenje tropskih gozdov prav pri vrhu. Prvič zato, ker v njih živi kar polovica vseh živalskih in rastlinskih vrst sveta, to pa pomeni tudi, da je to največja biotska knjižnica sveta. Drugič, ker so ti gozdovi nepogrešljivi za kakovost našega ozračja. Čeprav pokrivajo le tri odstotke zemeljske površine, vplivajo na

podnebje planeta prav toliko kakor vsi oceani skupaj. In tretjič, ko jih posekamo, si v najboljšem primeru opomorejo šele čez tisoče let.

Največ gozdov uničimo z ognjem. Skoraj 30 odstotkov CO₂, ki ga vsako leto sprostimo v ozračje, izvira iz požiganja gozdov za poljedelstvo (Synthesis Report: Climate Change 2007). Ker pa so zaradi naraščajočih temperatur zemlja in rastline vedno bolj suhe, so naravni požari vse pogostejši.

❖ Biotska raznovrstnost planeta

Naš planet je biotsko izredno pisan. Ljudje si delimo planet z vsaj 15 milijoni živalskih in rastlinskih vrst (Burja 2007, 54). Številne vrste so velikega pomena pri ohranjanju biosfere našega planeta, druge so pomembne z vidika gospodarstva ali zdravilstva. Zato sedanja hitrost izumiranja vrst vzbuja precej skrbi. Poleg izumiranja vrst se zmanjšujeta tudi genetska pisanost sveta in različnost njegovih ekosistemov (Burja 2007, 54).

Vse živalske in rastlinske vrste imajo izredno pomembno vlogo pri grajenju in ohranjanju kompleksnih ekosistemov, ki podpirajo vse oblike življenja. Kot posledica nenadzorovanega industrijskega razvoja te vrste zaskrbljujoče hitro izginjajo. Veliko živali in rastlin ni sposobnih preživeti v spremenjenih temperaturah ali se preseliti v regije, kjer bi bilo podnebje zanje ugodnejše. Po najbolj zaskrbljujočih predvidevanjih bi zaradi podnebnih sprememb do leta 2050 lahko izumrla ena tretjina vrst na Zemlji. Zlasti ranljivi so sesalci in ptiči, ki živijo v mrazu, kakor so polarni medvedi, tjujnji, mroži in pingvini. Že sedaj poročajo, da se nenavadno veliko polarnih medvedov utopi. Takšni dogodki so bili v preteklosti redki (Synthesis Report: Climate Change 2007, 48–51).

❖ Vodni viri

»Veliko vojn v tem stoletju je bilo zaradi nafte, tiste v naslednjem stoletju bodo zaradi vode« (Ismail Seragelgin v Burja 2007, 43).

Vemo, da 2,4 milijarde svetovnega prebivalstva nima varnega dostopa do pitne vode. Več kakor 4 milijarde ljudi doma nima tekoče vode. V nekaterih predelih Afrike morajo ženske in otroci prehoditi po več kakor pet ur, da prinesejo 20 litrov vode iz najbližjih vodnih virov. V razvitih državah povprečno mestno gospodinjstvo (ki šteje 4,6 osebe) vsak dan porabi 640 litrov vode (Burja 2007, 44).

Spreminjanje podnebja bo imelo učinke na zaloge vode zaradi sprememb v padavinah in zaradi izhlapevanja iz prsti in rastlin. Na nekaterih območjih ljudje že hudo trpijo zaradi pomanjkanja pitne vode, to pa se bo še intenziviralo in razširilo na druga območja. Regije, ki so najbolj občutljive za pomanjkanje domačih zalog pitne vode, so tiste, kjer je dostop do vode že sedaj omejen, kjer prebivalstvo hitro narašča in se širijo urbani centri, gospodarstvo pa je obremenjeno s finančnimi problemi in z nizko izobraženo delovno silo (Burja 2007, 44).

V delu Afrike, ki sega od južnega Sudana do vzhodne obale Čadskega jezera, kjer so v pokrajini Darfur genocidni poboji postali vsakdanjost, se dogajajo neverjetne tragedije. V Nigru, zahodno od Čadskega jezera, je veliko območje zajela suša in pripomogla k lakoti, ki ogroža milijone ljudi. Lakota in genocid imata številne prepletajoče se vzroke, eden od njih, o katerem se le malo govori, je presahlo Čadsko jezero. Včasih šesto največje jezero na svetu je v zadnjih 40 letih izginilo (Gore in drugi 2007, 117).

❖ **Koralni grebeni**

Koralni grebeni so za morske organizme tako pomembni kakor deževni gozd za kopenske. Globalno segrevanje jih uničuje. Leto 2005, do danes najtoplejše leto, kar jih poznamo, je uničilo številne koralne grebene. Drugo najbolj vroče leto je bilo leto 1998, ko je svet izgubil 16 odstotkov vseh koralnih grebenov (Gore in drugi 2007, 164).

K odmiranju koralnih grebenov pripomorejo številni dejavniki: onesnaževanje z bližnjih obal, v manj razvitih krajih ribolov z dinamitom in zakisanje morske vode. Kljub vsemu pa znanstveniki verjamejo, da smrtonosno, najhitreje in neprimerljivo najhuje uničuje grebene povišana temperatura vode, ki jo povzroča globalno segrevanje.

Bledenje koral je proces, ki zdrave, pisane koralne grebene spreminja v bele ali sive okostnjake. V prosojnih opnah, ki prekrivajo koralno ogrodje, živijo drobni mehanizmi. Zaradi stresa, ki ga povzročajo pretopla voda in drugi dejavniki, se umikajo. Korale izgubljajo pisane zooksantele, kakor jih imenujemo, zato se skozi vidi brezbarvno ogrodje iz kalcijevega karbonata. Bledenje navadno pomeni začetek odmiranja koral (Synthesis Report: Climate Change 2007, 52).

Korale in druga živa bitja v morju ogroža nenavadno hitro večanje količine CO₂ v zraku. Ne le zato, ker njihovo kopičenje v ozračju povzroča višanje temperature morja, temveč tudi zato, ker se do ena tretjina tega plina raztopi v morju in poveča kislost vode (Synthesis Report: Climate Change 2007, 51–54).

❖ Človekovo zdravje

Pričakuje se, da bo imela sprememba podnebja bistvene negativne posledice na zdravje ljudi. Bolj pogosti in intenzivni vročinski valovi, še posebno v urbanih območjih, so skupaj z drugimi vrstami vremenskih ekstremov že sedaj identificirani kot povzročitelji večjega števila smrti. Tudi na prenos številnih nalezljivih bolezni vplivajo podnebni faktorji. Odnos mikrosveta bakterij in virusov do človeka je na splošno manj škodljiv, kadar so zime mrzle, noči hladne in podnebje stabilno. Virusi in škodljivi organizmi so občutljivi za temperaturo, površinsko vodo, vlažnost, veter, vlažnost prsti in za spremembe v razporejenosti gozdov. Še posebno to drži za malarijo (v predelih, kakor sta Nairobi v Keniji in Harare v Zimbabveju) (Synthesis Report: Climate Change 2007, 53–58).

7 ČLOVEKOVO (NE)ODGOVORNO RAVNANJE

»Začetek boljšega sveta je zaupanje, da je tak svet mogoč« (Cousins v Burja 2007, 6).

Človek očitno nima prirojenega nagona, ki bi ga spodbujal k pravilnemu in spoštljivemu ravnanju z naravo, ali pa je ta do danes vsaj zelo opešal. Kakor kažejo raziskave (na primer Special Eurobarometer 300), so ljudje še vedno premalo informirani o vzrokih in posledicah globalnega segrevanja, ki povzroča globalne podnebne spremembe. Razlog zato je neodločnost, nezainteresiranost posameznika, ki si ne prizadeva za pridobivanje informacij. Še vedno se premalo govori o globalnem problemu, saj mu tudi mediji posvečajo premalo pozornosti in tako - če že - objavljena informacija komunicira le z aktivnim občinstvom, to se pravi s posamezniki, ki so željni in dovzetni za informacije, ki jih ozaveščajo o podnebnih spremembah.

Otrokom in tudi odraslim je treba okoljsko zavest šele privzgojiti. K temu naj bi pripomoglo okoljsko izobraževanje, predvsem kot učni predmet v izobraževalnih ustanovah. Žal ga največkrat najdemo le v nižjih razredih osnovne šole. Zato je to izobraževanje omejeno na preprosto, osebno okoljsko ravnanje, spoznavanje narave, odkrivanje črnih »eko« točk v bližnji okolici itd. V srednji šoli, v kateri bi bilo možno načeti tudi družbene vzroke onesnaževanja okolja, sistematično in celostno okoljsko izobraževanje iščemo zaman. Problem je, da predmetni učitelji niso usposobljeni za medpredmetno razmišljanje in sodelovanje, za njihovo dopolnilno izobraževanje pa ni poskrbljeno. Ker je okoljska vzgoja neobvezni izbirni predmet, je zatorej drugorazrednega pomena, hkrati pa po vsebinski plati ne

presega posameznih elementov okolja, zato je njegovo težišče daleč proč od tega, kar bi moralo biti.

Iz leta v leto gre čedalje večji delež ustvarjenega bruto domačega proizvoda za odpravljanje posledic gospodarske rasti, torej za varstvo okolja, za blažitev škode, ki prizadene zdravje ljudi, za pomoč brezposelnim itd. Nenehna gospodarska rast pomeni, da vsako leto porabimo več neobnovljivih surovin in neobnovljive energije in pridelamo čedalje več odpadkov.

Za prehod k trajnostnemu načinu gospodarjenja in k uveljavitvi pravičnejše, solidarnейše družbe je pomembna tudi večja materialna enakost ljudi. Nenehnega pehanja za porabnimi dobrinami, ki je za ljudi in naravo enako pogubno, ni mogoče zavreti, dokler ne bo sorazmernega izenačenja dohodkov. To velja za razmerje med industrijskimi deželami in deželami tretjega sveta. Če povprečni državljani ZDA porabi dvakrat toliko energije kakor povprečni Evropejec, ta pa desetkrat toliko kot povprečni prebivalec dežele v razvoju (Cegnar 2007c), pomeni enakost v svetovno uravnoteženem gospodarstvu to, da se bosta tudi prva dva usmerila k skromnejši porabi energije.

Osrednje vprašanje človekovega ravnanja in odnosa do okolja lahko razrešujemo v kulturnem okviru in v vrednostnem vedenju ljudi v kakorkoli že oblikovanem sistemu. Cilj gospodarjenja ne bo omejen na zapravljanje surovin in povečevanje porabe, ampak bo imel skrbno ravnanje z naravo za vrednoto samo po sebi in bo zato skušal gospodarske interese omejiti in tako preoblikovati, da bo to združljivo z naravo (Požarnik in Primožič 1999, 89–95). Pojem »trajnosti« je v industrijskih družbah povsem popačen, zožen na eno samo stvar, in to na »trajnost dobičkov«. Trajnost ima snovno, okoljsko, ekonomsko, socialno, kulturno in politično plat. Zato je lahko človeška družba trajna le, če je trajna na vseh teh področjih. Trajnost bi morali zagotoviti po vsem svetu kot veljaven razvojni model, ki bi temeljil na materialni blaginji, na socialni pravičnosti in na okoljskem ravnovesju. Če stvari ali razmerja posebno cenimo in jih želimo trajno ohraniti, smo pripravljeni tudi marsikaj storiti, da bi ostale takšne kakor so (Burja 2007, 9–11).

»Večina ljudi na svetu potrebuje več samo za to, da bi lahko preživeli. Veliko preostalih potrebuje predvsem odgovornejše odločitve. Če bi to uravnotežili, bi to pomenilo, da uporabimo manj virov, da manj onesnažujemo, potrebe in želje svetovnega prebivalstva pa bi bile še vedno zadovoljene« (Unep, Mladina in trajnostna potrošnja v Burja 2007, 12).

7.1 MEDIJI RAZVIJAJO OBČUTEK (NE)ODGOVORNOSTI

Širše spoznanje o globalni povezanosti našega okolja je nastopilo, ko so britanske antarktične meritve pokazale tanjšanje ozonske plasti nad Antarktiko. Za ozonsko luknjo je obstajal resda mednarodni vzrok, uporaba CFC plinov (klorofluoroogljikovodiki). Odprlo se je povsem novo politično področje, mednarodno upravljanje okolja (Maslin 2007, 42). Sledil je niz sporazumov, ki veljajo za zgled uspešne okoljske diplomacije. Pri podnebnih spremembah pa stvari v mednarodni politiki tečejo počasneje in precej manj je bilo doseženega glede pravne ureditve in uveljavljanja. Poenostavljeno gledano, so vzrok za to negotovost med znanstveniki, prava obotavljivost politikov in predvideni večji ekonomski stroški.

Mediji so se med letoma 1980 in 1990 z velikim zanimanjem odzvali na hipotezo o globalnem segrevanju, ki jo je dopolnjevala dramatična zgodba o koncu sveta, kakor nam je znano (Maslin 2007, 42–45). Študijo o številu objavljenih prispevkov o globalnem segrevanju v britanskih resnih časopisih je opravila Anabela Carvalho (Univerza Minho, Portugalska). Osredotočila se je na časopisa Guardian in The Times med letoma 1985 in 1997 in ugotovila, da sta v tem obdobju zagovarjala zelo različna pogleda na svet. Zanimivo je, da je kljub različnim pogledom število vsako leto objavljenih novinarskih prispevkov v britanskih kakovostnih časopisih sledilo vzorcu objav poročil Medvladnega odbora za podnebne spremembe, IPCC (Maslin 2007, 42–45). The Times je od poznih osemdesetih let dalje objavil največ novinarskih prispevkov o globalnem segrevanju, vendar je narava razprav, ki so jo oblikovali mediji, zbujala dvom o domnevnih podnebnih spremembah. Poskušali so dvigovati nezaupanje v znanost s posploševanjem, z nestrinjanjem z znanstveno skupnostjo in z diskreditiranjem znanstvenikov in znanstvenih ustanov. Zelo podobno stališče je zavzela večina ameriških medijev do leta 1990 (Maslin 2007, 42–45). Ko se je znanstvena negotovost glede stopnjevanja toplogrednega učinka v letu 1990 zmanjšala, je Guardian dosledno sledil strategiji zbujanja zaupanja v znanost. Zavzeli so se za načelo: dokler se na mnogih različnih znanstvenih področjih kopičijo dokazi, ki zagovarjajo globalno segrevanje, bi moralo v skladu s tem naraščati splošno zaupanje v to teorijo (Maslin 2007, 44–45). S tem je Guardian tudi razkril, da so mnoge trditve o podnebnih spremembah spodkopavali lobistični pritiski, po večini povezani z industrijo fosilnih goriv.

Podpora kot skeptična drža The Timesa in Guardiana je nekoliko legitimirala razpravo o globalnem segrevanju in javnost se je začela zavedati, da to ni dnevna novica, ampak nekaj, kar je postalo del naše družbe (Maslin 2007, 44).

V svetovno javnost je sporočilo podnebnih sprememb uspešno prenesel nekdanji podpredsednik ZDA Al Gore. Z dokumentarnim filmom *Neprijetna resnica* je preprosto in strokovno predstavil cikel vzrokov, vplive posameznikov in možne posledice, ki grozijo celotnemu svetu.

7.2 ODZIV PREBIVALCEV ZEMLJE

Zavedati se moramo, da podnebne spremembe niso le stvar države ali problem resornih ministrstev; so tudi in predvsem problem slehernega od nas. Še zlasti pri prilagajanju je veliko odvisno prav od osveščenosti, poguma in znanja posameznikov. Potrebujemo resda usklajeno strategijo prilagajanja podnebnim spremembam na ravni države, rešitve pa moramo najti sami. »Prilagoditi se znamo, moramo in se tudi bomo. Podnebje se spreminja hitreje, kot pa navade ljudi« (Kajfež - Bogataj 2005).

Najbolj logičen pristop k problemu globalnega segrevanja se zdi močno zmanjšanje izpustov TGP. Znanstveniki trdijo, da je za umiritev globalnega segrevanja za eno stopinjo potrebno močno zmanjševanje izpustov (do 60 odstotkov in več). Kljub grožnji podnebnih sprememb ostaja skrb, da bi potrebno znižanje izrazito vplivalo na svetovno gospodarstvo. Razmerje med stroški nižanja izpustov in škodo, ki jo lahko povzroči sprememba podnebja, ostaja zelo sporno vprašanje. Težava pri razmišljanju o podnebni krizi je velika razlika med »dvema kulturama«, kakor ju imenuje tudi C. P. Snow (Snow v Gore in drugi 2007, 206). Svojo hipotezo utemeljuje na dogodkih, ki so potrdili, da nekateri posamezniki težko sprožijo alarm pri politikih. Spreminjajo svoja stališča pod pritiski lobijev in preoblikujejo strokovne ugotovitve ter prirejajo rezultate resničnih, ustrezno ovrednotenih raziskav, ki jih nato objavljajo v priznanih znanstvenih revijah.

Toda - kakor pravi glavni urednik revije *Science*, Donald Kennedy: »Tako jasno soglasje, kot se je izoblikovalo na področju podnebnih sprememb, je v znanosti redko« (Kennedy v Gore in drugi 2007, 102).

7.3 ODZIV SVETOVNIH VLAD

Onesnaževanje okolja ni več zgolj lokalno, preraslo je v globalni problem, in kakor pravi Marshall McLuhan: »Na vesoljski ladji Zemlja ni potnikov. Vsi smo posadka« (McLuhan v Burja 2007, 24). Zato ni veliko koristi, če neka država odločilno ukrepa, medtem ko druge še dalje onesnažujejo planet in imajo od tega celo gospodarsko prednost. S širjenjem in dvigovanjem javne zavesti o okoljskih vprašanjih in problemih so tudi svetovne vlade

prisluhnilo zaskrbljenosti zaradi podnebnih sprememb. Države so se začele dogovarjati in usklajevati zakone.

V mednarodni javni areni je leta 1979 v Ženevi potekala prva svetovna podnebna konferenca WCC (Caring for Climate 2005, 5). Sodelovale so tako industrijske države, multinacionalke in države izvoznice nafte, ki se niso hotele k ničemur obvezati, kakor tudi države v razvoju, ki so odgovarjale, da morajo po isti poti, kakor so že šle razvite države: krepiti morajo svoje gospodarstvo in v zakup jemati vedno večjo onesnaženost okolja.

V letu 1988 je Organizacija ZN sprejela resolucijo (Caring for Climate 2005, 5), ki jo je predlagala vlada Malte za »zaščito globalnega podnebja za sedanost in potomstvo človeštva«. Istega leta sta World Meteorological Organization in UN Environmental Programme ustanovila novo vodilno strokovno telo za izdelavo ocen o podnebnih spremembah, Intergovernment Panel on Climate Change (IPCC) oziroma Mednarodni odbor za podnebne spremembe. Naloga IPCC je, v svetu zagotavljati jasna in uravnotežena sporočila o razumevanju podnebnih sprememb. Njihovo vodilo je, da morajo biti politično pomembno telo, vendar odločevalcem in politikom ne smejo predpisovati, kaj naj storijo (About IPCC).

Leta 1990 je IPCC izdal Prvo poročilo, kjer potrjujejo, da je grožnja podnebnih sprememb resnična. Druga svetovna podnebna konferenca (WCC2) je bila v Ženevi leta 1991 in je pozvala k oblikovanju globalnega sporazuma. V odgovor so se prvič februarja 1991 sestali Medvladni pogajalski komite (Intergovernment Negotiating Committee, INC) in predstavniki vlad. Le petnajst mesecev pozneje, dne 9. maja 1992, so sprejeli Okvir konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah (UNFCCC text) (Caring for Climate 2005, 6). Na konferenci ZN o okolju in razvoju v Riu de Janeiru junija 1992 je bila pripravljena nova pogodba oziroma konvencija za podpis, Earth Summit. V veljavo je stopila dne 21. marca 1994. Trinajst let pozneje se je konvenciji pridružilo 191 držav in Evropska skupnost (Caring for Climate 2005, 6). Ta skoraj svetovno sprejeta pogodba je ena od najbolj in vsesplošno sprejetih konvencij med vsemi okoljskimi sporazumi. Odkar je stopila v veljavo ta pogodba, se članice konvencije – države, ki so ratificirale, sprejele in odobrile ali pristale nanj – vsako leto sestanejo na konferenci članic, znani kot Conference of the Parties (COP). Sestajajo se zaradi spodbujanja, spremljanja, izvajanja in snovanja nadaljnjih pogajanj, kako najučinkoviteje ukrepati proti podnebnim spremembam.

Prva konferenca političnih strank (COP 1) je bila v Berlinu leta 1995. Predvsem na zahtevo 36 malih otoških držav, ki jim v prihodnjih sto letih grozi, da bodo s 40 milijoni prebivalcev izginile v morju ali se spremenile v morske čeri, so začeli nova, odločnejša pogajanja in

določili podrobnejše obveze za industrializirane države. Odločitev je poznana kot »berlinsko pooblastilo« (Caring for Climate 2005, 6). Njegova naloga je bila, sprejeti bolj zavezujoče omejitve izpustov TGP v ozračje, vendar je bila neuspešna, ponovno po zaslugi industrijsko razvitih držav in držav izvoznic nafte in zemeljskega plina.

Decembra 1997 je v Kjotu na Japonskem sledila nova podnebna konferenca. Nastal je tehten, znaten podaljšek h konvenciji, ki je zarisala pravno zavezujoče obveze k zmanjšanju emisij TGP. Kjotski protokol je resda predložil osnovna pravila in določbe, toda nobenih podrobnosti, kako ta pravila in določila umestiti in uporabiti. Prav tako sta bila potrebna posamični, formalni podpis in ratifikacija posamezne vlade, preden je protokol lahko stopil v veljavo. Tako je bilo podpisovanje kjotskega protokola končano dne 15. marca 1999. Veljati pa je začel dne 16. februarja 2005, potem ko je dne 18. novembra 2004 sporazum ratificirala tudi Rusija. Do decembra 2006 je sporazum ratificiralo 169 vlad (Caring for Climate 2005, 7). Pomembni izjemi so Združene države Amerike in Avstralija. Indija in Kitajska po tem dogovoru nista zavezani k zmanjšanju ogljikovih izpustov kljub številni populaciji in visokemu prispevku pri onesnaževanju. Kjotski sporazum je dogovor, s katerim se industrializirane države zavezujejo k zmanjšanju skupnih izpustov toplogrednih plinov v povprečju za 5,2 odstotka v primerjavi z letom 1990.

Leta 2003 je IPCC izdal tretje, izpopolnjeno poročilo, kjer je predložil veliko prepričljivih znanstvenih dokazov, da se svet segreva (Caring for Climate 2005, 7). Do leta 2007 je bil svet priča intenzivnim podnebnim spremembam; spremljajo jih vročinski valovi, poplave in rušilni tropski cikloni, ki za seboj puščajo razdejanje in človeške žrtve.

Na indonezijskem otoku Bali je bila decembra 2007 organizirana nova okoljska konferenca o podnebnih spremembah (COP 13). Zbrali so se predstavniki vlad več kakor 180 držav (Tomc 2007). Srečanje so pozdravili kot priložnost za mednarodni dogovor o boju proti podnebnim spremembam, v katerem bi opredelili potrebno zmanjšanje izpustov TGP in določili, katere države se morajo tega lotiti prve in do kdaj je treba izpolniti zahteve.

Izkazalo se je, da je na dvotedenski konferenci ameriška delegacija izsiljevala svojo »enosmerno« politiko. Iz sprejetega dogovora jim je uspelo odstraniti zaveze, ki bi jih morale izpolniti posamezne države in za katere se je zavzemala Evropska unija. Podprli so le sprejetje časovnice za dvoletna pogajanja o zmanjševanju toplogrednih izpustov po letu 2012. Tako so na konferenci zastavili zgolj splošne cilje in urnik naslednjih pogajanj v poljskem Poznaniu (decembra 2008). Postkjotski sporazum pa naj bi zapečatili konec leta 2009 v danskem Københavnu. Lučka Kajfež - Bogataj pravi, da so imele ZDA na konferenci na Baliyu

»pametne argumente«, saj vztrajajo, da dobijo obveze tudi Kitajska, Indija in Brazilija. Amerika ni pripravljena na pridružitve k sporazumu, dokler se ne pridružijo vsi; to je razumljiv argument, saj problema ne more rešiti le del sveta.

V Ameriki se je na volitvah zamenjala oblast; mogoče bodo v prihodnje ravnali drugače, tako kakor se je to zgodilo z Avstralijo (na Baliu so pristopili k podpisu kjotskega protokola) (TV Slovenija, Intervju 2008).

Naravovarstveniki so takoj izrazili nezadovoljstvo z doseženim in časovnico z Baliu označili za »samomorilski pakt«, za izjemno šibek dogovor, ki državam ne obvezuje k nikakršnim zmanjšanjem izpustov. »Busheva administracija je brezobzirno sabotirala raven odziva na podnebne spremembe, ki so jih postavili znanstveniki,« je dodal izvršni direktor Greenpeacea Gerd Leipold (Tomc 2007).

Pozitivni poziv pogajalcem je, da morajo v dobrem letu najti način za zmanjševanje onesnaževanja in ponuditi pomoč revnim državam pri prilagajanju podnebnim spremembam. Eden od korakov naj bi bila finančna pomoč revnejšim in prenos naprednih, okolju prijaznih tehnologij iz razvitih držav (Caring for Climate 2005, 9–12).

7.4 NI VSAKA KOMUNIKACIJA DOBRA

Očiten vir zavajajočih podatkov o globalnem ogrevanju je bila Bela hiša med predsedovanjem Georgea Busha in Dicka Cheneyja. Na ključna mesta državnih funkcij so postavljali »skeptike«, ki so jih predlagala naftna podjetja, da so lahko preprečevali ukrepanje zoper večjo ozaveščenost množic o globalnemu segrevanju. Ker pa so bili ti ljudje glavni zastopniki na mednarodnih srečanjih, so lahko zavlačevali sporazum o globalnem segrevanju na svetovni ravni. Brez ZDA, ki v ozračje dodajo okoli 25 odstotkov vseh TGP plinov na svetu, mednarodna dogovarjanja ne bodo uspešna.

Ameriški predsednik George Bush je leta 2001 razveljavil podpis Billa Clintona s kjotskega protokola z utemeljitvijo, da sporazum ni pošten, ker ne zavezuje držav v razvoju in ogroža ameriško gospodarstvo (Uredništvo mladine 2005). Ameriška administracija že vrsto let vztraja, da je znanost glede človekovega vpliva na okolje in glede segrevanja ozračja še vedno preveč negotova. Vendar so ZDA, kakor poudarjajo pogajalci za sodelovanje in dogovarjanje, odločno proti prisili. Nasprotujejo vsakršni mednarodno zavezujoči pogodbi, ki bi od držav zahtevala obvezno zmanjšanje izpustov TGP po letu 2012 (Uredništvo mladine 2005).

»Človeku je težko nekaj razložiti, če je od tega, da ne razume, odvisna njegova plača« (Sinclair v Gore in drugi 2007, 266–267).

V začetku leta 2001 je predsednik Bush – za področje okoljevarstvene politike v Beli hiši – podprl sodelovanje s Phillipom Cooneyjem, ki je bil prej šest let zaposlen v Ameriškem naftnem inštitutu (American Petroleum Institute). Čeprav Cooney ni imel strokovne izobrazbe, potrebne za opravljanje znanstvenega dela, ga je predsednik Bush pooblastil za urejanje in tehtanje uradnih ugotovitev o globalnem segrevanju, ki jih dajejo ameriška okoljevarstvena agencija EPA in druge institucije zvezne vlade (ExxonMobile Exposed 2005, 12).

Domneve o širjenju napačnih in zavajajočih informacij o globalnem segrevanju in o navodilih za delo je raziskoval in o tem objavil prispevek novinar Ross Gelbspan. Leta 2005 je od »notranjega informatorja« iz Bele hiše prejel interni dokument, v katerem je bil zapisan naslednji cilj skupine: »predstaviti globalno segrevanje zgolj kot teorijo in ne kot dejstvo«. (ExxonMobile Exposed 2005). V New York Timesu so objavili ta dokument, pod katerim je podpisan Cooney in razkriva, kako je v besedilu dokumenta črtal vse omembe nevarnosti globalnega segrevanja, ki pretijo ameriškem ljudstvu in celemu svetu. Razkritje v časopisu je bilo za Belo hišo zelo sramotno in Cooneyja so odpustili. Naslednji dan je odšel v službo v ExxonMobil (ExxonMobile Exposed 2005).

7.4.1 OZADJE NEPRIJETNE RESNICE

ZDA so leta 1859 odkrile prvi izvir nafte in od takrat dalje pomeni nafta najpomembnejši izvor pogonske energije v svetu. John Davison Rockefeller pa se je vpisal v zgodovino z združitvijo ameriške naftne industrije. Interes naftnih korporacij je od tedaj enak: da se nafta čim dlje prodaja po čim višji ceni.

Preučeno in dokazano je, da nafta onesnažuje okolje pri črpanju zaradi sežiganja, dogajajo se izlivi, onesnažuje zrak s smogom in globalno segreva Zemljo. Porabniki na bencinskih črpalkah plačujejo nepredvidljivo visoko ceno goriva, medtem ko naftne družbe služijo rekordne dobičke.

Združene države Amerike so danes močno odvisne od uvoza nafte. ZDA ima le dva odstotka svetovne rezerve nafte, porabi pa 25 odstotkov celotne svetovne proizvodnje nafte (International Energy Agency). Žal se ameriška politika ne odzove s strateškim načrtom, ki bi vodil državo proč od odvisnosti od nafte. Namesto učinkovitega ukrepa v naložbe razvoja

čistejših tehnologij se Amerika odziva ignorantsko. Ameriški senat je marca 2005 odobril črpanje nafte in plina na severovzhodnem območju Aljaske, ki je bilo pod okoljevarstveno zaščito. Kljub opozorilom okoljevarstvenih skupine glede škodljivih posledic te odločitve za okolje je bil predsednik Bush z odločitvijo zadovoljen, poudarjajoč, da bo črpanje nafte ustvarilo nova delovna mesta in zmanjšalo odvisnost ZDA od uvožene nafte.

Skrivnostno zavlačevanje in nasprotovanje ameriške administracije je ovito v vezi z naftno industrijo. ExxonMobil je največja svetovna naftna družba, ki v preteklosti ni le vplivala na kratkoročne politične odločitve, ampak je celo dosegla uveljavitve zelenih načrtov. V nasprotju s konkurenti v ameriški naftni industriji je državo v energijski politiki namesto proti napredku pomikal – v zaostanek. Družba dosega rekordne dobičke zaradi visokih cen nafte, vendar odklanja kakršnekoli vložke v razvoj vetrne energije ali drugih obnovljivih virov energije, ki bi Ameriko lahko rešila odvisnosti od nafte.

Naftna družba še nadalje odklanja nujnost soočanja s problemom segrevanja Zemlje, tako da se obrača na laično znanost, ki preoblikuje sporno vprašanje in aktivno zadržuje lokalni in mednarodni trud za preprečevanje globalnega onesnaževanja. Takšno ravnanje si je družba priskrbela prek financiranja predsedniških in drugih kampanj ameriške vlade. Kakor poroča Center for Public Integrity, je naftna industrija v zadnjih desetih letih namenila več kakor 420 milijonov dolarjev za politike, politične stranke in lobije, da bi zavarovala svoje interese v Washingtonu (Chiu 2008).

Friends of the Earth International poročajo, da je ExxonMobil med letoma 1882 in 2002 s svojim delovanjem in sežiganjem fosilnih goriv sprostil okoli 20,3 milijarde ton ogljikovega dioksida oziroma 5 odstotkov globalnih emisij ogljikovega dioksida. Kljub široki mednarodni enotnosti ExxonMobil še vedno zanika, da imajo ljudje učinek na podnebje. In zanikajo svojo povezanost in vlogo pri tem (Exxon's climate footprint 2004, 4–5).

ExxonMobil ima to moč, da naredi nepopravljivo škodo za svetovno okolje, ima pa tudi moč, da vodi naftno industrijo in vodilne ameriške politike k novi energiji prihodnosti. Kot svetovno največja in najbolj dobičkonosna naftna družba bi moral ExxonMobil izstopiti iz preteklosti kot neodgovorna naftna družba in postati odgovornejša energijska družba (ExxonMobile Exposed 2005).

Druga naftna podjetja, kakor je na primer Chevron, so sprejela povezavo med sežiganjem svojih izdelkov in globalnim segrevanjem. Prispevajo znaten delež v raziskovanje in iskanje rešitev za največji svetovni izziv. Tudi podjetje Shell vse od leta 1999 dalje finančno podpira

raziskave in vlaganja v obnovljive vire energije. Podjetje se je usmerilo predvsem v sončno in vetrno energijo. V letu 2002 je Solar Shell postal največje podjetje na svetu po pridelovanju sončne (fotovoltaične) energije. Leta 2005 so napovedali, da bodo pomagali pri gradnji največje samostojne sončne elektrarne v Nemčiji, ki bi na leto dobavljala energijo za 3300 gospodinjstev. Pod njihovim okriljem deluje devet vetrnih farm, vključno s šestimi v ZDA in po eno v Nemčiji, v Veliki Britaniji in v Španiji.

Tretje poročilo o podnebnih spremembah, ki je bilo objavljeno v letu 2007, je bilo še bolj črno. Znanstveniki, ki sestavljajo Mednarodno skupino Združenih narodov o podnebnih spremembah, so na enaindvajsetih straneh poročila z naslovom Podnebne spremembe 2007: vpliv, prilagajanje in ranljivost objavili zastrašujoče podatke. »Posledice segrevanja ozračja bodo najbolj občutile najrevnejše države v Afriki in Aziji. Zaradi slabših letin bo prebivalstvu grozila lakota in pomanjkanje vode, ogrožene pa bodo tudi živalske in rastlinske vrste, ki bodo začele izumirati« (Synthesis Report: Climate Change 2007, 29–52).

Ugledna slovenska klimatologinja dr. Lučka Kajfež - Bogataj, članica ožje delovne skupine IPCC in soavtorica znanstvenega poročila o spreminjanju podnebja, je v intervjuju (TV Slovenija, Intervju 2008) izrazila svoje mnenje glede neučinkovitega zavlačevanja na zasedanjih, predvsem glede zavlačevanja ameriške vlade. »Etično nesprejemljivo in z vidika znanosti na robu zdrave pameti«, opredeljuje Lučka Kajfež - Bogataj pogajalske tehnike predstavnikov ZDA, Kitajske, Rusije in Savdske Arabije. Dodaja, da sme politika posegati le v povzetek poročila, v njegov tehnični del, ki je objavljen v isti knjigi, pa ne. »Kdor torej želi dobiti popolne informacije, brez političnih olepšav, mu je na voljo tehnični del poročila, vendar nekateri politiki upajo, da se bo večina bralcev poglobila le v povzetek« (TV Slovenija, Intervju 2008). Politiki iz omenjenih štirih držav so tudi izsilili, da so iz povzetka poročila, v katerem so ugotovitve in napovedi znanstvenikov glede podnebnih sprememb, črtali cele odstavke, umaknili grafe in spremenili besedne zveze. Tako namesto »bo vplivalo« po novem piše »bo morda vplivalo«, besedno zvezo »nevarne posledice« je nadomestila zveza »bodo posledice«, namesto »zanesljivo vemo, da se rastline spomladi razvijajo teden do dva prej« piše, »da se vegetacija odziva na višje temperature« itd. Dosegli so tudi, da je v poročilu zapisano, izumrlo bo od 20 do 30 odstotkov ogroženih živalskih in rastlinskih vrst, namesto prvotnega opozorila, da bo izumrlo med 20 in 30 odstotkov vseh vrst na planetu (TV Slovenija, Intervju 2008).

7.4.2 NOVE SPREMEMBE NA OBZORJU

Novoizvoljeni predsednik ZDA Barack Obama je dal jasen znak, da se bo njegova administracija odločno spopadla s podnebnimi spremembami in se skušala kar najbolj odmakniti od okoljske politike Georgea Busha.

Obama je ob srečanju Svetovnega vrha guvernerjev o podnebjju v Los Angelesu novembra 2008 poudaril, da je le malo izzivov tako nujnih za ZDA in za ves svet, kakor so podnebne spremembe. »Dejstva so jasna, o znanosti ni dvoma. Gladine morja se višajo, obale se krčijo, širi se lakota, prihaja do rekordnih suš, nevihte pa postajajo močnejše z vsako orkansko sezono« (New Energy for America 2008, 2).

V času hude finančne krize Obama zagotavlja, da se bo lotil okoljskih ukrepov, kljub predvidenim povečanim stroškom, saj si svet deli toliko znanja, da je popolnoma jasno, kakšno politiko bo treba oblikovati in voditi na področju ohranjanja okolja.

Novi ameriški okoljski načrt obsega 30 točk in vključuje prizadevanja, da bi ustvarili čimveč »zelenih« delovnih mest, zmanjšali porabo nafte v državi in spodbudili uporabo obnovljivih virov energije. Začeli bodo z zveznim sistemom trgovanja z emisijami. Napovedana so vlaganja v sončno energijo, veter, biogoriva in v razvoj tehnologije čistega premoga. Med kampanjo je Barack Obama tudi obljubil, da bo do leta 2015 na ceste spravil milijon hibridnih avtomobilov, ki jih bodo proizvedli v Ameriki. Izpuste toplogrednih plinov, kakor je ogljikov dioksid, namerava do leta 2050 zmanjšati za 80 odstotkov, poleg tega pa želi ameriško odvisnost od bližnjevzhodne in venezuelske nafte odpraviti v desetih letih (New Energy for America 2008).

Obama podpira dejstvo, da morajo ukrepati tudi razvijajoče se države. Bush je namreč največje onesnaževalce z ogljikovim dioksidom, kakor sta Kitajska in Indija, že povabil k pogovorom o svetovnem sporazumu o podnebnih spremembah. Obamova ekipa spodbuja trud, da bi se veliki onesnaževalci, kakor sta Kitajska in ZDA, dogovorili o sporazumu, vendar ne v okviru kjotskega protokola, ampak z vzporednimi pogajanja. Dogovor bi lahko določil kvote za zmanjševanje emisij za vsako državo posebej in tako zadovoljil vse vpletene strani (New Energy for America 2008, 3).

Obama poziva tako Američane kakor tudi vse druge zemljane, naj si skupaj prizadevamo za boljši svet. »Zgodovina je pokazala, da noben izziv ni tako velik, da ga svet, ki drži skupaj, ne bi mogel premagati. Nova generacija, naša generacija mora pustiti svoj pečat v zgodovini.

Velik pomen predstavljajo tesni in prijateljskih odnosih med državami« (Obama v Freedland 2008).

7.5 EVROPEJCE PODNEBNE SPREMEMBE SKRBIJO, A NE VEDO, KAKO JIH OMILITI

Pri pisanju diplomskega dela sem svoje domneve opirala na raziskavo Eurobarometer 2008, ki sicer zajema članice Evropske unije, a hkrati predstavlja usmeritve in razmišljanja velikega števila ljudi. Evropska komisija od leta 1973 dalje z raziskavami Eurobarometer spremlja javno mnenje v državah članicah EU. Raziskave so osredotočene na pomembna vprašanja, vključno s tem, kaj so po mnenju prebivalcev EU glavni vzroki onesnaževanja, kako prepričani so, da se razmere lahko izboljšajo, in katera je najprimernejša raven odločanja o okoljskih vprašanjih (Special Eurobarometer 300).

Novo poročilo javnomnenjske raziskave Special Eurobarometer 300 o odnosu Evropejcev do podnebnih sprememb je bilo predstavljeno septembra 2008 v Bruslju. Pobudnika raziskave sta Evropski parlament in Evropska komisija. V njem so glavne naslednje ugotovitve:

Evropejce podnebne spremembe zelo skrbijo in želijo sodelovati pri omilitvi njihovih posledic, a pogosto ne vedo, kako. Poleg dejstva, da je to eden najresnejših problemov, s katerimi se v tem trenutku sooča svet, so tri četrtine vprašanih potrdile, da jemljejo ta problem zelo resno. Čeprav se več kakor polovica Evropejcev počuti dobro obveščene o vzrokih in posledicah podnebnih sprememb (56 odstotkov) in o načinih, kako se soočati z njimi (52 odstotkov), je delež državljanov, ki se ne počutijo dovolj obveščenih, še vedno velik. Slabo obveščenost navajajo tudi kot vzrok, da ne sprejemajo ukrepov na področju boja proti podnebnim spremembam. Sprejemanje ukrepov je mnogo bolj razširjeno med tistimi, ki se počutijo dobro obveščene o podnebnih spremembah (o vzrokih, posledicah in seveda načinih, kako ukrepati zoper te spremembe), kakor med tistimi, ki mislijo, da niso dobro obveščeni o tej temi.

Med vprašanimi jih 60 odstotkov meni, da bi bilo mogoče težnjo podnebnih sprememb obrniti in da je težava rešljiva. Več kakor polovica jih je prepričanih, da bi lahko imel boj proti podnebnim spremembam pozitiven učinek na gospodarstvo, a vendar so kar tri četrtine vprašanih prepričane, da korporacije, industrija in podjetja ne naredijo dovolj za to. Dve tretjini Evropejcev sta prepričani, da niti državljanji sami niti nacionalne vlade niso dovolj aktivni, 58 odstotkov pa, da tudi Evropska unija ne ukrepa dovolj. Kakorkoli, večina vprašanih ne ve, kakšne ukrepe sprejema Evropska unija na tem področju. In prav prepričanje,

da vlade in industrija ne naredijo dovolj, je velik razlog za nedejavnost državljanov. Veliko (61 odstotkov) jih je resda zatrdilo, da so nekaj že storili v boju proti podnebnim spremembam. Večinoma so sprejeli ukrepe, ki zahtevajo relativno majhne osebne in finančne vložke, kakor sta ločevanje odpadkov in zmanjšanje porabe energije, vode in potrošnega materiala. Precej velik delež jih priznava, da je glavna motivacija za takšno delovanje stroškovna učinkovitost teh ukrepov. Princip skupnega prizadevanja (če vsi spremenijo svoje vedenje, bo vidna prava sprememba) in prepričanje, da je varovanje okolja državljanska dolžnost, sta glavna razloga anketirancev za sprejemanje akcij proti podnebnim spremembam. Zanimivo je tudi, da bi bilo približno 44 odstotkov vprašanih pripravljenih plačati več za energijo, proizvedeno iz virov, ki v zrak izpuščajo manj toplogrednih plinov, medtem ko 30 odstotkov ljudi višje cene ne bi bilo pripravljenih plačati. Četrtnina jih na to vprašanje ni odgovorila (Special Eurobarometer 300).

Elektro Ljubljana vsem »ozaveščenim odjemalcem, ki jim ni vseeno, v kakšnem okolju živimo in bomo živeli v prihodnosti« (Zelena energija 2008) ponuja energijo, pridobljeno iz obnovljivih virov, imenovano zelena oskrba. Podjetje se je tudi zavezalo, da bo sredstva, zbrana iz dobave zelene oskrbe, namenilo za vzdrževanja obstoječih in za gradnjo novih proizvodnih kapacitet okolju prijazne proizvodnje električne energije ter za pospeševanje racionalne rabe energije. Podjetje ponuja tudi tako imenovano modro energijo, ki jo pridobivajo iz okolju prijaznih, obnovljivih virov. Proizvedena je v hidroelektrarnah slovenskih rek. Cena je trenutno še višja od osnovne dobave energije (Zelena energija 2008).

Menim, da se ljudje v svojih gospodinjstvih težje odločijo za preklop na energijo, pridobljeno iz obnovljivih virov, če je dražja od osnovne. Kakor kažejo navedeni podatki raziskave, motivira ljudi stroškovna učinkovitost. Le del tistih, ki se dobro zavedajo človekovega vpliva na podnebne spremembe, se odloči za preklop na drugega dobavitelja. Velik del ljudi, ki so slabo informirani o vplivih na okolje, pa bi motiviralo, če bi jih informirali o učinkovitejši rabi energije.

Dobavitelji električne energije bi morali urediti sistem, ki bi porabniku zelene oskrbe prinašal nižje stroške od »umazane«. V času, ko se svet resno sooča s segrevanjem ozračja in površja planeta, bi vsekakor morali delovati tako, da bi bila zelena energija iz vseh strani predstavljena kot boljša, čistejša in edina pravilna. Le tako lahko naredimo odločilen korak v zavedanju človekovega vpliva in spodbudimo ljudi, da se aktivirajo in spremenijo vrsto svojih navad, za katere bi lahko trdila, da so povezane ena z drugo.

V mesecu novembru so dobavitelji električne energije v Sloveniji za odjemalce podražili dobavo energije za devet odstotkov. V izjavah podjetja zagotavljajo, da je strošek višji zaradi finančnega primanjkljaja družbe pri pridobivanju električne energije. Menim, da bi morala podjetja izkoristiti ta trenutek, ko bi podražila svoje storitve, vendar bi moral biti vzrok to, da se podjetja, ki dobavljajo električno energijo, preusmerijo na dobavljanje in proizvodnjo energije iz obnovljivih virov. Povišanje stroškov zaradi odgovornejšega izkoriščanja naravnih virov pri proizvodnji energije bi – prepričana sem – ljudje sprejeli z odobravanjem. Skupaj z učinkovitejšo rabo energije bi Slovenija ne le prednjačila v odgovornem ravnanju do naravnega okolja, ampak bi hkrati ozaveščala ljudi o vzrokih in namenih uvedene spremembe. Odgovornega ravnanja se moramo šele naučiti, zato moramo biti motivirani – in dober način so prav subvencije, ki bi jih država omogočila za »zeleno« ravnanje. Vse prevečkrat smo postavljeni pred individualno odločitev, kako naj ravnam, da bo to pravilno in odgovorno, vendar pa to hkrati lahko pomeni, da si celo ustvarjam višje stroške.

8 MNOŽENJE INTERAKCIJ

Če spremljamo razvoj otroka od rojstva dalje, vemo, da se mora zgoditi vrsta zelo kompleksnih, psiholoških, družbenih, simbolnih in jezikovnih procesov, da se sploh učloveči. Razumeti mora realnost: to je vselej neka svojevrstna konstrukcija, ki se spreminja. Dogajajo se nenehne spremembe. Novi dogodki, ki spreminjajo naša razmišljanja in nas vodijo, da lahko pomen nečesa danes razumemo jutri povsem drugače.

Živimo v potrošniški družbi pod taktirko kapitala, v kateri večja podjetja za doseganje svojih interesov uporabljajo načine manipulacije, da se družba ravna po njihovih načrtih in pravilih. Ob besedi manipulacija najprej pomislimo na nekaj negativnega, zarotniškega, na nekaj slabega. V tem je izjemen pomen te besede. Manipulacija z ljudmi je vedno zanimala tiste, ki so bili zastopniki moči oziroma oblasti. Vsak zastopnik oblasti je zainteresiran, da ohrani razmerja takšna, kakor so: da je sam še dalje oblastnik in drugi še dalje njegovi podrejeni.

Kompleksen prispevek k manipulaciji je pomenilo dogajanje v začetku 20. stoletju v ZDA. Z industrijsko učinkovitostjo Fredericka W. Taylorja (Barle in Počkar 1996, 230) in z izumom tekočega traku se je ponudila priložnost, da podjetja proizvedejo neprimerno več dobrin, kakor so jih proizvajali kadarkoli prej v zgodovini človeštva. S tem se je zgodil pomemben preobrat, ki je postal podlaga za nastanek in razvoj posebnih oblik podjetij, razvoj korporativizma.

Do takrat je človek svoje potrebe zadovoljil s hkratnim nakupom. Ko je neki izdelek potreboval, ga je poiskal, kupil in ga uporabljal ter se odločil za nakup novega šele, ko stari ni bil več primeren za uporabo.

8.1 PLANET IZOBILJA

Prva svetovna vojna je stimulirala razvoj stikov z javnostjo. V začetku 20. stoletja je začetnika stikov z javnostjo, Edwarda Louisa Bernaysa, zanimalo, ali je z ljudmi mogoče manipulirati. Svojo teorijo je oprl na ideje Sigmunda Freuda o nerazumnem, nezavestnem človekovem obnašanju. V bistvu je hotel vedeti, ali je mogoče z besedo, propagando, podobami itd. prek medijev vplivati na množico ljudi, da se bodo vedli natanko tako, kakor želimo mi oziroma korporacija. Kako spodbuditi ljudi, da bodo večji potrošniki, kako vplivati na njihove želje, da bodo kupovali stvari, ki jih morda sploh ne potrebujejo. Torej: kako narediti, da bodo ljudje pripravljeni sami pri sebi avtentično, pristno verjeti, da dejansko potrebujejo, kar kupujejo (Komel 2008, 44).

Korporacije so začele nagovarjati potrošnika, v ozadju njihove komunikacije pa je bila manipulacija, zakrita v zelo prijazno psihološko idejo. Idejo, ki je človeka razumela kot enkratno, neponovljivo bitje in ga spodbujala, naj izstopi iz množice. Ponujala mu je dobrine, s katerimi se lahko res edinstveno izrazi. In prav v obdobju socializma, ko so ljudje hrepeneli po nekaterih izdelkih, ki jih preprosto ni bilo na trgu, je bila ideja po različnosti nedosegljiva vizija, želja. Danes pa je ideja, da smo si ljudje različni, banalno dejstvo in priča smo stanju paradoksa izbire, ko se potrošnik znajde v položaju, kateri izdelek med nepregledno množico enakih, izbrati.

Vsak dan nas dosežejo najrazličnejša oglasna sporočila, ki nas nagovarjajo, naj gremo v trgovino in kupimo ta in ta izdelek. Današnja izkušnja človeka, ki spremlja oglasno sporočilo prek medijev in ga skuša razumeti tako, kakor se mu zdi, da hoče biti razumljeno, je izkušnja dolga. Nekdo nas nagovarja, naj kupimo izdelek x, čez nekaj dni pa nas mogoče isti vabi, naj kupimo izdelek y, ker je novejši, z izboljšanimi funkcijami in cenejši, na akciji. Ko se odločimo in kupimo ta izdelek, se nam postavi vprašanje, ali smo res lahko prepričani, da ni v trenutku, ko zapuščamo trgovino, na polici že boljši izdelek, kakor je pravkar kupljeni. To pomeni, da imamo že na poti iz trgovine slab občutek, ki ni občutek zadovoljstva, da smo dobili zeleno, ampak nasprotno, imamo občutek frustracije.

Odgovor na vprašanje, kako zajeti množično družbo in tolikšno število ljudi, je Bernays našel v svojih tehnikah marketinško-psihološke manipulacije. Sklepal je: »Če tehnike, uporabljene

za prodajo izdelkov, delujejo tako zelo učinkovito na ravni družbe množične potrošnje, potem se lahko te iste tehnike uporabi tudi na politični ravni in ljudi, ki so po svoji naravi iracionalni, usmeri na pravo pot, da ne bi, recimo, volili napačnega človeka« (Komel 2008, 45).

»Metode in tehnike Edwarda L. Bernaysa še danes poskušajo krojiti naš ekonomski kot tudi politični vsakdanjik tako, da nas usmerjajo med nakupovalnimi policami kot tudi za volilnimi skrinjicami« (Komel 2008, 45). Tehnike manipulacije bi lahko uporabili za motivacijo ljudi pri podnebnih spremembah. Namesto spodbude k potrošnji nepotrebnih dobrin bi ljudi motivirali k trajnostni potrošnji in proizvodnji.

»Sedanji potrošniški trendi bodo izničili vse prednosti, ki jih ponuja tehnologija, če ne bo prišlo do radikalnih sprememb v načinu, kako uporabljamo naše vire« (Young v Burja 2007, 11).

Naš planet se sooča z resnimi težavami. Gospodarski in družbeni razvoj nevzdržno bremenita naše okolje, neučinkoviti proizvodi in potrošniški vzorci pa skupaj z neenakomerno razporeditvijo povečujejo prepad med Severom in Jugom. Kljub temu da so razlike v kakovosti življenja med razvitimi državami in državami v razvoju vedno večje, je potrošnja po vsem svetu precej podobna (Burja 2007, 3). »Svet pa je mogoč za milijardo ljudi, ki bi živeli po zahodnih standardih, ne pa za 6 ali 7 milijard« (TV Slovenija, Intervju 2008). Problem je nastal z učinki globalizacije, ko želi milijarda »priviligerancev« zaslužiti še več in hoče v ta potrošniški vrtinec potegniti še 5 milijard ljudi. Teh 5 milijard ljudi, ki so drugače živeli relativno skromno, smo naredili lačne konzuma. Zemlja pa sporoča, da je njena nosilna kapaciteta premajhna za 6 milijard tako živečih ljudi, kajti dejstvo je: kar naj bi postalo še večji profit za milijardo ljudi, se prek škode vrača v okolje (TV Slovenija, Intervju 2008).

9 KAKO INTERKULTURNO KOMUNICIRATI PODNEBNE SPREMEMBE

Sklenemo lahko, da se interkulturalna komunikacija »trudi pomagati na poti k boljšemu razumevanju občutljivosti na lastne značilnosti in k preseganju komunikacijskih ovir« (Vreg 1989, 41). Komuniciranje je način bivanja človeka v svetu, je oblika povezovanja posameznikov, skupin, narodov, družb, religij itd. Komuniciranje v družbi povezuje vse družbene sfere: politiko, ekonomijo, znanost in druge oblike družbene dejavnosti. Interkulturalno komuniciranje pa vsebuje vse prvine družbenega komuniciranja: možnost interakcijskega komuniciranja ljudi različnih kultur, možnost empatičnega sporazumevanja v procesu komuniciranja, možnost doseganja soglasja in sodelovanja v procesu dela in politike,

možnost integracije v nove skupnosti in možnost ustvarjanja sožitja z drugimi narodi (Vreg 1989, 41).

Interkulturno komuniciranje je pogojeno s stopnjo odprtosti ali zaprtosti družbenih sistemov in kultur. »Odprtost sistema pomeni soočenje sistema z drugimi (razvitejšimi ali manj razvitimi) sistemi v kompetitivnem položaju: dotok raznolikosti v sistem sproža napetost in je lahko spodbuda za lastno ustvarjalnost, hkrati pa lahko spreminja kulturno identiteto sistema« (Vreg 1989, 41).

Menim, da lahko oblikujemo univerzalno sporočilo in uporabimo konvencijske znake v sporočilu, ki bo uspešno interkulturno komuniciralo v vsaki kulturi, ne glede na občutljivosti v jeziku, v načinu razmišljanja, ravnanja itd. Podnebne spremembe vplivajo ali še bodo na prav vsakega Zemljana in prav vsak posameznik je sokrivec v nastali situaciji. Nekateri so o tem dobro ozaveščeni, se že zavedajo svoje vloge, drugi slabo in jih je zato treba opomniti na to, kaj lahko prispevajo v boju proti globalnemu segrevanju.

Ker je problem globalnega segrevanja, ki povzroča spreminjanje podnebja, globalni problem in ker ga dojemajo kot realnost vedno več ljudi, ga tudi vedno več ljudi razume, obenem pa razumejo svojo vlogo in odgovornost. To je globalni problem, saj imamo možnost, učinkovito vplivati nanj prav vsi. In prav vsi imamo enake in podobne vloge. Prav vsak človek lahko varčuje z vodo in elektriko, reciklira in ločeno zbira odpadke. Vsakdo lahko varno izprazni embalažo in jo pravilno odloži. Vsakdo lahko bolj racionalno načrtuje izkoriščanje prevoznih sredstev in pogosteje uporabi javni promet, kolo ali pešachi. Predvsem pa moramo postati aktivni in v svoj vsakdanjik vključiti skrb za Zemljo in končno za naše zdravje. Ljudi je treba motivirati, jim predstaviti dobre prakse odgovornejšega ravnanja in potrošnje. Potrebujemo odločnost državnih ustanov, da bi še dalje spodbujale posameznike, in potrebujemo porabniku prijaznejše vodenje.

Kot ozaveščena posameznica, ki sama išče te in podobne informacije, ugotavljam, da so aktivnosti vladnih in nevladnih organizacij v Sloveniji resda številne, vendar je ozaveščenost prebivalcev še vedno nizka. Menim, da je tematika podnebnih sprememb postavljena preveč ob stran v prioritarnih odločitvah posameznih državnih institucij. Premalo je poudarka na resnosti problema, saj so informacije, ki jih posameznik prejema, predvsem plod njegovega dela; sama sem se soočila s pomanjkanjem informacij o podnebnih spremembah na enem mestu. Tovrstne informacije so resda številne, vendar so pomanjkljive v tem smislu, da ne zajamejo celote problema. Tako vidimo, da informacije ozaveščajo o posledicah ali vzrokih, težko pa se približamo sklopu informacij, ki bi uporabniku razkrile in jasno predstavile celoto

z vsemi vplivi, predvsem pa način življenja ljudi, ki bremeni okolje in Zemljo. Če se človek problema ne zaveda in ni pravilno motiviran, tudi ne bo pravilno ukrepal. Zato je treba sestaviti vodnik za širše razumevanje podnebnih sprememb: kako globalni problem komunicirati in prenašati razpršeni množici ljudi, da ga bodo pripravljene sprejeti; spodbuditi tisti del dolžnosti vlade, da izboljša poznavanje in razumevanje podnebnih sprememb; doseči, da bi resnico o podnebnih spremembah širilo čim več ljudi – zakaj se dogajajo, kam nas vodi in kaj je treba ukreniti.

Zgodba o podnebnih spremembah se nadaljuje in traja. Čeprav ne moremo vplivati na učinke dejanj, ki smo jih zakrivili v preteklosti, lahko vplivamo na sedanost in prihodnost. Začetek ukrepanja je razumevanje problema in zavest, da moramo in zakaj moramo ukrepati. Ljudem moramo pomagati razumeti, da so podnebne spremembe resda resen problem, a ga lahko uspešno zmanjšamo. Konec koncev smo ga ustvarili prav sami. Spodbujati moramo spreminjanje navad, ki so nas tako dolgo vodile po onesnaženi poti, v smer proti odgovornejšemu delovanju na prav vseh področjih življenja. Rešitve že obstajajo in lahko prinesejo gospodarsko rast, nova delovna mesta in izboljšanje tako lokalnega kakor tudi globalnega okolja.

Pomembno se je osredotočiti na sporočilo podnebnih sprememb, ki ga oblikujemo jasno in preprosto, da bo občinstvo razumelo dogodek v teku: tu in zdaj se vse to dogaja, pred našimi očmi. Cilj je, da se med ljudmi dvigne raven zavedanja, kaj lahko in kaj je treba narediti, da omejimo posledice. S sporočilom se želimo izogniti vtisu, da je odgovornost zgolj na družbi kot celoti. Ukrepati mora vsak posameznik v družbi, vlada in ministrstva, podjetja, industrija in globalna javnost; ves svet se mora odzvati in ukrepati.

Redki ljudje resnično razumejo, kaj pravzaprav povzroča podnebne spremembe. Zato je prvo in najpomembnejše, da jih poučimo. Nato lahko vplivamo na njihovo vedenje. Mnenja, kaj podnebne spremembe so, so zelo različna. Nekateri ljudje namreč povezuje med seboj osebno in podnebnimi spremembami sploh ne vidijo; menijo, da nanje ne bodo imele vpliva; drugi trdijo, da je to problem prihodnosti in ne sedanosti; spet drugi pa, da kot posamezniki ne morejo vplivati na tako velik problem itd. To vse pomeni izziv, ki se ga je treba lotiti najprej.

Vzpostaviti moramo takšno razumevanje, da bo ljudem jasno, kaj so podnebne spremembe in kaj jih povzroča ter kakšni so možni učinki, ki jih utegnejo imeti na njihovo življenje. Tako se bodo ljudje čutili poklicane, da kaj naredijo, in bodo pozitivno motivirani za ukrepanje.

Podnebne spremembe bodo vključevali v svoje življenje, ko bodo sprejemali vsakdanje in dolgoročne odločitve.

Kakor kažejo podatki raziskave Special Eurobarometer 300, so mnenja svetovne javnosti o podnebnih spremembah močno razpršena. Cilj pa je v skupnem delovanju globalnega sodelovanja vsega človeštva za skupno dobro. Prav vsak prebivalec planeta je potreben, da napredujemo v tem izzivu.

Rezultat dobre komunikacije je, da publika razume, začuti ali naredi nekaj drugega. Če želimo, da ljudje razumejo svoj vpliv na podnebne spremembe, so potrebna posebna orodja. Bolj kot je jasno sporočeno, kaj želimo, da ljudje storijo, bolj bomo učinkoviti.

Pri komunikaciji je pomembno, da poznamo občinstvo oziroma vemo, komu komuniciramo in kako bomo sporočilo prenesli. Vedeti moramo, kdo je naše občinstvo, kaj cenijo, katere medije berejo/gledajo/poslušajo in katerim informacijam in mnenjem pripisujejo vrednost.

Da je komunikacija uspešna in sporočilo kroži, je lahko dovolj že, da razpošljemo navadno ali elektronsko pismo, objavimo izjavo (na primer na facebooku) in jo pošljemo naokrog, sodelujemo ob prireditvi itd. Poskusiti moramo ugotoviti, na katere znake in simbole se občinstvo odzove.

Ko načrtujemo komunikacijo, mora biti sporočilo oblikovano jasno in preprosto. Zaobiti je dobro čimveč prenosnikov sporočila, različne medije in izpostaviti medije, v katerih bo sporočilo najbolje delovalo. Morda bo imelo največji učinek v obliki sporočila za javnost, kot poročilo ali prispevek na internetu, lahko pa tudi kot promocijski izdelek. Če govorimo javnosti, moramo uporabiti primeren slog jezika, in ker problem podnebnih sprememb zajema široko javnost, lahko oblikujemo svojo kampanjo in delimo sporočila dobre prakse za različna področja.

Pri načrtovanju komunikacije je pomembna časovna premica. Sporočilo samo po sebi je lahko učinkovito, vendar če ne doseže ljudi ob pravem času, bo morda ostalo neprebrano, preslišano, neopaženo. Zato je treba izoblikovati časovno premico, se prilagoditi priložnostim, ki se ponudijo. Sporočilo podnebnih sprememb – bi lahko rekli – zamuja in se hkrati vsiljuje.

Po kampanji ponovno spremljamo, kaj ljudje mislijo, in skušamo ugotoviti, ali so spremenili mišljenje oziroma ravnanje tako, kakor smo želeli.

Obstajajo različni prenosniki sporočila, pomembno pa je, da izberemo takšnega, ki bo najbolj učinkovit. Navedla bom primere različnih kanalov komuniciranja, ki lahko prenesejo sporočilo podnebnih sprememb.

- Tradicionalni mediji, časopis, televizijske in radijske postaje in revije

Tradicionalni mediji imajo širok krog občinstva, ki je navadno do njih zaupljiv. Oglaševanje v teh medijih je drago in verjetno ne dobimo enake stopnje odzivnosti kakor v drugih medijih, bolj osredotočenih na dvosmerno komunikacijo. Prispevek na temo podnebnih sprememb je lahko v časopisu spregledan, na radiu preslišan in na televizijskem ekranu zamujen.

- Dogodki in prireditve; govori, konference, forumi

Z ljudmi lahko komuniciramo osebno. Po svobodni volji se posamezniki udeležujejo raznih prireditev, so torej osebno bolj zaskrbljeni in bodo tudi za sporočilo bolj dovzetni. Dober primer je predstavitev alternativnih tehnologij v transportu, leta 2007 dogodek Čevelj. Spoznavali smo napore pri izdelavi, uporabo in uporabnost avtomobilov, motorjev in koles na električni pogon. Na dogodku smo poslušali predstavitve načrtov vlade za razvoj vodikove tehnologije. Festival Mladi levi nadaljuje tradicijo odgovornega ravnanja. Na letošnjem festivalu je bila pozornost naravnana na recikliranje in okoljske spremembe. Obiskovalci so za tri kupljene karte prejeli reciklirano festivalsko majico itd.

- Novi mediji; internet, internetna pošta

Verjetno so to najboljši kanali za prenos sporočila do specifičnega občinstva, tudi kot možnost interkulture komunikacije.

- Sodelovanje v promocijah in sponzoriranje – v obliki kuponov in posebnih ponudb

To so priložnosti, ko lahko ljudi povabimo k sodelovanju, jih spodbudimo, da nam odgovorijo, predložijo svoje mnenje ali želje. Lahko jim osebno povemo, ali ravnajo prav ali narobe.

- Interna komunikacija

Omogoča, da komuniciramo z določenim občinstvom.

- Direktne mediji; direktna pošta

Te metode imajo prednost v komunikaciji, saj lahko sporočilo naslovimo na posameznika in imamo vpogled, kdo je pošto prejel in prebral.

Ljudi le redko motivirajo grožnje njihovem življenju. Pomislimo samo, koliko ljudi kadi, čeprav se zavedajo posledic in škode, ki jo ima to početje za njihovo zdravje. Tudi ko govorimo o podnebnih spremembah, ljudje niso motivirani za aktivno ukrepanje, kljub zavesti, da ogrožajo prihodnost lastnih otrok. Zato s sporočilom v ljudeh ne smemo ustvariti strahu pred podnebnimi spremembami, ampak moramo izpostaviti, kaj lahko storijo, kako ukrepajo, da se zavarujemo. Če se lahko ljudje izognejo zastrašujočim tematikam ali jih lahko pozabijo, bodo to tudi storili. Neučinkovito je, če kritiziramo kako posebno ravnanje ljudi v njihovih domovih, v družini. Bolj učinkovito je, če informiramo in ozaveščamo ter tako spreminjamo vedenje, da ljudje sami v svojem ravnanju vidijo svoj pozitivni prispevek k boljši prihodnosti.

Ne moremo se ravnati po logiki ali dejstvih. Ljudi moramo navdušiti in izzvati, spodbuditi k akciji. Spodbujati moramo razpravljanje v občinstvu in med posamezniki, saj pogovarjanje dviguje zavedanje. Povežimo podnebne spremembe z ljudmi, ki jih naše občinstvo spoštuje in ceni, ali z objekti, stvarmi, ki jim prisojajo vrednost, na primer izboljšave za dom in zelene površine v mestni okolici. Pomembno je izbrati pravi slog jezika, ko govorimo o podnebnih spremembah. Pametno je uporabljati logotip na storitvah, izdelkih itd., ki ga ljudje sprejmejo, ponotranjijo in tako širijo pozitivno idejo dalje.

Pomemben je prenos sporočila podnebnih sprememb

Žal se tisti, ki poročajo o »stanju okolja« ali tožijo nad njim, in seveda tudi vsi tisti, ki bi po svoji dolžnosti morali kaj storiti, navadno zadovoljijo z razlago, da je narava čedalje huje bolna zaradi pomanjkanja čistilnih naprav, zaradi čezmerne porabe pesticidov in umetnih gnojil, zaradi izpuščanja toplogrednih plinov ali plinov, ki razkrajajo ozon v ozračju, zaradi pomanjkanja ustreznih zakonov ali njihovega neizvajanja. Vse to je, žal, še vedno res, ampak če želimo izvedeti za prave vzroke, se moramo tudi vprašati, zakaj ni čistilnih naprav, čemu tolikšno kemično tuširanje polj, kako to, da je čedalje več strupenih odplak in izpustov, zakaj ni zakonov ali zakaj se ne izvajajo, zakaj ljudje tako trošimo, kakor trošimo itd. Če ne iščemo odgovorov na tako postavljena vprašanja, smo namreč v nevarnosti, da bo vse prizadevanje za varstvo naravnega okolja le površinsko in zato dolgoročno neučinkovita kozmetika (Požarnik in Primožič 1999, 5–7). Zahtevati moramo spremembe. Tega globalnega vprašanja (ali je proces segrevanja ozračja še mogoče ustaviti, omiliti in zoper njega odločno ukrepati) Slovenija sama nikakor ne more rešiti. Lahko pa prispeva svoj glas, da bo odmeval v drugih državah in jim bo morda celo za vzor.

Kakor pravi sporočilo iz Sternovega poročila: »Če takoj odločno ukrepamo, imamo še vedno čas, da se izognemo najhujšim posledicam spremembe podnebja. Koristi odločnih in zgodnjih ukrepov bodo daleč večje kot gospodarska škoda, če ne bomo ukrepali« (Slovenija znižuje CO₂). Žal nam preteklost izpričuje, da vse predolgo zavlačujemo odločilne ukrepe, žal ukrepamo šele ob že nastali škodi ali celo prvi smrtni žrtvi.

9.1 HEARTH

Za oblikovanje sporočila, ki bi ozaveščalo ljudi o podnebnih spremembah, sem v programu Adobe Photoshop oblikovala podobo Zemlje s pripadajočimi celinami. Ob sliki je zapisan njen naslov: angleška beseda Earth, ki pomeni Zemlja. Beseda Earth se zaporedoma, brez presledkov ponavlja tako dolgo, da obkroži Zemljo in se niz sklene. Ključna točka pri ozaveščanju je torej angleška beseda Earth. Porodila se mi je ideja: besedi Earth spredaj dodamo črko H oziroma na koncu besede Earth ponovimo isto besedo Earth. Če besedi Earth, ki v slovenskem prevodu pomeni Zemlja, na začetku dodamo črko H in novonastali besedi odvezemo končni H, se pomen spremeni: dobimo besedo Heart, ki v slovenskem prevodu pomeni srce. V besedah, sestavljenih v sklenjen krog, je izredna povezanost. Če beremo besede kot si sledijo v sklenjenem krogu to je Heath pa razberemo nov pomen besede. Hearth v slovenskem prevodu pomeni ognjišče.

Konvencijski kod Zemlja razkriva zelo dragocen pomen: vsebina sporočila zadeva na naš (edini) planet, ki je tudi edina možnost za človekovo življenje. Beseda Heart dodaja sporočilno vrednost, da namreč ljudje gospodarimo z njenim srcem, in kakor iz tega sledi, tudi z lastnim srcem in zdravjem. Kakor je za človeka življenjsko pomembno bitje srca, enako moramo poskrbeti, da bo tudi srce Zemlje, dalje neovirano bilo. Najprej lahko in moramo začeti v svoji okolici, to je okoli svojega ognjišča, kakor pomeni beseda Hearth.

Univerzalno sporočilo bi bilo mogoče oblikovati za interkulturno komuniciranje o problemu podnebnih sprememb. Vsi prebivalci sveta smo soočeni s težavo, ko se po vsem svetu segreva ozračje in povzroča spreminjanje podnebja. Mediji, vlade in nevladne organizacije ozaveščajo ljudi o vzrokih in posledicah globalnega problema, ko se zbirajo na raznih konferencah, objavljajo izsledke iz poročil in predlagajo sporazume in zakonske omejitve. V javnosti se kot odgovor na ta izziv oblikujejo javne razprave, ki potrjujejo resničnost problema in težo soočanja z njim.

Konvencijski znak Zemlja spodbuja ljudi, naj ga povežejo z vsebino sporočila in ga razumejo pravilno. Črka H je vsakokrat obarvana drugače od preostalih črk in tako gledalca/bralca

spodbuja k razmišljanju, da sporočilo verjetno vsebuje neki dodan pomen. Obstaja velika verjetnost, da bo sporočilo razumljeno v skladu z vedno širšim poznavanjem in zavedanjem o resnosti spreminjanja podnebja. Namen sporočila je, da bi se v javnosti oblikovali vzorci občutenj, ki bodo ljudi opominjali na njihovo odločilno vlogo v globalnem problemu.

Smotrno in nujno pomembno je izobraževanje ljudi v smislu, da bi se kot celota, globalna družba združili in odgovorneje nastopili proti sedanji nebrzdani porabi naravnih virov in proti potrošniški »agoniji«. Da bi se čimveč ljudi zavedelo, kolikšno škodo povzročajo sebi, bližnjim, okolju in svetu s svojim načinom hedonističnega življenja in s potrošniškimi navadami. Prav vsak posameznik se mora zavedati svoje vloge in odgovorno ravnati, s tem pa sporočiti proizvajalcem, da od njih zahtevamo enako okolju naklonjeno ravnanje.

Z navedenim znakom bi opremili najrazličnejše izdelke in storitve. Postopoma bi se znak uveljavil in razširil na druga področja (uspešno bi lahko znak nastopal tudi na okoljskih nakupovalnih vrečkah in pri izposoji alternativnih načinov prevoznih sredstev, kakor povem v nadaljevanju). Znak bi spodbujal in komuniciral izdelke, ki so oblikovani po načinu, denimo, trajnostne potrošnje s poudarkom na uporabi krožnega pristopa ali pa kot prehrambni izdelki iz proste reje in z ekoloških kmetij. Izdelek bi uporabniku sporočal, da je proizvajalec pri njegovem nastajanju kar najbolje varoval naravno okolje. Znak in sporočilo bi nastopala v najrazličnejših družbenih okoljih in bi postopoma postajala širše sprejemljiv pogoj, ki bi zahteval tovrstne proizvode in sporočal proizvajalcem, da potrošnik pričakuje enako okolju prijazno ravnanje.

Vlade z uporabo oznak zagotavljajo zanesljive in jasne informacije o okoljskih in etičnih značilnostih izdelka (Burja 2007, 66). Že uveljavljeni in uradno priznani znaki, ki komunicirajo potrošniku skrb za okolje, so predstavljeni v nadaljevanju.

Slika 9.1: Uradno priznani znaki.

Vir: Burja (2007, 66).

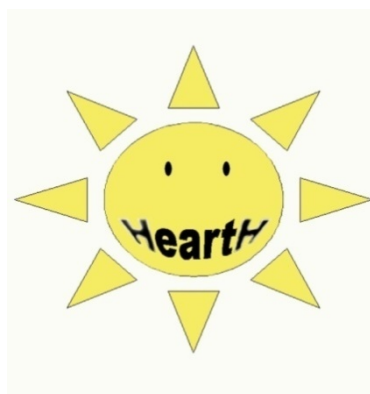
1. Modri angel (Nemčija)
2. Okoljska oznaka Evropske unije
3. Zeleni tjulenj (ZDA)
4. Ecologo (Kanada)
5. Kitajsko okoljsko označevanje
6. Japonska
7. Nordijski beli labod
8. Avstrija
9. Tajvan
10. Indija
11. Izrael
12. Milijeukeur (Nizozemska)
13. Okolje 2000 (Zimbabve)
14. Južna Koreja
15. Aenor (Španija)
16. Zelena oznaka (Tajska)
17. Biodar (Slovenija) itd.

Predlagam, da bi izdelke in storitve opremili z oznako in sporočilom »HeartH« in z dvema cenama. Prva navedena cena bi bila tržna in bi jo potrošnik plačal pri blagajni, druga pa bi bila cena, ki bi potrošnika informirala o povzročeni škodi v okolju ob proizvodnji izdelka. S takšno označbo izdelka bi lahko vzgajali potrošnike. Spodbujala bi razumevanje, ljudi, da imajo znaten vpliv pri onesnaževanju okolja. S tem bi prišlo sporočilo tudi do proizvajalcev, ki bi jih morebitna manjša ali usmerjena potrošnja spodbudila k prestrukturiranju načina proizvodnje.

Ideja se mi je porodila ob navezavi na dogajanje, ko se je v javnost začelo govoriti o konzervansih in barvilih, ki jih vsebujejo različni izdelki. Opazovala sem ljudi v trgovinah, ki so se dolgo časa zamudili s prebiranjem sestavin in z razumevanjem kratic in se na podlagi prebranega odločili za nakup.

Različni primeri znaka »HeartH«, ki bi ga uporabili za komuniciranje sporočila podnebnih sprememb, bi bili:

Slika 9.2: Eart Sun

Slika 9.3: Heart

Slika 9.4: »HeartH« Land

Slika 9.5: »HeartH« Fire

Slika 9.6: »HeartH« Air

9.2 TRAJNOSTNA POTROŠNJA

»Potrošnike vse bolj zanima svet, ki se skriva za kupljenim izdelkom. Poleg cene in kakovosti hočejo vedeti tudi, kako in kje je bil izdelan ter kdo ga je izdelal« (Klaus Topfer, nekdanji izvršni direktor Unepa) (Burja 2007, 13).

Namen trajnostne potrošnje (v nadaljevanju TP) je, zadovoljiti temeljne potrebe vseh prebivalcev sveta, hkrati pa zmanjšati presežke in se izogniti onesnaževanju. TP išče načine, kako ljudi pripraviti do tega, da se soočijo z izzivi sedanjosti in prihodnosti, nosilce odločanja pa, da bodo pri vodenju sveta ravnali odgovorno. Glavni izziv je drugačna, učinkovita potrošnja.

»Trajnostna potrošnja je v svojem bistvu zasnovana na moči posameznikov. Nihče ni nemočen. Vsak se lahko sam odloči, ali bo kupil okolju prijazen izdelek ali ne. Hkrati pa prav ta možnost izbire oblikuje vzorce trajnostne proizvodnje« (Kofi Annan, nekdanji generalni sekretar Združenih narodov, New York, 29. april 2004) (Burja 2007, 11).

TP postavlja v ospredje:

- zadovoljevanje temeljnih človekovih potreb;
- dajanje prednosti kakovostnemu življenju in dostojnemu življenjskemu standardu;
- porazdelitev virov med bogate in revne;
- ukrepanje v skrbi za prihodnje generacije;
- med trošenjem upoštevanje vplivov »od zibelke do groba« (LCA);
- zmanjšanje izrabe virov, količine odpadkov in obsega onesnaževanja.

9.2.1 OKOLJU PRIJAZNO OBLIKOVANJE – LCA

Pristop postavlja v ospredje oblikovanje izdelkov z uporabo »krožnega pristopa«, poznanega tudi kot pristop »od zibelke do groba« (Life Cycle Analyses, LCA). Ta pristop upošteva celoten življenjski krog izdelka, od njegovega nastajanja in uporabe do odlaganja (Burja 2007, 30). Cilji tovrstnega oblikovanja izdelkov so:

- učinkovitejša uporaba materialov, energije in drugih virov;
- izbira materialov, ki ne izvirajo iz ogroženih ekosistemov;
- takšno oblikovanje, da preprečimo onesnaževanje in nastanek odpadkov;
- izbiranje recikliranih materialov ali materialov, ki jih je mogoče reciklirati;

- uporaba energetske varčne tehnologije;
- podaljšanje življenjske dobe izdelka, tako da ustvarimo izdelek, ki ga je mogoče preprosto uporabljati, vzdrževati, nadgrajevati, znova uporabiti, reciklirati ali predelati;
- ohranjanje preprostosti, da uporabimo manj materialov oziroma sestavin, in omogočanje preprostega razstavljanja ali recikliranja;
- izboljšanje transportne logistike;
- izogibanje morebitnim tveganjem za zdravje, torej uporaba varnih, nestrupenih materialov;
- spoštovanje človekovih pravic, izogibanje izkoriščevalskim delavnicam in delu otrok.

9.2.2 KOLIKO SMO TEŽKI – EKOLOŠKI ODTIS

Ekološki odtis (Carbon Footprints) je preprost način merjenja človekovega vpliva na naravo. Izračun izraža naš pritisk na naravo, torej: kolikšna površina zemljišč in morij je potrebna za zagotavljanje vseh virov in za ustrezno odlaganje nastalih odpadkov. Odtis odseva posledice naših ravnanj in odločitev, ki zadevajo potrošnjo, proizvodnjo, izrabljenost tal, poseljenost in ravnanje z odpadki (Burja 2007, 14).

9.3 TRA 2008, Transport Research Arena

Prikazati želim potek dogodkov na konferenci Transport Research Arena 2008, ki je bila organizirana od 21. do 24. aprila 2008 v Cankarjevem domu. Izpostavila bom scenske elemente in prizadevanja produkcije prireditve, kjer sem bila pod okriljem produkcijske hiše Studio 37 v vlogi idejne vodje. Naš cilj na konferenci sta bila čim širše osveščanje ljudi in prikaz okolju prijaznih praks in tehnologij. V orisu bom komentirala dogodke, so se zgodili, so bili pri naročniku sprejeti in so komunicirali ter ozaveščali.

V Cankarjevem domu v Ljubljani je potekala druga evropska konferenca o raziskavah na področju cest in cestnega prometa – Transport Research Arena, TRA 2008. Prva konferenca TRA je bila leta 2006 na Švedskem, zgodba pa se bo nadaljevala junija leta 2010 v Bruslju. Organizacijo strokovnega srečanja, ki je potekalo v sodelovanju z Ministrstvom za promet in z Direkcijo Republike Slovenije za ceste, so na lokalni ravni prevzeli ZAG – Zavod za gradbeništvo Slovenije, DDC svetovanje inženiring in DRC – Družba za raziskave v cestni in prometni stroki Slovenije. Glavni organizatorji konference so bili posamezni direktorati

Evropske komisije, CEDR – Conference of European Directors of Roads in ERTRAC – European Road Research Advisory Council.

Na konferenci je sodelovalo več kakor 1000 udeležencev: direktorji iz industrijske in raziskovalne sfere, inženirji in znanstveniki, pa tudi predstavniki lokalnih, regionalnih in državnih uprav iz Evrope in sveta. Akreditiranih je bilo 116 novinarjev.

Namen konference je bil, organizirati srečanje evropskih strokovnjakov in raziskovalcev ter predstavnikov cestnih administracij kot uporabnikov razvojnih produktov in industrije ter hkrati pospešiti implementacijo razvojnih dosežkov v prakso. Podnebne spremembe, povečevanje urbane naseljenosti, prometna varnost in naraščajoče potrebe po prevozu ljudi in tovora zahtevajo ustrezne in izvirne rešitve. Vizija konference je bila tudi, da bi na evropski ravni potekala redna bienalna srečanja strokovnjakov s področja cestnega transporta, ki bi bila po vsebini in po odzivnosti konkurenčna podobnim dogodkom v ZDA, TRB – Transport Research Board v Washingtonu.

Program konference je bil organiziran v plenarnih, strateških in tematskih sekcijah, glede na evropske cestne raziskovalne potrebe in načrte. Vsebinski sklopi, predstavljeni na konferenci:

- potrebe in načrti evropskega cestnega raziskovanja,
- mobilnost, transport in ceste,
- varnost,
- okolje, energija in naravni viri,
- načrtovanje in proizvodni sistemi.

Slogan »Za bolj okoljski, varnejši in pametnejši promet v Evropi« zelo jasno izraža najbolj pereče probleme sedanosti. Krovne teme konference TRA 2008 so poudarjale podnebne spremembe, mestni promet, pa tudi promet na dolge razdalje in prometno varnost. Te teme so bile vpletene v celotni program in deležne posebne pozornosti med plenarnimi zasedanji, na katerih so se z njimi ukvarjali ugledni govorniki z vseh družbenih področij: državljani, uporabniki, podjetniki, politiki in raziskovalci.

V sklopu konference je potekal tudi nagradni natečaj YEAR 2008, Young European Arena of Research. Prijavilo se je 319 mladih raziskovalcev, izbranih pa je bilo 50 najboljših. Ti so bili povabljeni v Ljubljano, da javnosti predstavijo svoje projekte oziroma razvojne vizije prihodnosti cestnega prometa v naslednjih 20, 50 ali 100 letih.

Spodbuda udeležencem – Tree of life

V avlo hodnika pred dvorano, kjer so potekala konferenčna zasedanja, smo postavili plakat s sliko drevesa. Drevo je bilo bujno razvejano, a neozelenelo. Na vrhu drevesa smo vsak dan menjavali tematiko in spodbujali udeležence, da izobesijo svoje ideje, ki se jim porodijo. Na zelen list so napisali svoje ideje in jih pritrdili na veje drevesa. Tako so se ideje množile, obiskovalci so jih prebirali in se o njih pogovarjali, izmenjevali mnenja.

Sliko drevesa, ki sem ga označila za drevo življenja, sem uporabila, ker je poznan, blizu ljudem in razlaga ter ponazarja razvejanost posameznikove družine, pa tudi svet in priložnosti naslednjim generacijam. Drevo, ki raste, simbolizira tudi rast družine, mesta ali naroda. Dodam lahko še, da moramo vsi skupaj skrbeti za to simbolično drevo življenja, ki naj s svojim sporočilom obkroži svet, enako kakor naj svet obkroži tudi misel, da moramo bolj skrbeti za okolje.

Drevo je simbol življenja, ki se nenehno razvija in dviga proti nebu. Zlasti listnato drevje, ki vsako leto izgubi listje in se potem znova prekrije z njim. Drevo lahko povežemo s simbolnimi razmerji med nebom in zemljo, kajti njegove korenine segajo v tla in iz njih črpajo vodo in hranljive snovi, njegove veje pa se dvigajo v nebo proti privlačni svetlobi in toploti Sonca. Združuje vse elemente na Zemlji: voda kroži s sokovi, zemlja se s koreninami povezuje z drevesnim telesom, zrak hrani listje, ogenj nastane med trenjem lesa.

Ob akreditaciji na konferenco TRA so bili udeleženci tudi povabljeni, da aktivno sodelujejo s svojimi predlogi. Prejeli so kartonček, ki je po obliki spominjal na zelen list, nanj so napisali svoje misli, asociacije, predloge itd. in ga pritrdili na plakat z drevesom.

Vsak dan konference je bila nad drevesom razpisana nova tema za izvirne predloge. Sledile so si v zaporedju: Some new friendly ways of eco friendly transport; How can greener transport be smarter & An idea to make traffic safer; What did you do today to preserve Planet Earth.

Mnenja s sporočilnimi listi so simbolno hranila drevo, da je raslo. Spremljala jih je misel, da uspešni premiki na konferenci novim idejam naproti pomagajo drevesu rasti.

Poleg drevesa življenja, na katero so obiskovalci obešali svoje predloge, pa smo dogajanje med konferenco popestrili še s praktičnim vložkom alternativnega prevoza.

Konferenca se je začela s slavnostno otvoritvijo v Gallusovi dvorani CD. Ko je občinstvo prihajalo v dvorano in posedalo, smo na platnu predvajali film sponzorja. Brez tega ne gre, sponzorji so pač potrebni. Tokrat vsaj tematiki prireditve naklonjeni. Predstavil se je oglasni

spot Renaulta, ki je promoviral svoj novi nizkoogljivi avtomobil Eco². Izjemen uspeh, ki potrjuje, da je združitev okolja in gospodarstva možna brez znižanja zmogljivosti. Ta dosežek pomeni povprečno porabo 2,72 litra na 100 kilometrov in 71 g/km izpusta CO₂.

Na odru je bil pripravljen govorniški pult, na stojalih zastave EU, SLO in LJ, na levi strani pa je bilo postavljeno mogočno drevo oljka, ki je bila prirezana v bonsaj. Drevo je bilo tudi rdeča nit konference, spodbuda novim idejam.

Predstavljam dele besedila iz scenarija prireditve (izvirno besedilo je v angleškem jeziku), ki sem ga pripravila za konferenčno dogajanje. Povezovalka programa, Živa Rogelj, se je z električnim kolesom (sponzorsko nam ga je posodilo podjetje Elaphe d. o. o.) pripeljala na oder in komentirala:

»Spoštovani gostje, pozdravljeni na konferenci Transport Research Arena2008. Naš planet potrebuje pomoč. Pomoč vseh ljudi, da s skupnimi močmi poiščemo rešitve za naš planet, za boljši jutri in omogočimo prihodnost naslednjim generacijam.«

Nekaj besed o predstavitvi konference TRA 2008 in YEAR 2008 in povabilo na ogled razstave in podelitve nagrad. Navezava na drevo življenja.

»Drevo življenja nas bo spremljalo skozi konferenco TRA. Vabim vas, da svoje predloge in asociacije objavite na posterju z drevesom, ki ga najdete v preddverju Gallusove dvorane. Vsakdo med vami, ki bo prispeval svoje mnenje s sporočilnim listom, bo tako pomagal hraniti drevo, da bo rastlo. Uspešni premiki na konferenci, novim idejam naproti pomagajo drevesu rasti.«

Na koncu je občinstvu odgovorila, zakaj se je pripeljala z električnim kolesom: »Potrebne so spremembe v navadah posameznikov. Pozitivno presenečena sem nad kolesom. Danes sem se z njim pripeljala v službo. Zanimivo se mi zdi tiho prevozno sredstvo, na električni pogon. Veter mi je kodral lase, nisem se spotila. Na poti nazaj bom izključila električni pogon in tako še malo razgibala svoje telo. Tako sem osebno zadovoljila sloganu kongresa: Greener, Safer, Smarter. Preverit in napolnit grem še baterijo – akumulator na kolesu, zdaj pa besedo predajam«

Na platnu v dvorani se je med glasbenimi nastopi vrtela projekcija fotografij Ljubljane in Slovenije gospoda Kladnika. Izbrali smo fotografije iz bogate zbirke fotografij narave, mest, itd.

Na sklepni prireditvi smo simbolično predali štafeto konference predstavniku organizacijskega odbora iz Belgije. Predali smo predloge, ki so se nabrali na drevesu med konferenco, in pa manjše drevo življenja, za katero morajo skrbeti, da bo raslo in živelo dalje, kakor bodo rasle tudi izboljšave v smeri »greener, safer, smarter road transport«.

Nekaj odzivov udeležencev:

- Nikoli se ne bom odrekel svojemu avtomobilu, ker je javni prevoz neudoben, počasen in drag. Potrebujemo varnejši in čistejši transport, ki bi potekal v liniji električnih avtomobilov.
- V službo vsak dan hodim peš ali uporabljam javni prevoz. Namesto da se vozim od vrat do vrat, pregibam svoje telo.
- Potrebujemo inteligentno upravljanje logistike, ki bi izrinila prazne ali napol napolnjene tovornjake na cestah.
- Spodbujati moramo spreminjanje navad ljudi, da bi uporabljali alternativni transport, in jih ozaveščati o posledicah napačnih odločitev.
- Uporabljal bom le reciklirani papir.
- Več investicij v javni prevoz, predvsem v mestnih središčih.
- Odklanjam nepotrebna potovanja in si delim osebni avtomobil.
- Če bi bil javni prevoz cenejši in prijaznejši uporabniku, bi ga uporabljal pogosteje.

9.4 PROMET

»Promet je tisti, ki vzpostavi ali podre trajnostno naravnost mesta« (Richard Rogers, arhitekt) (Burja 2007, 21).

Današnjo družbo so nekateri poimenovali tudi avtomobilska družba (Kirn 2004, 264). Moč užitka in navade je večja od vednosti tveganja.

Po cestah sveta se vozi okoli 600 milijonov motornih vozil (Harris 2006). Tudi ta statistika kaže neenakomerno razmerje v svetu, saj je največ motornih vozil v ZDA (140 milijonov) in veliko na Japonskem (55 milijonov), v nasprotju s Kitajsko (9 milijonov) in Indijo (6 milijonov) (Harris 2006). Največje število vozil na osebo ima Nova Zelandija, kjer je skoraj četrtina državljanov mlajših od 14 let in tako nesposobnih za vožnjo. Veliko pa je držav z minimalnim številom motornih vozil: Osrednja afriška republika, Bangladeš in Tadžikistan, kjer imajo eno motorno vozilo na več kakor dva tisoč ljudi (Harris 2006).

Samo na evropskih cestah je v tem trenutku 220 milijonov avtomobilov, ki v zrak izpustijo okoli 19 odstotkov skupnih emisij CO₂ v EU (Harris 2006). Cestni promet je takoj za sektorjem proizvodnje energije, torej drugi največji sektor po izpustih TGP v Evropi. Osebni avtomobili danes resda v ozračje izpuščajo manj izpušnih plinov kakor pred desetimi leti, vendar so danes avtomobili vse težji, močnejši, večji in številnejši, njihovo število še narašča, kakor narašča svetovno prebivalstvo.

Evropski parlament in Evropski svet dajeta predlog uredbe o odločitvi standardov emisijskih vrednosti za nove osebne avtomobile. Zahteve opredeljujejo, da morajo nova registrirana vozila po letu 2012 povzročati v povprečju emisije v višini 120 g CO₂ /km.

EU poudarja, da celotno breme zmanjševanja emisij ne sme pasti zgolj na ramena proizvajalcev avtomobilov. To odgovornost si morajo deliti naftna industrija, proizvajalci pnevmatik, avtomobilska industrija in vozniki z novimi načini vožnje. Prav tako priporoča, da bi se pri oglaševanju in obveščanju potrošnikov določile obvezne enotne zahteve za prikaz informacij o ekonomičnosti porabe goriva, liter na 100 km, in o izpustih, CO₂ g/km. Te informacije naj bi zasedale najmanj 20 odstotkov oglasnega prostora ali drugega promocijskega gradiva.

Konec leta 2007 je bilo v Sloveniji registriranih več kakor milijon osebnih avtomobilov, to pomeni 500 avtomobilov na 1000 prebivalcev. Osebni avtomobili, registrirani leta 2008, so imeli po tovarniških podatkih zelo različne izpuste CO₂/km. Od Evropske komisije priporočeno vrednost emisij do 120 g CO₂/km je imelo komaj slabih 5 odstotkov avtomobilov. Do 160 g CO₂/km jih je doseglo 67 odstotkov, delež 200 g CO₂/km pa 2 odstotka.

Predlog o določitvi standardov emisij za nove osebne avtomobile odpira pomembna vprašanja. Bo evropska prometna prihodnost zelena? Ali pa bo transport prek izpustov CO₂ postal največji onesnaževalec okolja? Pomembno je prizadevanje prometne politike, ki mora z ustreznimi ukrepi spodbuditi uporabo javnih prometnih sredstev in si prizadevati za izboljšano gibljivost oseb v prostoru.

10 KREPKI SUHEC S. P.

Predstavljam povzetke osnutka ideje za ustanovitev podjetja za širšo uporabo alternativnih prevoznih sredstev: uvajanje izposoje skuterjev in koles na električni pogon v mestu Ljubljana in okolici.

POVZETEK

Promet onesnažuje okolje, zrak, povzroča hrup in napetost med udeleženci prometa. Temeljito se moramo zavzeti, da spremenimo svoje razvade. Vsi potrebujemo spodbudo, potrebujemo alternativno izbiro.

Namen ustanovitve podjetja je prizadevanje za zmanjševanje obremenjevanja okolja v Sloveniji.

TRG

Slovenija se je s podpisom kjotskega sporazuma (dne 16. februarja 2005) zavezala k zmanjševanju emisij TGP. Kjotski protokol opredeljuje količinsko in časovno zmanjševanje oziroma omejitev emisij TGP. Slovenija mora zmanjšati emisije vseh TGP za 8 odstotkov v prvem ciljnem obdobju (2008–2012) glede na izhodiščne emisije (leto 1986).

Prav promet pa v Sloveniji pomeni drugi največji vir emisij TGP oziroma kar četrtno vseh emisij CO₂. Emisije iz prometa so na kritični poti in njihovo obvladovanje je ključnega pomena za izpolnjevanje kjotskih obveznosti in predvsem odgovornega ravnanja vsakega posameznika.

Mobilnost in dostopnost v mestu Ljubljana se slabšata, okoljski vplivi prometa pa kvaliteto bivanja v prestolnici še dodatno zmanjšujejo. Dnevne migracije v Ljubljano že presegajo število 100 000 vozil (Ukrepi za izboljšanje zraka v Sloveniji 2006).

ZNAČILNOSTI PANOGE

V središču mesta Ljubljana (na primer v bližini Prešernovega ali Kongresnega trga in v okolici železniške in avtobusne postaje) je lokacija, kjer bi bila možna izposoja prevoznih sredstev na električni pogon. Predpostavimo, da imamo 15 koles in 15 skuterjev na električni pogon. Vsi imajo vgrajen signal, s katerim je vozilo mogoče izslediti. Izposoja kolesa/skuterja bi bila mogoča za uro, več ur ali na dan, pa tudi na teden itd. Pred izposajo od uporabnika pridobimo podatke z identifikacijskega dokumenta in osebni podpis, s katerim jamči, da bo skrbno ravnal z vozilom. Na kolesih je znak »HeartH«.

Za nadzor izposoje koles in skuterjev zaposlimo invalidno osebo, ki ji tako ponudimo možnost zaposlitve in vključitve v socialno življenje.

Projekt bi lahko uspešno podprle različne državne institucije, na primer Ministrstvo za okolje in prostor, kjer bi zaposleni lahko za krajše relacije uporabljali prevozna sredstva na električni

pogon ali hibridne avtomobile. V takšen nakup se lahko usmerijo, da se presedejo iz potratnega v varčnejše prevozno sredstvo in so zgled drugim.

OPIS ELEKTRIČNEGA KOLESA

Uporaba električnega kolesa je povsem preprosta, edina razlika pri vzdrževanju je polnjenje akumulatorja, ki ga navadno lahko s kolesa tudi snamemo. Akumulator polnimo prek navadne 220 V vtičnice v stanovanju ali garaži s priročnim polnilcem. Eno polnjenje omogoča od 20 do 50 km avtonomije (razdalja, ki jo lahko prevozimo z enim polnjenjem akumulatorja), čas polnjenja pa je od 4 do 6 ur, če je akumulator povsem prazen.

Električna kolesa so navadna kolesa, dopolnjena z dodatnim pogonom, ki ga sestavljajo elektromotor, krmiljenje in akumulator. Električni pogon omogoča vožnjo z manj napora, cena električne energije za vožnjo je zanemarljiva, tako da so električna kolesa lahko v nekaterih primerih dobro nadomestilo za avtomobil.

Primer uporabe električnega kolesa: mestna vožnja (na primer v službo, šolo). Prednost pred navadnim kolesom je, da se vozimo brez truda in potenja, višja hitrost itd. Prednosti pred avtomobilom pa so v bistveno nižjih stroških, preprosto parkiranje, ekologija, nobene potrebe po registraciji ali drugih formalnih zahtevah in ne nazadnje dober način rekreacije.

TEHNIČNI POGLED NA ELEKTRIČNO KOLO

Naš namen je, da razbremenimo promet v središču in v okolici glavnega mesta in to povežemo s spodbudo, da bi se več gibal. Sčasoma bi v mestu Ljubljana v »aparate« namesto parkirnih lističev nastavili vtičnice za polnjenje vozil na električni pogon. Strošek uporabe tovrstnega vozila je opazno nižji (cena elektrike in poraba) od »klasične« uporabe vozila na gorivo, obremenitev okolja pa se najbolje uravnovesi prav pri krajših razdaljah, zastojih in kroženju za parkirnim prostorom. Čeprav še vedno ostanemo v bistvu pri izkoriščanju fosilnih goriv, ki jih industrija proizvaja, to zagovarjam kot prilagajanje na nove vzorce pridobivanja energije iz obnovljivih, alternativnih tehnologij. Prilagajanje na čas, ko bomo primorani zapustiti svoj avtomobil (predvsem za krajše relacije) in bomo pridobivali energijo izključno iz obnovljivih virov.

Ciljna javnost so končno vsi uporabniki osebnih avtomobilov, predvsem tisti, ki se zadržujejo in opravljajo svoje dejavnosti v središču mesta. Električno kolo omogoča, da se zjutraj odpeljemo v službo z vozilom na električni pogon, mimo gneče značilnih jutranjih zamaškov, se izognemo iskanju parkirnega mesta in se ob povratku na poti domov, ko izključimo elektromotor, še rekreiramo.

V enakem obdobju kakor projekt z električnim kolesom bi v mestu Ljubljana in v okolici lahko izvedli akcijo v javnem potniškem prometu in tako pocenili in razbremenili javni promet.

11 NAKUPOVALNE VREČKE V NAJVEČJIH SLOVENSКИH TRGOVINAH

Največjim trgovcem v Sloveniji predstavljam idejo, da bi potratne in okolju škodljive plastične vrečke nadomestili z vrečkami iz okolju prijaznih materialov. Ker bi bila eko vrečka prijazna in privlačna za uporabnika, bi jo lahko uporabljal tudi v druge namene. Bolj privlačna za uporabnika in večnamenska bi bila zato, ker bi bil logotip podjetja (na primer Mercator, najboljši sosed) na notranji strani vrečke. Na zunanji strani bi bil znak »HeartH«, ki bi ozaveščal o odgovornem ravnanju lastnika vrečke.

Informacije sem zbirala pri največjih trgovcih v Sloveniji, Mercator, Tuš, E.Leclerc, Spar. Odgovor na vprašanje, koliko brezplačnih in koliko plačljivih vrečk porabijo in kolikšen strošek jim to pomeni, sem dobila le od Mercatorja. Podatke o izdanih vrečkah in stroških mi je dal Andrej Juričko.

Brezplačne vrečke: 120 milijonov vrečk na leto, to za podjetje pomeni strošek 800.000 EUR.
Plačljive vrečke: 4,8 milijona manjših in 8 milijonov velikih vrečk; informacije o višini stroškov podjetja pa mi ni uspelo pridobiti.

11.1 EKO VREČKA HeartH

Vrečka »HeartH« bi bila iz okolju prijaznega materiala (na primer bombaž, industrijska konoplja ...). Možni proizvajalci vrečk so podjetja Riki d. o. o., Harmonija narave, Status in avstrijsko podjetje Freitag. Cene vrečk iz okolju prijaznih materialov se gibljejo med 0,49 do 14 eur za vrečko.

Našteti trgovski ponudniki bi uveljavili uporabo vrečk »HeartH« med potrošniki. Obvestilo o novosti bi se lahko natisnilo v promocijskih brošurah, ki jih prejema slovenska gospodinjstva. Posebej označen bi bil kupon, s katerim bi potrošnik prišel in prevzel vrečko »HeartH«. Ob kuponu bi bila nanizana dejstva, pa tudi namen in cilj akcije. Vse to bi potrošnika opominjalo na razvade, ki jih je treba spremeniti, in mu sporočalo, da želi trgovec zaščititi in varovati naravno okolje. Kupon bi potrošnika pozval, naj prevzame vrečko »HeartH« in jo uporablja v vsakdanjem življenju, v prostem času ali za nakupljene stvari.

Slika 11.1: Vrečke »HeartH«.

Vrečka »HeartH« bi imela na notranji strani logotip podjetja oziroma trgovca, ki ponuja vrečko in sporoča, da želi pripevati k varovanju okolja. Na zunanji, vidni strani pa bi bil znak »HeartH«.

12 SKLEP

Okoljski problemi, segrevanje ozračja, površine in oceanov in podnebne spremembe so težave, s katerimi se sooča naš planet in svetovno prebivalstvo. Število prebivalstva nenadzorovano narašča in povečujejo se potrebe po naravnih virih, ki dodatno obremenjujejo okolje. Življenje ljudi, živali in rastlin je resno ogroženo.

Poznavanje problema podnebnih sprememb se med ljudmi povečuje. Na voljo je vedno več informacij, literature, izvajajo se obsežne raziskave. Splošno dostopna so poročila konferenc o okoljskih problemih. Sama sem imela težave zaradi pomanjkanja literature, ki bi strnjeno predstavila problem podnebnih sprememb, predvsem pa tiste elemente, ki odločujoče vplivajo nanj in povzročajo takšno stanje. Pri prebiranju literature, ki sem jo imela na voljo, se mi je pogosto postavljalo vprašanje: zakaj? Odgovor sem si priskrbela šele ob preučevanju dodatnih virov literature, s povezavo katerih sem prišla do razumevanja prej tako odprtega vprašanja.

Na podlagi preučenih virov lahko potrdim vse na začetku postavljene hipoteze. Ljudje se problema podnebnih spremembah resda zavedamo, vendar jih večina ne razume svoje vloge v procesu. K večji informiranosti ljudi so do precej pripomogli mediji, vendar navajajo zgolj dejstva, ne pa tudi spodbud k ekološko prijaznejšemu načinu življenja vsakega posameznika. Težavo opažam v načinu medijskega predstavljanja problema, ko poročajo samo o možnih posledicah ali finančnih in tehnoloških obveznostih, ne pa o vzrokih nastajanja problema, to se pravi tople grede. Tisti, ki pišejo o problematiki, prepogosto domnevajo, da bralci že poznajo vzrok nastanka. To pa ni res, kakor kaže tudi navedena raziskava Special Eurobarometer 300. Prav tako opažam: ko novinarji poročajo o podnebnih spremembah, navajajo zgolj znanstvene trditve in izražajo negotovost glede izrečenega. Poslušalec ali gledalec lahko v tem zasledi poročevalčevo pomanjkanje znanja na področju, o katerem poroča. Prenesenemu sporočilu zato ne zaupa.

Prav človekovo neodgovorno ravnanje je povzročilo spreminjanje podnebja po vsem svetu. Prebivalci sveta zato potrebujemo več navodil za odgovornejše ravnanje. Izkoreniniti moramo sindrom »domačega dvorišča«. Doumeti moramo, da ni dovolj skrb zgolj za bližnjo okolico. Razumeti moramo: tudi če onesnažujemo daleč od doma, se bodo posledice kljub temu lahko opazile v našem domačem kraju in po vsem svetu. Verjetno se takšne posledice, denimo podnebnih sprememb, ne bodo izrazile takoj, danes, ampak čez leta in desetletja in bodo bremenile naše potomce in naslednje generacije.

Pomemben vpliv na trenutno stanje spreminjanja podnebja ima tako človek. Spreminja ga s svojim potrošniškim načinom življenja, ki je značilen po vsem svetu in se z okoljem močno izključuje. Problem smiselnosti lastnega prizadevanja ob neprizadevanjih drugih ljudi srečamo na različnih področjih. Se je sploh vredno truditi, če na primer samo nekateri stanovalci v bloku reciklirajo svoje odpadke, drugi pa ne, ali pa sodelovati v neki skupni akciji, ko jih večina lenari? Ravnanje večine zmanjša ali celo izniči prizadevanje manjšine. Pa vendar je prizadevanje manjšine kljub vsemu smiselno tako z vidika morale kakor tudi z vidika učinka.

V uvodu sem se opirala na hinduistično vero s posebnim namenom: da na kratko predstavim življenje v razvijajočih se državah, kjer vera ljudem daje oporo in upanje v boljšo prihodnost. Podobne življenjske razmere v svetu otežujejo in onemogočajo ozaveščanje tako živečih ljudi, zato menim, da potrebujemo pomoč najrazličnejših strokovnjakov. Vsakdo bi moral s svojim znanjem prispevati k ideji, kako ozaveščati in izobraževati ljudi za odgovornejše in predvsem kakovostnejše življenje. Menim, da bi lahko religije sveta veliko pomagale pri spoznavanju globalnega problema in pri spopadanju z njim. Institucija, kakor je Cerkev, lahko uspešno komunicira in motivira ljudi za določeno verovanje, razmišljanje in delovanje, tudi interkulturno. V večini verstev (kakor v hinduizmu) ima Narava velik pomen. Religije sveta poudarjajo, da vse stvarstvo na Zemlji izvira iz Narave in vse se tudi povrne v Naravo. Prav tako religije poudarjajo, da vsako življenje daje in omogoča Narava. Menim, da bi morale religije spodbujati skrb za naravno okolje, in prepričana sem, da bi bile odločilno uspešne.

Globalni problem je področje in priložnost, da se povežejo naravoslovne, družboslovne in tehnične znanosti ter s skupnim znanjem in prizadevanjem odločilno stopijo na pot spoznavanja in reševanja globalne težave podnebnih sprememb. Elementarni pogoj, da človek spremeni vzorec svojega ravnanja, je prav ozaveščenost o lastni udeležbi v nastajanju okoljskih posledic. Če ozaveščenosti ni, tudi ni pripravljenosti za drugačno delovanje. Če pa ozaveščenost obstaja, postane tudi lažje uveljavljanje sistemskih ukrepov okoljske politike. Več ko se o neki stvari oziroma problemu govori, bolj se sporočilo širi med ljudmi. Večkrat ko vidimo neki znak, bolj se nam usede v zavest, spodbuja nas k nadaljnjemu razmišljanju in razpravljanju.

Kakor sem povedala v diplomskem delu, je sporočilo, ki sem ga predstavila kot interkulturno ozaveščanje ljudi o podnebnih spremembah, mogoče oblikovati in je hkrati potrebno zato, da bi ljudi ozaveščalo. Pomembno je, da znak in sporočilo »HeartH« nastopita na najrazličnejših področjih človekovega ustvarjanja in tako komunicirata interkulturno.

Za oblikovanje znaka »HeartH« v programu Adobe Photoshop sem na internetu poiskala različne znake, ki sem jih preoblikovala in uporabila po svoje. Ob tem sem odkrila podobne poskuse in namere prestavljanja črk in iskanja novih besednih zvez. Veseli me, da so že pred menoj razmišljali v isti smeri, to je: kako oblikovati konvencijski znak Zemlje in ga povezati s sporočilom podnebnih sprememb. Znak, ki sem ga oblikovala sama, je izviren, plod moje domišljije in kreativnosti in se oblikovno razlikuje od že objavljenih. Hkrati pa poskusi drugih potrjujejo mojo hipotezo, da lahko znak uporabimo za interkulturno komuniciranje, ko sporočilo vsebuje konvencijski znak.

V začetku novembra sem v poštni nabiralnik prejela kupon za prevzem brezplačne večnamenske vrečke. Mercator se je na moje predloge, ideje in vprašanja odlično odzval in s trenutno akcijo »Okolju prijazen sosed« sporoča svoj namen in cilj. Vrečka ne vsebuje predlaganega znaka »HeartH«, ampak je obarvana v značilne in prepoznavne barve in ima logotip podjetja. Z navdušenjem pozdravljam akcijo »Okolju prijazen sosed«, v kateri nam podjetje sporoča, da jim ni vseeno za naše skupno okolje. In k temu spodbuja vso Slovenijo. Na kuponu sta jasno predstavljena namen in cilj te akcije, ki nas potrošnike spodbujata k spreminjanju razvad in ozaveščata o posledicah, ki jih povzročamo v okolju z našim neodgovornim ravnanjem. Na kuponu nam podjetje razkriva tudi prihodnje načrte, da bodo namreč postopoma tudi druge plastične vrečke zamenjali z vrečkami, ki se hitreje razgradijo.

Če povzamem razmere: ljudje počasi postajamo vse bolj pesimistični in le nemo opazujemo ter redko reagiramo. Spremljamo že prave farse, ponavljajoče se konflikte med politikami in tistimi, ki naj bi kar najbolje zastopali ljudstvo. Naše zahteve pa se, žal, spet slišijo le v predvolilnem obdobju. Popravljam se: samo dajejo nam občutek, da nas poslušajo. Vlada in industrija morata odločno nastopiti v ukrepanju zoper globalno segrevanje. Ljudem lahko »vsilijo« odgovornejše ravnanje, tako z informiranjem in stroškovno učinkovitostjo kakor tudi z motivacijo, v kateri bi ljudje opazili lastni pozitivni prispevek k varovanju okolja. Ukvarjanje s težavo podnebnih sprememb je v tem trenutku zopet postavljeno v ozadje, saj se svet bojuje s finančno in gospodarsko krizo. Vendar stoji svet pred neizmerno globalno težavo. V Ameriki so volitve končane in upamo lahko na spremembe.

13 LITERATURA

- Anderson, Mitchell. 2004. We are running out of cheap oil – Good. *The Ecologist*. (julij/avgust).
- Anderson R., Stephen. 2005. *How many language are there in the world?* Dostopno prek: http://www.lsadc.org/info/pdf_files/howmany.pdf (12. junij 2007).
- Barle, Andrej in Mirjam Počkar. 1996. *Sociologija: gradivo za srednje šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija?* Ljubljana: Krtina.
- Burja, Alenka. 2005. *Vzemite manj, imejte več: zbirka namigov za neškodljivo življenje*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor RS.
--- 2007. *Vodnik k trajnostnemu načinu življenja*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor RS.
- Cegnar, Tanja. 2005. *Podnebne spremembe in prilagajanje nanje*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikac/ije/pod_sprem_prilagajanje.pdf (15. september 2007).
--- 2007a. *Podnebne spremembe*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikac/ije/Podnebne_spremembe.pdf (15. september 2007).
--- 2007b. *Naravne nesreče*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikac/ije/Naravne%20nesre%C4%8De.pdf> (15. september 2007).
--- 2007c. *O podnebnih spremembah*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikac/ije/O%20podnebnih%20spremembah.pdf> (15. september 2007).
--- 2007d. *Svetovne podnebne spremembe v letu 2007*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikac/ije/Svetovne%20podnebne%20razmere%20v%20letu%202007.pdf> (15. september 2007).
--- 2007e. *Učinki podnebnih spremembe*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikac/ije/Ucinki%20podnebnih%20sprememb.pdf> (15. september 2007).

- Communication Capstone. 2001. *Theory Workbook: Cultural Communication Theories. Intercultural Communication*. Dostopno prek: <http://www.uky.edu/~drlane/capstone/intercultural/> (12. junij 2008).
- Chiu, Lisa. 2008. *Global Warming: Heated Denials*. The Center for Public Integrity. Dostopno prek: <http://www.publicintegrity.org/articles/entry/731/> (12. september 2008).
- Elektro Ljubljana. 2008. *Zelena energija. Modra energija*. Dostopno prek: <http://www.elektro-ljubljana.si/slo/Prodaja%20elektri%C4%8Dne%20energije> (22. junij 2008).
- Europa. 2008. *Jeziki in Evropa*. Dostopno prek: <http://europa.eu/languages/sl/document/59> (15. oktober 2008).
- European Culture Portal. 2008. *European Year of Intercultural Dialogue*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/culture/portal/events/current/dialogue2008_en.htm (15. oktober 2008).
- European Environment Agency. 2005. *Evropsko okolje – Stanje in možnosti 2005*. Dostopno prek: http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/sl/SL-summary.pdf (15. julij 2007).
- Evropska komisija. Generalni direktorat za okolje. 2006. *Podnebne spremembe – za kaj sploh gre?* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/environment/climat/campaign/pdf/climate_change_youth_sl.pdf (2. maj 2007).
- Friends of the Earth International. 2004. *Exxon's climate footprint*. Dostopno prek: http://www.foei.org/en/publications/pdfs/exxons_climate_footprint.pdf (2. maj 2007).
- Exxpose Exxon. 2005. *ExxonMobile Exposed: More Drilling, More Global Warming, More Oil Dependence*. Dostopno prek: <http://www.exxposeexxon.com/report.pdf> (3. maj 2008).
- Fay, Brian. 1996. *Contemporary Philosophy of Social Science*. Oxford, Cambridge: Blackwell.
- Fiske, John. 2005. *Uvod v komunikacijske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Freedland, Jonathan. 2008. *US elections: Obama wows Berlin crowd with historic speech*. Guardian. Dostopno prek:

<http://www.guardian.co.uk/global/2008/jul/24/barackobama.uselections2008?gusrc=rs/s&feed=networkfront> (19. november 2008).

- Gore, Albert, Nataša Žener in Lučka Kajfež-Bogataj. 2007. *Neprijetna resnica: svetovna nevarnost globalnega ogrevanja in kako lahko ukrepamo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Greenpeace International. 2007. *How to save climate*. Dostopno prek: <http://www.greenpeace.org/raw/content/international/press/reports/how-to-save-the-climate-pers.pdf> (18. februar 2007).
- Greenpeace USA. 2003. *Energy Scam Continues*. Dostopno prek: <http://www.greenpeace.org/usa/news/energy-scam-continues> (15. julij 2007).
- Greenwatch Today. 2007. *Short of a Crime, Anything goes: Interior Department Corruption Scandal Widens*. Dostopno prek: http://www.bushgreenwatch.org/mt_archives/000326.php (13. junij 2008).
- Haralambos, Michael in Martin Holborn. 2001. *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Harris, Paul. 2003. Bush covers up climate research. *The Guardian. The Observer*. (september) Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/environment/2003/sep/21/usnews.georgewbush> (15. julij 2007).
- 2006. *Passenger Cars*. Dostopno prek: <http://www.worldmapper.org/display.php?selected=2> (15. avgust 2008).
- Herrick, Catherine in Bill Owens. 2006. Rewriting The Science. *CBS News*. (julij). Dostopno prek: <http://www.cbsnews.com/stories/2006/03/17/60minutes/main1415985.shtml> (15. julij 2007).
- Henson, Robert. 2006. *The rough guide to climate change*. London: Rough Guides.
- *Intergovernmental Panel on Climate Change*. 2007. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/> (22. november 2007).
- 2007a. *About IPCC*. Dostopno prek: <http://www.ipcc.ch/about/index.htm> (22. november 2007).

- 2007b *Fourth Assessment Report: Synthesis Report. Climate Change 2007*. Dostopno prek: http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr.pdf (22. november 2007).
- International Data Base. 2008a. *World Population Information*. U.S. Census Bureau, Population Division. Dostopno prek: <http://www.census.gov/ipc/www/idb/worldpopinfo.html> (15. avgust 2008).
 - 2008b. *World Population Trends*. U.S. Census Bureau, Population Division. Dostopno prek: <http://www.census.gov/ipc/www/idb/worldpopinfo.html> (15. avgust 2008).
 - *International Energy Agency*. 2008. Dostopno prek: <http://www.iea.org/> (22. avgust 2008).
 - *International Labour Organization*. 2008. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm> (22. avgust 2008).
 - Kajfež - Bogataj, Lučka. 2003. *Spremembe podnebja so tu. Za vedno*. Dostopno prek: http://www.ekolist.si/pdf/s017_podnebne_spremembe_so_tu.pdf (22. november 2007).
 - 2005a. *Podnebje se spreminja hitreje kot pa navade ljudi*. Dostopno prek: <http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=599> (22. november 2007).
 - 2005b. *Podnebne spremembe in njihov vpliv na kakovost življenja*. Dostopno prek: <http://aas.bf.uni-lj.si/maj2005/04kajfez2.pdf> (22. november 2007).
 - 2006. *Podnebne spremembe in nacionalna varnost*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2006/bogataj.pdf> (22. november 2007).
 - 2007a. Ne planet, pod vprašanjem je civilizacija. *Priloga Dela, Polet*. (25. oktober).
 - 2007b. Čas za zeleni kodeks. *Priloga Dela, Polet*. (29. november).
 - 2008. Dvajsetletnica Medvladnega foruma za podnebne spremembe. *Priloga Dela, Polet*. (17. januar).
 - Kirn, Andrej. 1985. *Pasti razvoja: ekološke študije*. Ljubljana: Komunist.
 - Kirn, Andrej. 2004. *Narava, družba, ekološka zavest*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Klanjšek, Rudi. 2004. Globalna družbena realnost – antagonizmi in ambivalence svetovne kapitalistične družbe. *Subkulture: prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj* (4/5): 55–74. Maribor: Subkulturni azil.
- Klenošek, Tomaž. 2006. Globalna civilna družba. *Subkulture: prispevki za kritiko in analizo družbenih gibanj* (4/5): 5–23. Maribor: Subkulturni azil.
- Komel, Mirt. 2008. *Piar se je rodil iz propagande. Mfilozofija*. Dostopno prek: http://www.zdruzenje-/manager.si/storage/3892/44_Piar_se_je_rodil_iz_propagande.pdf (16. september 2008).
- Lowe, Ian. 2006. *A brief summary of the science of global warming and climate change*. Dostopno prek: <http://www.envlaw.com.au/newlands4.pdf> (20. maj 2007).
- Manohin, Vital. 1960. *Vremenoslovje in podnebjeslovje*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Maslin, Mark. 2007. *Globalno segrevanje: zelo kratek uvod*. Ljubljana: Krtina.
- Massachusetts Institute of Technology. 2005. *Hurricanes and Climate Change*. Dostopno prek: <http://web.mit.edu/newsoffice/2005/hurricanes.html> (20. marec 2008).
- Ministrstvo za kulturo RS. 2008. *Evropsko leto medkulturnega dialoga*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/si/evropsko_leto_medkulturnega_dialoga_2008/ (20. marec 2008).
- Ministrstvo za okolje in prostor RS. 2006. *Novica. Ukrepi za izboljšanje zraka v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.mop.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12118/6042/?type=98> (16. avgust 2008).
- Ministry of Home Affairs, Housing and Environment Republic of Maldives. 1999. *Second National Environment Action Plan. Neap 2*. Dostopno prek: <http://www.environment.gov.mv/docs/NEAP2.pdf> (8. november 2007).
- Moran, Joseph M. 2005. *Weather*. Worldbook at NASA. Dostopno prek: http://www.nasa.gov/worldbook/weather_worldbook.html (15. avgust 2008).
- Murray, Peter in Bojan Škilan. 2007. *Naš planet: globalno segrevanje: dokazi*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Obama, Barack in Joe Biden. 2008. *New Energy for America*. Dostopno prek: http://www.barackobama.com/pdf/factsheet_energy_speech_080308.pdf (19. november 2008).

- Plut, Dušan in Milan Orožen Adamič. 1995. *Brez izhoda? : svetovni okoljski procesi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Požarnik, Hubert in Aljana Primožič. 1999. *Prihodnost napredka: politična ekologija za začetnike*. Celje: Mohorjeva družba.
- Public Opinion Eurobarometer. 2008. *Europeans' attitudes toward climate change*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_300_full_en.pdf (12. oktober 2008).
- Pučnik, Janko. 1974. *Vreme in podnebje*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Ravnik, Matjaž in Janez Strnad. 1997. *Topla greda: podnebne spremembe, ki jih povzroča človek*. Ljubljana: Tangram: Prirodoslovno društvo Slovenije.
- Rilhofer, Aron in Bob Williams. 2004. Big Oil Protects its Interests. *Energy Bulletin*. Dostopno prek: <http://www.energybulletin.net/node/1107> (13. junij 2008).
- Seelye, Q. Katharine. 2002. White House Joins Fight Against Electric Cars. *The New York Times*. (oktober). Dostopno prek: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9D05E6DF163AF933A25753C1A96/49C8B63> (14. junij 2008).
- Simms, Andrew. 2004. The rough guide to economic nonsense. *The Ecologist*. (julij/avgust).
- Slovenija znižuje CO2. 2008. *Sternovo poročilo*. Dostopno prek: http://www.slovenijaco2.si/novice/sternovo_porocilo.pdf (23. april 2008).
- Small, Alison. 2008. *World Food Day stresses climate change and bioenergy effects on poor*. Dostopno prek: <http://www.fao.org/newsroom/en/news/2008/1000934/index.html> (22. julij 2008).
- *Special Eurobarometer300*. 2008. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_300_full_en.pdf (18. september 2008).
- Škerlep, Andrej. 1997. *Komunikacija v družbi, družba v komunikaciji: analiza družbenega konteksta komunikacije prek študije Luhmannove in Habermasove teorije družbe*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Škrinjar, Barbara. 2008. *Bela hiša cenzurira podatke o posledicah podnebnih sprememb*. Dostopno prek: <http://www.finance.si/217912> (18. september 2008).

- The White House. 2001. *President Bush Discusses Global Climate Change*. Dostopno prek: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/06/20010611-2.html> (14. junij 2008).
- Tomc, Jaka. 2007. *Bali: Predstavljen osnutek sporazuma za zmanjšanje emisij*. Dostopno prek: <http://dnevnik.si/novice/svet/286110> (20. marec 2008).
- TV Slovenija, 1. Program. 2008. *Intervju*. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/odprtikop/intervju/dr-lucka-kajfez-bogataj/> (6. julij 2008).
- UFCCC. 2005. *Caring for Climate*. Dostopno prek: http://unfccc.int/resource/docs/publications/caring2005_en.pdf (18. februar 2007).
- Ule, Mirjana in Miro Kline. 1996. *Psihologija tržnega komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Umanotera. Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. 2007. *Dosedanje in napovedane posledice*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=118> (20. marec 2007).
- Uredništvo mladine. 2005. *ZDA tarča kritik na konferenci o podnebnih spremembah v Montrealu*. Dostopno prek: http://www.mladina.si/dnevnik/30-11-2005-/zda_tarca_kritik_na_konferenci_o_podnebnih_spremembah_v_montrealu/ (15. april 2008).
- Vreg, France. 1989. *Interkulturno komuniciranje in interkulturni konflikt v SFRJ*. *Teorija in praksa* 26 (1–2): 1–51.
 --- 1990. *Demokratično komuniciranje: prispevek k pluralistični paradigmi v komunikacijski znanosti*. Maribor: Obzorja.
 --- 2001. *Globalizacija in elektronska demokracija*. *Teorija in praksa* 38 (1–2): 5–28. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20011Vreg.PDF> (8. avgust 2008).